

TÜRKİYE AZERBAIJAN

VATAN UZAKTA DEĞİL YIL: 2024 SAYI: 3 (22)

ÜCRETSİZDİR

20 EYLÜL

**AZERBAIJAN DEVLET
EGEMENLİK GÜNÜ**

Kutlu Olsun!

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
DİASPORLA İŞ ÜZRƏ DÖVLƏT KOMİTƏSİ

Dövlət Komitəsinin rəsmi internet saytı
www.diaspor.gov.az

Azərbaycan Diasporuna Dəstək Fondu
www.diaspora.foundation

Dövlət Komitəsinin radiosu
www.diaspor.fm

Diaspor təşkilatlarının interaktiv xəritəsi
www.diasporamap.com

Koordinasiya Şuralarının interaktiv xəritəsi
<http://map.diaspor.org>

Dünya azərbaycanlılarının bioqrafiya bankı
www.azerbaycan.li

www.facebook.com/AzDiaspora

www.twitter.com/DiasporaAz

<https://t.me/AzerbaijaniDiaspora>

[Diasporla İş üzrə Dövlət Komitəsi](https://www.youtube.com/DiasporaAz)

<https://www.instagram.com/diasporaaz>

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
DİASPORLA İŞ ÜZRƏ DÖVLƏT KOMİTƏSİ
TƏQDİM EDİR

DİASPOR TV

WWW.AZERBAYCAN.LI

VƏTƏN.UZADDA.DEYIL

WWW.DİASPOR.GOV.AZ

DİASPOR FM

WWW.AZERBAYCAN.LI

WWW.DİASPORAMAP.COM

DİASPOR TV

WWW.AZERBAYCAN.LI

VƏTƏN.UZADDA.DEYIL

WWW.DİASPOR.GOV.AZ

DİASPOR FM

WWW.AZERBAYCAN.LI

WWW.DİASPORAMAP.COM

www.diaspor.fm

diaspor
radio
FM

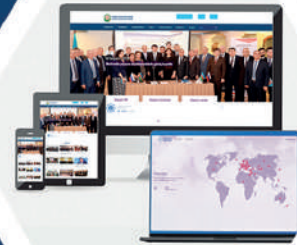
Available on
App Store

Google Play

Koordinasiya Şuralarının interaktiv xəritəsi

DÜNYADA YAŞAYAN
AZƏRBAYCANLILARI
TANIYAQ, TANIDAQ

AJANS TURKA

Yıl: 2024 Sayı: 22
Temmuz-Ağustos-Eylül
ISSN 2822-3128

YÖNETİM

Türkiye - Azerbaycan Dergisi Adına
Ajans Turka Stratejik Araştırmalar Eğt.
Dan. Bil. Turz. Yay. Ltd. Şti.

YAYIN KOORDİNATÖRÜ

Tuba ÇEBİ

YAYIN EDITÖRÜ

Perihan ÜNAL

GÖRSEL TASARIM - BASKI

Ziraat Grup Matbaacılık Ambalaj
San. ve Tic. A.Ş.
Bahçekapı Mah. 2534. Sok No:18
Etimesgut / ANKARA
Telefon: (0312) 384 73 44

DAĞITIM

Ajans Turka Stratejik Araştırmalar Eğt.
Dan. Bil. Turz. Yay. Ltd. Şti.

YAYIN TÜRÜ

Sürelî, 3 ayda bir yayımlanır.

COPYRIGHT © 2022 Bu yayının tüm hakları AJANS TURKA'ya aittir. Dergi içeriği izin alınmadan elektronik veya basılı şekilde kullanılamaz, çoğaltılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir. Yazıların sorumluluğu yazarlara aittir.

İLETİŞİM VE ABONELİK İÇİN:

(0312) 433 76 76
dergi@turkiyazerbaycan.com

Merhaba, Türkiye ve Azerbaycan arasındaki ilişkiler sıradan iki ülke arasındaki münasebetlere benzemeyen, derin tarihi dostluk ve kardeşlik bağlarını aksettiren çok özel bir ilişkidir. Aynı şekilde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Sayın İlham Aliyev arasındaki samimi dostluk ve kardeşlik, ekonomik, siyasi ve askeri alanlardaki dev projeler temelinde ilerlemektedir. Bu sebeple 2019 senesinde yayın hayatına başlayan dergimizin ismini "Türkiye Azerbaycan Dergisi" koyduk.

İki ülke ilişkilerini yukarıda ifade ettiğimiz çerçevede gelişmesine katkıda bulunmayı kendisine misyon olarak belirleyen ve "İki Devlet, Tek Millet" düsturu çerçevesinde yayın yapan dergimiz 3 ayda bir okuyucularla buluşmaktadır. Dergimiz Türkiye-Azerbaycan dostluğu ve kardeşliği zemininde, iki devlet arasındaki ilişkileri sembolize eden ve dayanışmayı gözler önüne seren tüm gelişmeleri tecrübeli kadromuzun analiz ve haberleri ile siz değerli okuyucularımıza sunmaktadır. Aynı zamanda tarihsel hafıza ve arşiv oluşturmaktadır.

Türkiye Azerbaycan Dergisi'nin 22'nci sayısını Azerbaycan'ın egemenlik tarihinde bir dönüm noktası olan, Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in kararnamesiyle ilan edilen 20 Eylül Devlet Egemenlik Günü'ne ithaf ediyoruz. 19 Eylül 2023'te Karabağ'da başlatılan terörle mücadele operasyonları, Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünü yeniden sağlamış ve yaklaşık 24 saat içinde başarıyla tamamlanmıştır. Bu operasyon, Azerbaycan ordusunun cesaretini ve kararlılığını göstererek sözde rejimin feshedilmesiyle sonuçlanmıştır. Bu anlamlı gün, Azerbaycan'ın egemenlik mücadelesinin simgesi olup, halkın birlik ve beraberliğini pekiştiren bir bayram olarak kutlanacaktır.

Gelecek sayılarda buluşmak dileğiyle, keyifli okumalar dileriz.

AJANS TURKA

Türkiye - Azerbaycan Dergisi
Türkiye - Azerbaycan Ortak Yayınıdır.
Parayla Satılmaz

BİR MİLLET

İKİ DEVLET

Recep Tayyip Erdoğan
Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı

15 Temmuz, milletin, milli iradenin, demokrasiye gönül verenlerin zaferidir. 15 Temmuz hakkın batıla, adaletin zulme, istiklalin istiskale galip gelmesinin adıdır. Milletimiz 15 Temmuz'daki direnişi ile hem bir darbe girişimini püskürtmüş hem de ülkemizi teslim almayı hedefleyen bir işgal teşebbüsünü engellemiştir. Genci, yaşlısıyla bu millet Türkiye'nin geçilmez olduğunu tüm dünyaya bir kez daha göstermiştir. Türk milleti sokakta istiklalini korurken milletin vekilleri de bu yüce çatı altında demokrasiye, milli iradeye sınımsız sahip çıkmıştır. Milletvekillerimiz, Gazi Meclisin şanına yaraşır bir şekilde, tepelerine atılan bombalara rağmen, halkın emanetini yere düşürmemiştir. Özgürlüğüne, ezanına, bayrağına, vatanına, devletine, geleceğine sahip çıkan milletimin tüm fertlerine şahsım, milletim adına şükranlarımı sunuyorum.

İlham Aliyev
Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı

15 Temmuz olaylarının 8. yıl dönümünde, darbe girişimini önlemek için canlarını feda eden tüm şehitlerimizi derin saygı ve hürmetle anıyor, ailelerine ve tüm Türk halkına başsağlığı diliyorum. Kardeş Türkiye'nin hafızasına ebediyen kazınmış bu gecede gerçekleşen hain darbe girişimi ülkenizin milli çıkarlarına, demokratik temellerine ve hukukun üstünlüğüne bir saldırıydı. Türkiye'nin bilge ve yiğit halkı vatan, devletçilik ve demokrasi uğrunda kararlılıkla mücadele ederek ve göğsünü siper ederek bir kez daha kahramanlık destanı yazdı. Bu olaylarla ilgili olarak tesis edilmiş 15 Temmuz Demokrasi ve Milli Birlik Günü, halkınızın dayanışma, mücadele ruhu ve milli birlik sembolü olarak daima yaşayacak ve asırlar geçtikçe daha büyük gururla hatırlanacaktır.

İçindekiler

13

Türk Devletleri Teşkilatı Gayri Resmî Toplantısı Şuşa'da Yapıldı

Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in önerisiyle, Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) Devlet Başkanları Gayri Resmî Zirvesi, Karabağ'ın sembol şehri Şuşa'da gerçekleştirildi.

27

Türkiye ve Azerbaycan Savunma Sanayiinde Önemli Anlaşmalara İmza Attı

Türkiye ve Azerbaycan, tarihi ve kültürel bağların ötesine geçen, savunma sanayiinde de stratejik ortaklıklarını güçlendiren önemli adımlar atmaya devam ediyor. 2023 yılında iki ülke arasında imzalanan yeni anlaşmalar, askeri iş birliği ve savunma sanayii alanındaki ilişkileri yeni bir boyuta taşıdı.

15

Azerbaycan'dan Yangın Söndürme Çalışmalarına Destek

Türkiye, birkaç yıldır orman yangınlarıyla mücadele eden bir ülke durumuna gelerek orman bütünlüğünü dengede tutmaya çalışmaktadır. Özellikle dünyada küresel ısınma sebebiyle yaşanan iklim değişikliği, artan sıcaklıklar ve kuraklık gibi olumsuz hava koşulları Türkiye için de bir tehdit olup, orman yangınlarına davetiye çıkaran bir ortam hazırlıyor.

Bakü'nün Kurtuluşu

Transkafkasya Seymi'nin dağılmasından sonra, 28 Mayıs 1918'de, Tiflis'teki Kafkas genel valisinin ikametgâhında toplanan Azerbaycan Milli Şurası 'Bağımsızlık Bildirgesi'ni kabul etti. Bildiriyle, 'Güneydoğu Kafkasya'dan ibaret Azerbaycan'ın tam egemenliğe sahip bağımsız bir devlet olduğu ilan edildi.

Azerbaycan'da 20 Eylül Devlet Egemenlik Günü İlan Edildi	10	Kafkas İslam Ordusu: Osmanlı İmparatorluğu'nun Kafkasya'daki Stratejik Hamlesi.....	38
Azerbaycan'da Olağanüstü Parlamento Seçimleri Yapıldı	11	Almanya'da Yaşayan Azerbaycanlı Doktorların III. Forumu Gerçekleştirildi.....	42
Türk Devletleri Teşkilatı Gayri Resmi Toplantısı Şuşa'da Yapıldı	13	Bakü'de 'Yurtdışında Yaşayan Azerbaycanlı Bilim İnsanları Forumu' Gerçekleştirildi	43
Ceyhun Bayramov: Azerbaycan ile Türkiye'nin Tutumu Birdir.....	17	Stuttgart'ta Azerbaycan Toplumu ile Toplantı Düzenlendi	45
Üçlü İttifak: Türkiye, Azerbaycan ve Pakistan İlişkileri.....	19	ABD'de Azerbaycan Evi açıldı.....	47
Hulusi Kılıç ile Röportaj.....	24	Azerbaycan'da 20 Eylül Devlet Egemenlik Günü İlan Edildi.....	49
Türkiye ve Azerbaycan Savunma Sanayiinde Önemli Anlaşmalara İmza Attı	27	Zaferin ve Fedakarlığın Mirası: Azerbaycan'da II. Karabağ Savaşı Şehitleri 4. Yılında Anıldı.....	50
Azerbaycan'dan Yangın Söndürme Çalışmalarına Destek	28	Azerbaycanlılar Malezya ve Singapur'da Bir Araya Geldi	52
Tarihsel Süreç İçerisinde Zengezur Koridoru	29	Viyana'da Türk ve Azerbaycanlı Sanatçıların Yapay Zeka ile Sanatı Buluşturduğu Eserler Sergilendi	55
Zengezur Koridoru'nun Tarihsel, Jeopolitik ve Jeostratejik Önemi Üzerine Bir Değerlendirme	31	Avrupa'nın Enerji Arayışında Azerbaycan'ın Rolü	56
Bakü'nün Kurtuluşu	34		

#TarihteBugün (Temmuz-Ağustos-Eylül)

TÜRKİYE

1 Temmuz 1926

Kabotaj ve Denizcilik Bayramı

2 Temmuz 1918

Azerbaycan Polis Teşkilatının Kuruluş Günü

14 Temmuz 2020

Milli Kahraman General Polad Haşimov'un Şehadet Yıl Dönümü

15 Temmuz 2016

Demokrasi ve Direniş Günü

1 Temmuz 1926

2 Temmuz 1918

14 Temmuz 2020

15 Temmuz 2016

24 Temmuz 1908

24 Temmuz 1923

1 Ağustos 1923

22 Ağustos 2000

24 Temmuz 1908

Gazeteciler ve Basın Bayramı

24 Temmuz 1923

Lozan Barış Antlaşması

1 Ağustos 1923

Azerbaycan Alfabetesi ve Azerbaycan Dili Günü

22 Ağustos 2000

Ebulfez Elçibey'in Vefat Yıl Dönümü

AZERBAIJAN

26 Ağustos 1071

Malazgirt Zaferi'nin
Yıl Dönümü

30 Ağustos 1922

Zafer Bayramı

9 Eylül 1922

İzmir'in Kurtuluşu

15 Eylül 1918

Kafkas İslam Ordusu'nun
Bakü'yü Kurtarışı

26 Ağustos 1071

30 Ağustos 1922

9 Eylül 1922

15 Eylül 1918

19 Eylül 1921

26 Eylül 1932

27 Eylül 2020

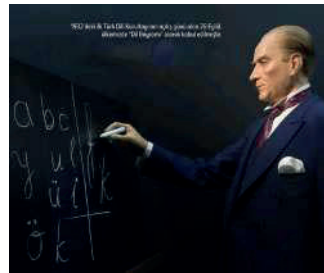
27 Eylül 1538

19 Eylül 1921

Gaziler Günü

26 Eylül 1932

Türk Dil Bayramı

27 Eylül 2020

Vatan Muharebesi
Şehitleri Anma Günü

27 Eylül 1538

Preveze Deniz
Zaferi ve Türk Deniz
Kuvvetleri Günü

Azerbaycan'da 20 Eylül Devlet Egemenlik Günü İlan Edildi

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in 19 Eylül 2024 tarihli kararnamesi ile 20 Eylül, Azerbaycan Cumhuriyeti'nde Devlet Egemenlik Günü ilan edildi. Belirtmek gerekir ki, 19 Eylül 2023 tarihinde Azerbaycan'ın Karabağ bölgesinde gerçekleştirilen büyük çaplı provokasyonların önlenmesi, Ermeni silahlı kuvvetlerinin silahsızlandırılması, topraklarımızdan uzaklaştırılması ve Azerbaycan Cumhuriyeti'nin bu bölgelerdeki anayasal yapısını yeniden tesis etmek amacıyla terörle mücadele ted-

birleri başlatılmıştır. Sadece 23 saat süren ve 20 Eylül'de sona eren operasyon sonucunda cesur Azerbaycan Ordusu, tüm görevleri başarıyla yerine getirdi. Bu yerel terörle mücadele operasyonlarının sonunda sözde rejimin feshedilmesi, Azerbaycan'ın uluslararası toplum tarafından tanınan tüm toprakları üzerinde tam egemenliğini sağlamıştır. Yönetim otoritesi ve kontrol işlevi tamamen yeniden tesis edilmiştir.

Azerbaycan'da Olağanüstü Parlamento Seçimleri Yapıldı

1995'ten itibaren Azerbaycan'ın anayasal yasama organı Millî Meclis'tir ve 5 yılda bir Millî Meclis'e 125 seçim bölgesinden liste usulü çoğunluk seçim sistemiyle 125 milletvekili seçilmektedir. Bu yıl ise 7. Seçimler icra edildi. 1 Eylül 2024 tarihinde Millî Meclis üyelerini belirlemek için Azerbaycan halkı sandık başına gitti. Kasım ayında yapılması gereken seçim, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi 29 Taraflar Konferansı'nın (COP 29) Bakü'de yapılacak olması sebebiyle 1 Eylül'e alındı. Yerel saatle 08.00'de başlayan oy verme işlemi 19.00'da tamamlandı.

Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve Cumhurbaşkanı Birinci Yardımcısı eşi Mihriban Aliyeva, kızları Leyla Aliyeva ve Arzu Aliyeva, başkent Bakü'deki Sabail seçim bölgesinde bulunan 1 numaralı sandıkta oylarını kullandı. Azerbaycan Merkezi Seçim Kurulu Başkanı Mezhahir Penahov, düzenlediği basın toplantısında seçim sonuçlarını açıkladı. 125 sandalyelik meclis için 990 aday yarıştı. Toplantıya, MSK Başkanı Mezhahir Penahov başkanlık etti. Kurul üyeleri, Millî Meclis seçimlerinin sonuçlarını içeren resmi protokolü onayladı. Onaylanan protokol, denetim için Azerbaycan Anayasa Mahkemesi'ne gönderilecek.

Anayasa Mahkemesi'nin, protokolü en geç 10 gün içinde incelemesi ve onaylaması bekleniyor.

Azerbaycan Merkezi Seçim Kurulu (MSK), Millî Meclis seçimlerine ilişkin önemli bir toplantı düzenledi. Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in başkanı olduğu Yeni Azerbaycan Partisi, Millî Meclis'te 68 sandalye kazandı. Vatandaş Hemreylisi Partisi 3; Adalet, Hukuk, Demokrasi Partisi 2; Büyük Azerbaycan Partisi, Demokratik İslahatlar Partisi, Büyük Kuruluş Partisi, Cumhuriyetçi Alternatif Partisi, Anavatan Partisi, Azerbaycan Millî İstiklal Partisi, Millî Cephe Partisi ve Azerbaycan Demokratik Maarifçilik Partisi mecliste birer sandalye kazandı. 44 bağımsız milletvekili de seçildi. Yaklaşık 6 milyon 421 bin kayıtlı seçmenin bulunduğu Azerbaycan'da, seçime katılım oranı yüzde 37,27 oldu.

İşgalden Kurtarılan Bölgelerde Sandıklar Kuruldu

Bu seçimin en önemli olayı ise, Azerbaycan'ın Ermenistan işgalinden kurtardığı bölgelerde de sandıklar kurulmasıydı. Böylece 30 yıl aradan sonra ilk kez Azerbaycan'ın tüm toprak-

Türkiye Azerbaycan Dergisi

larında milletvekili seçimi yapıldı. Karabağ'ın sembol şehri Şuşa'da bir zamanlar ayrılıkçı Ermeni yönetimin "başkent" olarak kullandığı Hankendi ile Hocalı, Hocavend, Ağdere, Ağdam, Ceb-rayıl, Fuzuli, Zengilan, Gubadlı, Laçın ve Kelbecer'de seçmenler oy kullandı. Azerbaycan halkı bundan ötürü çok mutlu ve gururlu olduklarını söyledi.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, Azerbaycan'da dün düzenlenen 7. Dönem Milli Meclis seçimlerinin işgalden kurtarılan topraklar dahil ülkenin tamamında gerçekleştirilmiş olmasının tarihi bir önem taşıdığını bildirdi. Yapılan açıklamada, "Söz konusu parlamento seçimlerinin, işgalden kurtarılan topraklar dahil, Azerbaycan'ın tamamında gerçekleştirilmiş olması tarihi bir önem taşımaktadır. Azerbaycan halkının iradesini ortaya koyduğu seçimlerin, Güney Kafkasya'da kalıcı barış ve istikrarın tesisine katkı sağlayacağına inanıyoruz." ifadelerine yer verildi. Kardeş ülke bugün de mutluluğunu paylaştı.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Yardımcısı Cevdet Yılmaz, "Azerbaycan'da yapılan 7. Dönem Meclis seçimlerinden zaferle ayrılan Yeni Azerbaycan Partisi'ni ve Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sayın İlham Aliyev'i içtenlikle tebrik ediyorum. 30 yıl aradan sonra Karabağ da dahil olmak üzere Azerbaycan Cumhuriyeti'nin egemen topraklarında gerçekleştirilen ilk parlamento seçimleri olmasından da ayrıca memnuniyet duyduğumuzu ifade etmek isterim. Dün gerçekleştirilen Parlamento seçimlerinin bölge barışı ve istikrarına katkı sunmasını temenni ediyor, seçim sonuçlarının kardeş Azerbaycan halkı ve Türk dünyası için hayırlara vesile olmasını diliyorum." açıklamasını yaparak Azerbaycan'ı tebrik etti.

Şeffaf Bir Seçim Geçirildi

Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu Başkanı Ahmet Yener, Azerbaycan'daki seçimlerin düzenli ve şeffaf bir ortamda gerçekleştiğini, Azerbaycanlıların sandığa sahip çıktığını söyledi. İzlenimlerini basın mensuplarına değerlendiren Yener, bugünün Azerbaycan demokrasisi ve tarihi için önemli bir gün olduğunu, 44 gün süren II. Karabağ Savaşı'nda elde edilen zaferden sonra ülkede ilk kez parlamento seçimleri yapıldığını söyledi. Yener, seçimlerin Azerbaycan halkına ve Türk dünyasına hayırlı olmasını dileyerek, "Düzenli ve şeffaf bir ortamda seçim gerçekleştiğini görüyoruz. Azerbaycanlı kardeşlerimizin sandığa sahip çıktığını görüyoruz. Gayet güzel katılım oranı olduğunu da görmek bizler için sevindirici. Sandık görevlileri ile yaptığımız sohbetlerde de seçim öncesi eğitim aldıklarını öğrendik. Ayrıca bizde olduğu gibi sandık alanında da seçimle ilgili talimatların kitapçık halinde hazır olduğunu gördük. Güzel bir ortam." şeklinde konuştu.

Türk Devletleri Teşkilatı heyeti seçimleri izlemek için Azer-

baycan'a gitti. Genel Sekreter Yardımcısı Ömer Kocaman, düzenlediği basın toplantısında, "TDT heyeti, seçim sonuçlarını etkileyen herhangi bir durum tespit etmedi, olumsuz vakaya rastlanmadı. Seçimlerin açık ve şeffaf bir şekilde, ülkenin ulusal mevzuatına ve uluslararası düzeyde kabul edilen kanunlara uygun olarak yapıldığını beyan ediyoruz." ifadelerini kullandı.

Bağımsız Devletler Topluluğu, Şanghay İşbirliği Örgütü, GUAM, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü, İslam İşbirliği Teşkilatı, Asya Parlamenter Meclisi gibi kurumların gözlem misyonları da düzenledikleri basın toplantılarında seçimlerin demokratik ve şeffaf geçtiği yönünde açıklamalarda bulundu.

Değerlendirme

Azerbaycan'da parlamento seçimleri şeffaf ve huzurlu bir şekilde tamamlandı. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi 29 Taraflar Konferansı'nın (COP 29) Bakü'de yapılacak olması sebebiyle erken bir tarihe alınan seçimlerde halk oyunu kullandı ve 125 milletvekili seçildi. Seçimleri özel kılan şey ise Ermenistan işgalinden kurtarılan bölgeler dahil olmak üzere Azerbaycan'ın her yerinde oy kullanılmış olmasıydı. Bundan sonra yapılan her seçimde Azerbaycan'ın her bir karış toprağında sandıklar kurulacak ve oy kullanılacaktır.

Bu seçimler, Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünü yeniden tesis etmesinin ardından demokratik sürecin tüm ülke genelinde ilk kez uygulanması açısından tarihi bir önem taşımaktadır. Halkın katılımı, Azerbaycan'ın ulusal birliğini ve bağımsızlığını pekiştiren bir adım olarak değerlendirilmektedir. Gelecekte yapılacak seçimler de ülkenin demokratik gelişimine katkı sağlamaya devam edecek, Azerbaycan'ın uluslararası arenadaki saygınlığı artacaktır.

Türk Devletleri Teşkilatı Gâyri Resmi Toplantısı Şuşa'da Yapıldı

Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in önerisiyle, Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) Devlet Başkanları Gayri Resmi Zirvesi, Karabağ'ın sembol şehri Şuşa'da gerçekleştirildi. Zirveye, Kazakistan, Özbekistan, Kırgızistan devlet başkanları ve üst düzey yetkililer katıldı. Türkiye'yi Cumhurbaşkanı Yardımcısı Cevdet Yılmaz temsil ederken, gözlemci ülkeler Türkmenistan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) ve Macaristan da zirvede yer aldı. Zirvenin ana teması, "Ulaştırma Bağlantısı ve İklim Hareketi ile Sürdürülebilir Bir Gelecek İnşa Etmek" oldu. Zirvenin en önemli detayı ise KKTC Cumhurbaşkanı Ersin Tatar'ın da zirveye katılması oldu.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in Vurguları

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, konuşmasında Azerbaycan'ın dış politika önceliklerinden biri olarak Türk dünyası ile ilişkilerin güçlendirilmesi gerektiğini belirtti. Aliyev, TDT'nin, dünya çapında bir güç merkezi olma yolunda ilerlemesi gerektiğine işaret ederek, şunları kaydetti: "Biz büyük bir coğrafi alanı kapsıyoruz. Ülkelerimizde olumlu demografik dinamizm mevcut. Askeri potansiyelimiz, savaş alanında kendisini defalarca kanıtladı. Zengin doğal kaynaklarımız, ulaştırma bağlantılarımız, zengin tarih ve kültürümüz bizim büyük servetimizdir. 21. yüzyıl, Türk dünyasının kalkınma yüzyılı olmalıdır."

Aliyev, Azerbaycan'ın ulaştırma alanındaki yatırımlarına da değinerek Doğu-Batı Ulaştırma Koridoru'nun genişletilmesinin öncelikleri olduğunu vurguladı. Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu'nun kapasitesinin artırıldığını ve Hazar Denizi'ndeki 50'den fazla ticari gemi ile önemli transit hizmetleri sunduklarını belirtti. Ayrıca, Alat Limanı'nın kapasitesinin 15 milyon tondan 25 milyon tona çıkarılacağını söyledi.

Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Azerbaycan'ın toprak bütünlüğü ve egemenliğini tam anlamıyla sağladıktan sonra Şuşa'da yapılan zirvenin büyük bir sembolik anlam taşıdığına dikkat çekti. Aliyev, Karabağ'ın tacı olan Şuşa'nın her zaman Azerbaycan'ın ve bölgenin kültürel ve siyasi hayatının önemli merkezlerinden biri olduğunu vurguladı. Azerbaycan'ın hiçbir zaman topraklarının işgalini kabul etmediğini belirten Aliyev, II. Karabağ Savaşı'nda Azerbaycan ordusunun 30 yıllık işgale son verdiğini hatırlattı.

İşgalden kurtarılan bölgelerde geniş kapsamlı imar ve ihya çalışmaları yürütüldüğünü dile getiren Aliyev, "Bu topraklara hayat geri dönüyor. Bugüne kadar yaklaşık 8 bin zorunlu göçmen ata yurtlarına geri döndü. Yıl sonuna kadar bu rakamın 20 bine ulaşması bekleniyor." şeklinde konuştu.

Aliyev, Türk Devletleri Teşkilatı liderlerinin Karabağ'ı ziya-

Türkiye Azerbaycan Dergisi

ret etmelerinin kardeşlik dayanışmasının bir göstergesi olduğunu belirterek, bölgede TDT üyesi ülkeler tarafından yapılan ve yapılacak okullar için teşekkürlerini iletti. TDT'nin faaliyetlerine de değinen Aliyev, "TDT'nin bütçesi, hedeflerimizi gerçekleştirmek için yeterli değil. Bu nedenle Azerbaycan, TDT sekreteryasına 2 milyon dolar katkı sağladı." dedi.

Aliyev, ulaştırma koridorlarından da bahsederek "Doğu-Batı Ulaştırma Koridoru'nun genişletilmesi önceliğimizdir. Orta Dehliz'in (Orta Koridor) parçası olan Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu'nun kapasitesi, Azerbaycan sermayesi ile yıllık 1 milyon tondan 5 milyon tona çıkartıldı. Hazar'da 50'den fazla ticari gemiye sahip Azerbaycan, Türk devletleri için önemli transit hizmetleri vermektedir. Alat Uluslararası Limanı'nın kapasitesi, 15 milyon tondan 25 milyon tona çıkartılacak." ifadelerini kullandı.

Azerbaycan'ın 11-22 Kasım'da ev sahipliği yapacağı Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi 29 Taraflar Konferansı'na (COP 29) ev sahipliği yapacağını hatırlatan Aliyev, TDT liderlerini bu etkinliğe davet etti.

Türk Devletleri Arasında Birlik ve İş Birliği

Zirvede, Türkiye Cumhurbaşkanı Yardımcısı Cevdet Yılmaz ve Dışişleri Bakanı Hakan Fidan da önemli açıklamalarda bulundu. Fidan, "Şuşa, Azerbaycan'ın vatan savaşında kazandığı zaferin sembolüdür" diyerek şehitlere ve gazilere şükranlarını

sundu. Ayrıca, Türk dünyasının uluslararası siyasetin ilgi merkezlerinden biri haline geldiğini belirtti. Alfabe birliğinin kurulması gerektiğini vurgulayan Fidan, TDT'nin bağlarını daha da güçlendirmek için önemli fırsatlar sunduğunu ifade etti.

Bakan Fidan, "Şuşa, Azerbaycan'ın 44 gün süren vatan savaşında kazandığı şanlı zaferin sembolüdür. Bu zafer için canını feda eden aziz şehitlerimizin hatıraları önünde saygıyla eğiliyor, muhterem gazilerimize şükranlarımı sunuyorum." diye konuştu.

Dışişleri Bakanı Hakan Fidan, Türk dünyasının uluslararası siyasetin önemli odak noktalarından biri haline geldiğini vurgulayarak, "Küresel güç rekabetinin bölgemize yansımalarını engellemek için saflarımızı sıklaştırmalı ve kaynaklarımızı ortak refahımız için seferber etmeliyiz. Bu bilinçle, bölgesel sahiplenme ve iş birliği, çalışmalarımızın iki temel dayanağı olmalıdır." dedi.

Mevcut dünya düzeninin "dengesini yitirdiğine" dikkat çeken Fidan, Türk Devletleri Teşkilatı'nın uluslararası arenada saygın bir platform olarak yükseldiğini ve bağları daha da güçlendirmek için büyük fırsatlar sunduğunu belirtti.

Eğitim ve gençlik projelerinin geliştirilmesinin önemine değinen Fidan, "Alfabe birliğimizi bir an önce sağlamalıyız." ifadelerini kullandı. Ayrıca, gündemin temel unsurlarını oluşturan

bağlantısallık, enerji, finans, ticaret, savunma sanayisi ve yeni teknolojiler gibi alanlarda iş birliğini ilerletmek için gerekli anlaşmaların yapılmasının önemini vurgulayan Fidan, "Bölgemizde doğan fırsatları bu anlayışla değerlendirmeliyiz." dedi.

Türkiye ile "gönül ve kader birliği yapmaya hazır, geniş medeniyet coğrafyasına dahil ülkelerle" teşkilat bünyesinde kurumsal ilişkiler geliştirmek amacıyla çalışmalar yapılmasında fayda gördüğünü belirten Fidan, şöyle devam etti:

"Teşkilatımızın önemli merkezlerde irtibat ofisleri teşkil etmesi ve temas sefaretlere belirlemesinin faydalı olacağını düşünüyorum. Sınırlarımızın ötesinde Türk kültürünün ve kimliğinin bayrağını dalgalandıran kardeşlerimizi de teşkilatımızın gündemine almamız gerekiyor. Özbekistan Cumhurbaşkanı Şevket Mirziyoyev'in fikir babalığını yaptığı ve Bişkek zirvesinde kabul edilmesi planlanan 'Türk Dünyası Şartı' belgesinde, bu hususa atıf yapılmış olmasını son derece kıymetli buluyorum. Balkanlar'da, Doğu Avrupa'da, Orta Doğu'da, Afganistan'da ve dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşayan soydaşlarımızın kimliklerini korumalarına yardımcı olmak tarihimize karşı sorumluluğumuzdur."

Fidan, bu yılın Türk Dünyası'nın ayrılmaz parçası olan Ahıska Türkleri'nin sürgünün 80. yılı olduğunu hatırlatarak "Ahıskalı kardeşlerimizin, Gürcistan'daki ana vatanlarına geri dönmeleri ve vatandaşlık almalarına ilişkin süreçlerin bugüne kadar olduğu gibi bundan sonra da takipçisi olacağız. Ahıskalı kardeşlerimize kucak açan tüm TDT ülkelerine ve halklarına teşekkürlerimi sunuyorum. Soydaş toplulukların başta Türk soyu olmak üzere TDT çatısı altındaki işbirliği kuruluşlarıyla irtibat tesis etmelerini teşvik etmekte fayda görüyoruz." diye konuştu.

Fidan, Türk dünyasının sorumluluk alması gereken diğer bir meselenin de Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) olduğuna işaret ederek "2022 yılında TDT'ye 'gözlemci üye' olan KKTC ile doğrudan temaslar kurulmasına büyük önem atfediyoruz. KKTC'nin TDT'de üst düzeyde ve uygun şekilde temsiline önem veriyoruz. Cumhurbaşkanı Sayın (Ersin) Tatar'ın bugünkü zirveye katılımı, keza değerli meslektaşımız Tahsin Ertuğruloğlu'nun bu toplantıda aramızda bulunması son derece önemlidir." ifadelerini kullandı.

KKTC'nin, Bişkek Zirvesi'nde de aynı şekilde temsili için TDT'nin desteğine güvendiğini aktaran Fidan, şunları kaydetti:

"Bu doğrultudaki adımları tüm baskılara rağmen atmaktan çekinmeyeceğimize inanıyoruz. Tüm kardeşlerimizi, Türk dünyasının ayrılmaz bir parçası olan Kıbrıs Türk halkının özden gelen haklarını yeniden elde etmesi için destek vermeye çağırıyoruz. Bu itibarla Kıbrıs Türkü kardeşlerimizin on yıllardır maruz kaldıkları haksız ve insanlık dışı izolasyonlara son vermek üzere KKTC ile ticari ilişkilerinizi artırmaya davet ediyorum. KKTC'de ticaret ofisi tesis etmeniz bu yönde önemli bir adım olacaktır."

Aynı şekilde ülkelerinizden daha fazla resmi heyet ve turistlerin ziyaret etmesi de Kıbrıs Türkü kardeşlerimize önemli bir destek sağlayacaktır. Bu çerçevede tam teşekküllü bir uluslararası havalimanı olan Ercan Havalimanı'na doğrudan uçuşları başlatmayı değerlendirmeniz de faydalı olacaktır. Başta Cumhurbaşkanı Sayın Ersin Tatar ve Dışişleri Bakanı Sayın Tahsin Ertuğruloğlu olmak üzere KKTC yetkilileriyle ülkenizi temaslara için davet etmenizi bekliyoruz."

Orta Koridor ve Stratejik Önemi

Zirvede, TDT'nin Orta Koridor projesi ve bu koridorun stratejik önemine de dikkat çekildi. Orta Koridor, Türkiye, Güney Kafkasya ve Orta Asya'yı Avrupa ve Çin'e bağlayan önemli bir ticaret yolu olarak öne çıkıyor. Hazar Geçişli Uluslararası Doğu-Batı Ulaştırma Koridoru ve Zengezur Koridoru özelinde iş birliğinin artırılması gerektiği belirtilirken, Türk devletleri arasındaki ekonomik dayanıklılık ve iş birliğini teşvik edeceği vurgulandı.

"KKTC, Türk dünyasının ayrılmaz parçasıdır"

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) Cumhurbaşkanı Ersin Tatar ise zirvede KKTC'nin temsil edilmesinin tarihi bir olay olduğunu belirtti. Tatar, KKTC'nin, Türk Dünyası'nın ayrılmaz parçası olarak kadim Şuşa'da düzenlenen zirvede temsil edilmesinin son derece önemli ve tarihi bir olay olduğunu vurgulayarak, "KKTC, tüm kurum ve kuruluşları ile TDT'nin faaliyet gösterdiği her alanda yer almak ve ilişkileri geliştirmek arzusundadır." dedi.

KKTC'nin TDT'ye üyeliğiyle Türk dünyası ve Akdeniz ara-

sında bağlantı kurulduğunu anlatan Tatar, şunları kaydetti: "Orta Koridor'un geliştirilmesine yönelik çalışmalarda, TDT'nin de aktif rol alması bizim açımızdan da büyük önem taşımaktadır. Teşkilatımızın, 'Türk dünyası 2040 Vizyonu' belgesinde aile meclisimiz arasındaki ekonomik ilişkilerin geliştirilmesine özel önem verilmekte ve bu çerçevede taşımacılık ve lojistik alanındaki iş birliklerinin güçlendirilmesi gerektiğine vurgu yapılmaktadır. Vizyon Belgesi'nde, ulaştırma konusunda Hazar Geçişli Uluslararası Doğu-Batı Orta Ulaşım Koridoru ve Zengezur Koridoru özelinde iş birliğinin güçlendirilmesi kararlılığımızı selamlıyor, üzerimize düşen her türlü katkıyı koymaya hazır olduğumuzu ifade etmek istiyorum."

Zirvenin sonunda "Karabağ Deklarasyonu" imzalanarak, Şuşa'nın Türk Dünyası için tarihi ve kültürel önemine dikkat çekildi. KKTC Cumhurbaşkanı Tatar'ın katılımı, KKTC'nin tanınmasına yönelik önemli bir adım olarak değerlendirildi. Türk devletlerinin ortak mirasına sahip çıkılması ve bölgesel iş birliğinin daha da güçlendirilmesi için önemli adımlar atıldı. Bu zirve, TDT'nin "Türk Dünyası 2040 Vizyonu" hedefleri doğrultusunda sürdürülebilir bir gelecek inşa etmek için tarihi bir dönemeç niteliği taşıyor.

Ceyhan Bayramov: Azerbaycan ile Türkiye'nin Tutumu Birdir

Azerbaycan Dışişleri Bakanı Ceyhan Bayramov ve Türkiye Dışişleri Bakanı Hakan Fidan 27 Temmuz 2024 tarihinde Ankara'da bir araya geldi. Görüşmenin ardından yapılan basın açıklamasında bakanlar Türkiye ve Azerbaycan arasındaki ilişkinin önemine dikkat çekti.

Türkiye'de bulunmaktan mutluluk duyduğunu ifade eden Bayramov, Fidan'la Türkiye-Azerbaycan ilişkileri üzerine kapsamlı fikir alışverişinde bulduklarını ifade ederek, Türkiye ile Azerbaycan arasındaki ticaret hacminin 2023'te 8 milyar dolar olduğunu, enerji alanındaki iş birliğinin de önemli olduğunu vurguladı. Bayramov, "Azerbaycan ile Türkiye'nin enerji alanındaki iş birliği sadece iki ülkeye katkı sunmakla kalmadı, Avrasya'nın enerji haritasını değiştirdi." diye konuştu. Bayramov, İğdir-Nahçıvan-Kars Doğal Gaz Boru Hattı'nın yakında tamamlanacağını ve projenin iki ülkeye ek olanaklar sağlayacağını; Bakü-Tiflis-Kars demir yolu hattının yıllık kapasitesinin 1 milyon tondan 5 milyon tona çıkarıldığını; Bakü'de yeni kurulan Türkiye-Azerbaycan Üniversitesine öğrenci kabulünün tamamlandığını, üniversitenin yeni eğitim yılında ilk öğrencilerini karşılayacağını belirtti.

Dışişleri Bakanı Bayramov, II. Karabağ Savaşı'nın Azerbaycan ve Türkiye arasındaki ilişkilerin ne derece eşsiz olduğunu dünyaya gösterdiğini ifade ederek, "Ülkemiz için tarihi öneme sahip bu dönemde kardeş ülkenin Cumhurbaşkanı'ndan sade vatandaşına kadar biz Azerbaycan'a tam desteğinin şahidi olduk. Bu siyasi ve manevi destek gücümüze güç kattı, Azerbaycan halkına moral verdi." dedi.

Bayramov, "Karabağ Zaferi Güney Kafkasya'da yeni olanaklar açtı. Bölgede sürdürülebilir barış için tarihi şans mevcuttur. Barış müzakerelerinde olumlu gelişmeler var. Taslak metnin büyük kısmı üzerinde mutabakat sağlandı. Fakat hala Ermenistan anayasasında ve bazı hukuki belgelerinde Azerbaycan'a karşı toprak iddiaları bulunuyor. Ermenistan'ın Türkiye'ye karşı da toprak iddiaları bulunuyor. Barış sürecinin önündeki en büyük engel Ermenistan'ın ülkelerimize karşı toprak iddialarıdır. Diğer taraftan Ermenistan hızla silahlanıyor. Bazı ülkeler Ermenistan'ı silahlandırıyor. Bu çok yanlış bir politikadır. Bu politika bölgemiz için tehdit kaynağıdır. Tüm bu süreçleri izliyoruz. Bu gelişmelerle ilgili tüm işler Azerbaycan ile Türkiye arasında koordineli şekilde hayata geçiriliyor. Azerbaycan ile Türkiye'nin

Türkiye Azerbaycan Dergisi

tutumu birdir. Bu, karşılıklı destek, stratejik ortaklık ve müttefiklik ilişkileridir. Böyle de devam edecektir. Ülkelerimizin bu politikaları bölgeye barış, huzur ve istikrar getirecektir." ifadelerini kullandı.

Bakan Fidan: 'Türkiye ve Azerbaycan iyi günde kötü günde birlikte olmaya devam edecek'

Azerbaycan Dışişleri Bakanı Ceyhun Bayramov ile Dışişleri Bakanlığındaki görüşmesinin ardından düzenlenen ortak basın toplantısında konuşan Dışişleri Bakanı Hakan Fidan, 5 Temmuz 2024 tarihinde Azerbaycan'ın Şuşa kentinde düzenlenen Türk Devletleri Teşkilatı Gayriresmi Zirvesi kapsamında Bayramov'la bir araya geldiklerini belirterek, "Şuşa'yı ziyaretimizde bizlere göstermiş oldukları nazik ev sahipliği için Sayın Bayramov'a bir kez daha teşekkürlerimi sunuyorum." dedi. Hakan Fidan, iki ülkenin daima bir millet iki devlet anlayışıyla hareket ettiğini vurgulayarak, "Her iki ülke daima bir millet iki devlet anlayışıyla hareket etmiştir. Birbirlerinin hem sevincini hem kederini paylaşmıştır. Bundan sonra da iyi günde, kötü günde birlikte olmaya devam edecektir. Bu anlayış doğrultusunda Karabağ'da 30 yılı aşkın süre devam eden haksız işgal döneminde Türkiye sarsılmaz bir şekilde kardeş Azerbaycan'ın yanında durmuştur. Bundan sonra da sarsılmaz bir şekilde durmaya devam edecektir." dedi.

Dışişleri Bakanı Fidan, 15 Haziran 2021 tarihinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev tarafından imzalanan Şuşa Beyannamesi ile müttefiklik seviyesine taşınan Türkiye-Azerbaycan ilişkilerinin daha da güçlendirilmesi amacıyla çalışmaların kesintisiz bir şekilde sürdürülmesine dikkat çekti. Fidan, "Bugün Sayın Bayramov ile gerçekleştirdiğimiz görüşmede, kardeş ülkelerimiz arasındaki ilişkileri kapsamlı bir biçimde ele aldık ve detaylı fikir alışverişinde bulduk. Ekonomik ilişkilerimizin mevcut düzeyinden memnuniyet duyuyoruz. Enerji alanındaki işbirliğimizi ise ortak çıkarlar doğrultusunda ve bütüncül bir strateji ile daha da ileriye taşımaktayız," ifadelerini kullandı.

Türkiye-Azerbaycan ilişkileri, 15 Haziran 2021'de imzalanan Şuşa Beyannamesi ile müttefiklik seviyesine yükselerek stratejik bir boyut kazanmıştır. Bu anlaşma, iki ülke arasındaki tarihi ve kültürel bağların yanında, siyasi, ekonomik ve askeri alanlarda da ilişkilerin derinleşmesini sağlamıştır. Şuşa Beyannamesi, özellikle Karabağ Zaferi'nin ardından bölgesel istikrar ve güvenliğin korunmasına yönelik önemli bir adım olarak kabul edilmektedir.

Dışişleri Bakanı Hakan Fidan'ın Azerbaycanlı mevkidaşı Ceyhun Bayramov ile yaptığı görüşme, bu kapsamda değerlendirildiğinde, iki ülke arasındaki işbirliğinin sadece siyasi ve askeri boyutlarla sınırlı kalmadığını, aynı zamanda enerji, ticaret ve ulaştırma gibi kritik alanları da içerdiğini ortaya koymak-

tadır. Fidan, ekonomik ilişkilerin mevcut düzeyinden duyduğu memnuniyeti dile getirirken, özellikle enerji alanındaki işbirliğinin daha da ileriye taşınması için ortak çıkarlar temelinde hareket edildiğini vurgulamaktadır. Enerji işbirliği, Trans Anadolu Doğalgaz Boru Hattı (TANAP) gibi projelerle iki ülkenin stratejik ortaklığını daha da pekiştirmektedir.

Türkiye ve Azerbaycan'ın küresel ve bölgesel düzeyde ortak stratejiler geliştirmesi, hem Hazar Bölgesi hem de Güney Kafkasya'nın güvenliği ve ekonomik kalkınması açısından büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, Şuşa Beyannamesi'nin getirdiği müttefiklik ilişkisi, iki ülkenin bölgesel liderliklerini güçlendirirken, uluslararası alanda ortak hareket etme kapasitesini de artırmaktadır.

Görüşmede Güney Kafkasya, barış süreci ve Türk Devletleri Teşkilatı ele alındı

Dışişleri Bakanı Hakan Fidan, görüşmede Güney Kafkasya'da kalıcı barış ve istikrarın bir an önce sağlanmasına yönelik ortak temennilerini bir kez daha dile getirdiklerini ve Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki barış sürecinde kaydedilen gelişmeleri değerlendirdiklerini belirtti. Fidan, bölgesel ve küresel meseleler üzerine kapsamlı görüş alışverişinde bulduklarını ve Türk Devletleri Teşkilatı'nın kurumsal yapısının güçlendirilmesi için atılabilecek adımlar konusunda fikirlerini paylaştığını ifade etti.

Bakan Fidan ayrıca, bölgesel bağlantısallık, lojistik ağlar ve kalkınma projeleri konularında da önemli değerlendirmelerde bulduklarını söyledi. Türkiye-Azerbaycan kardeşliğinin, bölgesel barış ve istikrarın sürdürülmesinde büyük katkılar sağladığını vurgulayan Fidan, "İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırıları ve tüm dünyanın gözü önünde devam eden acımasız katliamları da hassasiyetle ele aldık. Önümüzdeki dönemde iki ülke arasındaki dostluk ve kardeşlik ilişkilerini daha da pekiştirmek adına yakın iş birliğimizi sürdüreceğiz" dedi.

Fidan, mevkidaşına Ankara'ya gerçekleştirdiği ziyaretten dolayı teşekkür ederek, ilk fırsatta Azerbaycan'ı yeniden ziyaret edeceğini belirtti.

Sonuç olarak, Türkiye Dışişleri Bakanı Hakan Fidan, Azerbaycan Dışişleri Bakanı Ceyhun Bayramov'un ziyareti sırasında iki ülke arasındaki stratejik dayanışmanın önemine vurgu yaptı. Fidan, Türkiye ve Azerbaycan'ın "iyi günde, kötü günde" birlikte hareket etmeye devam edeceğini belirterek, ülkeler arasındaki ortaklık ve güvenin süreceğini ifade etti. Görüşmede, Türkiye ve Azerbaycan'ın Güney Kafkasya'daki güvenlik durumuna yönelik ortak politikaları ve enerji alanında iş birliği gibi konular da ele alındı. Bu ziyaret, Azerbaycan-Türkiye ilişkilerinin stratejik derinliğini ve bölgedeki gelişmelere karşı iki ülkenin birlikte hareket etme kararlılığını bir kez daha gösterdi.

Üçlü İttifak: Türkiye, Azerbaycan ve Pakistan İlişkileri

Kafkasya ve Güney Asya'da son birkaç yıldır çeşitli aktörlerin nüfuzu altındaki bu bölgelerde, Türkiye, Pakistan ve Azerbaycan'ın oluşturduğu ittifak, son dönemde baskın bir güç olarak dikkat çekmiştir. Bu birliğin bölgedeki etkisinin artmasıyla birlikte, Hindistan, Ermenistan ve İran ise bu yükselişi kendi güvenliklerine yönelik bir risk olarak görmüş ve örtülü bir iş birliği oluşturarak, bölgedeki güç dengesini yeniden kurma amacıyla bir araya gelmişlerdir. Bu karşılıklı ittifaklar, bölgedeki jeopolitik denklemi önemli ölçüde değiştirmiştir.

2020'de gerçekleşen II. Karabağ Savaşı, Azerbaycan'ın Ermenistan'a karşı kazandığı destansı bir zaferle sonuçlanarak, bölgedeki güç dengelerinde büyük bir değişime neden olmuştur. Bu süreçte Türkiye, Azerbaycan'a sağladığı geniş kapsamlı askeri ve diplomatik destekle Kafkasya'daki etkisini gözle görülür şekilde artırmış ve iki ülke arasındaki stratejik iş birliğini daha da güçlendirmiştir. Pakistan ise Karabağ konusundaki geleneksel tutumunu sürdürerek Azerbaycan'a verdiği desteği pekiştirmiş ve böylece üçlü bir ittifakın oluşmasına zemin hazırlamıştır. Savaşın ardından Türkiye, Pakistan ve Azerbaycan

arasındaki ilişkiler yalnızca askeri iş birliği ile sınırlı kalmamış, aynı zamanda diplomasi ve ekonomi alanlarına da genişleyerek çok boyutlu bir ortaklığa dönüşmüştür. Bu süreç, ortak askeri tatbikatlar, savunma sanayi projeleri ve ticaret anlaşmalarıyla somut hale gelmiştir. Keşmir, Kıbrıs ve Karabağ gibi ulusal çıkarların söz konusu olduğu meselelerde ise, her üç ülke uluslararası platformlarda birbirlerine sürekli destek vermiştir.

Ortak Stratejik Faydalar ve İş Birliği Alanları

Türkiye, Azerbaycan ve Pakistan arasındaki ikili ilişkiler uzun bir geçmişe sahip olsa da üç ülkenin ortak bir zeminde buluşması yakın bir tarihte gerçekleşmiştir. İlk olarak Kasım 2017'de Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de dışişleri bakanlarının katılımıyla düzenlenen toplantıda, bakanlar bölgede istikrarı sağlamak, güvenlik ve refahı artırmak, ekonomik iş birliğini geliştirmek için üçlü ortaklık kurma yönündeki güçlü iradelerini dile getirmiştir. Toplantıda ayrıca devletlerin bağımsızlığına, egemenliğine ve toprak bütünlüklerine olan saygı vurgulana-

Türkiye Azerbaycan Dergisi

rak, ülkelerin topraklarının birbirlerine karşı herhangi bir faaliyet için kullanılmayacağı belirtilmiştir. Bir sonraki toplantının 2018'de Pakistan'da yapılması planlanmış, ancak çeşitli nedenlerle ertelenerek 2021'de gerçekleştirilmiştir.

Bu süreçte Azerbaycan, Karabağ'da 44 günlük bir operasyon düzenlemiş ve Türkiye ile Pakistan, Azerbaycan'a en güçlü destek veren ülkeler olarak öne çıkmıştır. Operasyon sırasında üçlü ittifak mekanizması güçlenmiş, bu dostane iş birliği resmiyete dökülerek 2021 yılında İslamabad Deklarasyonu imzalanmıştır. Deklarasyondan yaklaşık dokuz ay sonra, Bakü'de üç ülkenin katılımıyla "Üç Kardeş 2021" adı altında ortak bir askeri tatbikat gerçekleştirilmiştir. Üç ülke arasındaki bağların son dönemde güçlenmesine önemli katkılar sağlayan İslamabad Deklarasyonu ve Üç Kardeş 2021 Tatbikatı, bu iş birliğinin temel taşlarını oluşturmaktadır. Bu gelişmeler karşısında Ermenistan, İran ve Hindistan'ın kendilerini tehdit altında hissederek nasıl bir pozisyon aldıkları, bölgesel güç dengelerinin analizi açısından kritik öneme sahiptir.

Daha önce Türkiye, Azerbaycan ve Pakistan arasında Parlamento Başkanları ve Dışişleri Bakanları düzeyinde toplantılar yapılmış olsa da liderler seviyesindeki ilk görüşme Temmuz 2024'te Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) Devlet Başkanları Konseyi kapsamında gerçekleşmiştir. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve Pakistan Başbakanı Şahbaz Şerif'in katılımıyla düzenlenen bu üçlü zirvede Gazze, Kıbrıs ve Keşmir gibi bölgesel meselelerin yanı sıra İslamofobi gibi küresel sorunlar da ele alınmıştır. Zirvenin sonunda liderler, üç ülke arasındaki dostluk ve kardeşlik bağlarını vurgulamış ve iş birliği fırsatlarını artırarak küresel barışa ve istikrara katkıda bulunacaklarını ifade etmiştir.

İslamabad Deklarasyonu

Türkiye Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, Azerbaycan Dışişleri Bakanı Ceyhun Bayramov ve Pakistan Dışişleri Bakanı Şah Mahmud Kureysi, 13 Ocak 2021'de İslamabad Deklarasyonu'nu imzalayarak, üç ülke arasındaki siyasi, ekonomik, stratejik, güvenlik, bilim, teknoloji ve kültürel iş birliklerini derinleştirmeye yönelik önemli bir taahhütte bulunmuşlardır. Bu deklarasyon, ortak stratejik çıkarları gözeten ve iş birliğini bu alanlarda daha da güçlendirmeyi amaçlayan bir adım olarak görülmektedir.

Deklarasyonda, dünya genelinde Müslümanlara yönelik insan hakları ihlalleri konusundaki endişeler vurgulanmış ve bu konuda atılabilecek adımlar ele alınmıştır. Özellikle artan İslamofobiye karşı nasıl önlemler alınabileceği ve barış ortamının nasıl sağlanacağına dair çeşitli çözüm önerileri tartışılmıştır. Üçlü iş birliği çerçevesinde, ticaret, yatırım ve enerji gibi stra-

tejik alanlarda daha yakın ilişkilerin geliştirilmesi hedeflenmiş, ilgili bakanlıklar arasında sürekli iletişimin sürdürülerek bu alanlarda somut adımlar atılması kararlılığı ifade edilmiştir.

Ayrıca, üç ülkenin ulusal çıkarlarına dair konular da gündeme getirilmiştir. 44 gün süren operasyonun ardından Azerbaycan'ın işgalden kurtardığı bölgelerin yeniden inşası sürecinde, Azerbaycan hükümeti ve halkıyla dayanışma içerisinde olunacağı belirtilmiştir. Karabağ meselesi bağlamında, Azerbaycan'ın toprak bütünlüğü ve tanınmış sınırlarına destek olunacağı bir kez daha vurgulanmıştır. Pakistan ve Hindistan arasındaki Cammu Keşmir ihtilafına da dikkat çekilerek, Hindistan'ın bölgenin özel statüsünü kaldırma girişimi insan hakları ihlali olarak değerlendirilmiştir. Üç ülke, ayrıca Kıbrıs sorunu ile Ege ve Doğu Akdeniz'deki anlaşmazlıkların uluslararası hukuk temelinde çözülmesi gerektiği yönünde ortak bir tutum sergilemiştir. Bu girişimler, ülkeler arasındaki ilişkilerin yalnızca ikili düzeyde kalmayıp, çok taraflı iş birliği mekanizmaları aracılığıyla daha da derinleştirileceğine işaret etmektedir.

Türkiye, Azerbaycan ve Pakistan'ın farklı alanlarda ortak projeler gerçekleştirmesinin yanı sıra, her bir ülkenin içinde bulunduğu bölgesel krizlere karşı birbirlerini desteklemeleri, üçlü ittifakın temelini oluşturan en önemli unsurlardan biridir. Bu durum, karşıt güçler tarafından bir tehdit olarak algılanmalarına neden olmaktadır. 2021 Ocak ayında imzalanan bu deklarasyon yalnızca kâğıt üzerinde kalmamış, Eylül ayında üç ülkenin gerçekleştirdiği askeri tatbikatla birlikte pratiğe dökülmüş ve uluslararası alanda dikkatleri üzerine çekmiştir.

Pakistan bağımsızlığını kazandığında, onu ilk tanıyan ülkelerden biri Türkiye olmuştur. Bu tanımanın başlıca nedeni, her iki ülkenin de Müslüman çoğunluğa sahip olmaları ve bu ortak inanç temelinde yakın ilişkiler geliştirmeleridir. Zamanla dostane ilişkiler, farklı alanlarda çeşitli iş birliklerine dönüşmüştür. Ticaret ve yatırım ilişkilerini güçlendirmek amacıyla çeşitli anlaşmalar imzalanmış ve ticaret engellerinin azaltılması için çaba sarf edilmiştir. Enerji sektöründe de yakın bir iş birliği sürdürülmekte; Türkiye, Pakistan'ın doğal gaz ve yenilenebilir enerji altyapılarına destek sağlamaktadır.

Erdoğan'ın Pakistan Ziyareti ve Tarihi Meclis Konuşması

14 Şubat 2020 tarihinde Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Pakistan'a resmi bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Bu ziyaret, Türkiye ile Pakistan arasındaki stratejik ortaklık ve kardeşlik bağlarını güçlendiren önemli bir diplomatik adım olmuştur. Erdoğan, Pakistan Parlamentosu'nda yaptığı tarihi konuşmada, iki ülkenin derin tarihi bağlarına, ortak kültürel miraslarına ve İslam dünyasındaki kritik rollerine dikkat çekmiştir. Ayrıca, iki ülke arasındaki ticari ilişkilerin, savunma sanayi iş birliğinin ve eğitim-kültür alanındaki ortaklıkların daha da güçlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Erdoğan'ın konuşmasının önemli bir boyutu, Hindistan ile Pakistan arasında süregelen Keşmir meselesine yaptığı vurgudur. Cumhurbaşkanı, Türkiye'nin Pakistan'a verdiği desteği yeniden teyit ederek, Keşmir halkının meşru haklarını savunma konusunda Türkiye'nin Pakistan'ın yanında olduğunu açıkça belirtmiştir. Hindistan'ın, Keşmir'in özerk statüsünü güvence altına alan yasayı değiştirmesine ve bölgedeki tek taraflı adımlarına yönelik eleştirilerde bulunan Erdoğan, "Keşmirli kardeşlerimizin on yıllardır çektiği sıkıntıların son dönemde atılan tek taraflı adımlarla daha da ağırlaştığını görüyoruz. Mevcut durumu kötüleştiren, Keşmirlilerin özgürlüklerini ve kazanılmış haklarını elinden alan bir tutumun kimseye faydası yoktur." ifadeleriyle Hindistan'ın bölgedeki politikalarını sert bir şekilde eleştirmiştir. Bu konuşma, Hindistan hükümetinden olumsuz tepki çekmiş ve Yeni Delhi yönetimi Türkiye'ye nota

vererek, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Keşmir'e yönelik sözlerinden duyduğu rahatsızlığı diplomatik yollardan ifade etmiştir. Türkiye'nin Hindistan'ın iç işlerine karıştığı suçlamasıyla Türkiye Büyükelçisi Şakir Özcan Torunlar, Hindistan Dışişleri Bakanlığı'na çağrılarak uyarılmıştır. Hindistan tarafı, Erdoğan'ın Keşmir konusundaki ifadelerinin Hindistan-Türkiye ilişkilerine zarar verebileceği konusunda açık bir uyarıda bulunmuştur.

Pakistan MİLGEM Projesi

Türkiye ile Pakistan arasındaki savunma iş birliğinin önemli bir ürünü olan Pakistan MİLGEM Projesi, Pakistan Silahlı Kuvvetleri için dört geminin inşa edilmesini öngörmektedir. Bu gemilerden ikisi Türkiye'de, ikisi ise Pakistan'da inşa edilerek, Pakistan'ın deniz savunma kapasitesini artırmakta ve Hint Okyanusu'ndaki varlığını güçlendirmektedir. MİLGEM korvetleri, gelişmiş radar ve silah sistemleriyle donatılmış olup, Pakistan Deniz Kuvvetleri'ne önemli bir stratejik avantaj sağlamaktadır. Aynı zamanda proje, Pakistan'ın yerli üretim kabiliyetlerini geliştirmeyi ve yeni denizcilik teknolojileri kazanmayı hedeflemektedir.

MİLGEM projesi, iki ülkenin bölgesel stratejik çıkarları açısından büyük öneme sahiptir. Türkiye ve Pakistan, bu iş birliği sayesinde Hint Okyanusu'ndaki güçlerini pekiştirirken, deniz savunma yetkinliklerini de artırmaktadır. Proje, iki ülkenin savunma sanayilerinde ileri teknolojiler elde etmelerine ve yerli üretim kapasitelerini güçlendirmelerine olanak tanımaktadır. Bölgedeki askeri güç dengesini etkileyebilecek bir proje ola-

Türkiye Azerbaycan Dergisi

rak, bölgesel güvenlik ve iş birliği çerçevesinde de önemli bir rol oynamaktadır.

Pakistan MİLGEM Projesi, yalnızca savunma sanayiinde değil, aynı zamanda iki ülke arasındaki dostluk ve stratejik iş birliğinde de yeni bir dönemi işaret etmektedir. Türkiye, kendi savunma sanayiinde edindiği tecrübeleri Pakistan'a aktararak bu alanda Pakistan'a destek sağlıyor. İki ülke arasında stratejik öneme sahip bu iş birliği, bölgedeki güvenlik dinamiklerini şekillendiren büyük oyuncular arasında da dikkat çekmektedir.

Savunma sanayinde kendi kendine yeterlilik stratejisini benimseyen Pakistan, MİLGEM Projesi ile yerli üretim kabiliyetlerini artırma hedefini sürdürmektedir. Bu korvetlerin Pakistan'da inşa edilmesi, Pakistan'ın tersane altyapısının güçlenmesine olanak tanırken, ülkenin savunma sanayinde dışa bağımlılığını azaltmasına da katkı sağlamaktadır. Ayrıca, proje kapsamında Pakistanlı mühendisler ve teknik ekipler Türkiye'de eğitim alarak yeni denizcilik teknolojilerini ve üretim süreçlerini öğrenme fırsatı bulunmaktadır. Bu bilgi transferi, Pakistan'ın ileride bağımsız projeler gerçekleştirebilmesi açısından önemli bir kazanım sağlamaktadır.

Pakistan MİLGEM Projesi'nin jeopolitik etkileri, özellikle Hint Okyanusu ve çevresinde hissediliyor. Pakistan, jeopolitik konumu nedeniyle bu bölgede Hindistan başta olmak üzere çeşitli küresel ve bölgesel güçlerle rekabet içinde bulunmaktadır. Hindistan'ın deniz gücünü artırmaya yönelik yatırımları, Pakistan'ı deniz savunma yeteneklerini geliştirme ve varlığını güçlendirme konusunda teşvik ediyor. Türkiye ile yürütülen MİLGEM Projesi, Pakistan'ın Hint Okyanusu'ndaki stratejik pozisyonunu güçlendirmesine olanak tanırken, Hindistan ile arasındaki askeri güç dengesini de etkileyebilecek bir unsur olarak öne çıkmaktadır.

Ayrıca, bu proje Pakistan'ın Çin ile olan yakın savunma iş birliği çerçevesinde de bir avantaj sağlamaktadır. Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi kapsamında Pakistan'ın Gwadar Limanı'na büyük yatırımlar yapması, Hint Okyanusu'ndaki ticaret yollarının güvenliğini sağlamak açısından Pakistan'a stratejik önem kazandırmaktadır. Pakistan MİLGEM korvetleri, bu rotaların güvenliğini sağlamada Pakistan Deniz Kuvvetleri'ne önemli bir destek sağlarken, Hindistan ve Çin arasındaki rekabetin yoğunlaştığı bölgede deniz güvenliği açısından da bir avantaj yaratmaktadır.

Türkiye'nin savunma sanayiinde son yıllarda gerçekleştirdiği atılımlar, dost ve müttefik ülkelerle yapılan projelerde somut bir şekilde kendini göstermektedir. Pakistan MİLGEM Projesi, Türkiye'nin savunma sanayisindeki bu gelişmiş kapasitesinin bir yansıması olarak, Türkiye'ye bu alanda daha fazla tanınırlık kazandırmaktadır. Türkiye, daha önce benzer şekilde Katar, Endonezya, Türkmenistan gibi ülkelerle de savunma iş birliği anlaşmaları yaparak, yerli savunma sanayii ürünlerini uluslararası arenada konumlandırmıştı. Pakistan'la yapılan bu

iş birliği, Türkiye'nin bölgesel güç yapısındaki rolünü pekiştirirken, aynı zamanda savunma sanayi ürünlerinin ihracat potansiyelini artırıyor.

MİLGEM Projesi, sadece Türkiye ve Pakistan arasındaki ikili ilişkilere katkı sağlamakla kalmıyor; aynı zamanda bölgesel güvenlik iş birliğinde önemli bir rol oynuyor. Proje, iki ülkenin ortak tehdit algılamaları doğrultusunda savunma kapasitelerini artırmalarına imkan tanırken, Hint Okyanusu'nda istikrarın sağlanmasına yönelik önemli bir adım niteliği taşıyor. Bölgedeki güvenlik dengelerinin değişken olduğu bir ortamda, Türkiye ve Pakistan arasındaki bu iş birliği, diğer bölgesel aktörler tarafından da dikkatle izlenmektedir. Özellikle Hindistan, Suudi Arabistan, ve İran gibi ülkeler bu tür iş birliklerini kendi stratejik çıkarları doğrultusunda yakından değerlendirmektedir.

Pakistan MİLGEM Projesi, iki ülkenin savunma ve güvenlik iş birliğinde ileriye dönük büyük fırsatlar sunuyor. Bu proje, Türkiye ve Pakistan'ın teknolojik gelişmelerini desteklerken, aynı zamanda iki ülkenin savunma sanayilerini entegre ederek güçlü bir ortaklık tesis etmelerine olanak tanımaktadır. Proje, her iki ülkenin de bölgesel güvenlik mimarisinde daha etkili bir rol oynamasına katkı sağlıyor ve bu çerçevede, Türkiye'nin bölgesel güç olarak etkisini artırmasına hizmet etmektedir.

Pakistan MİLGEM Projesi, bölgesel güvenlik ve denge sağlama açısından stratejik bir öneme sahip olmasının yanı sıra, Türkiye ve Pakistan'ın ortak savunma kabiliyetlerini güçlendirerek jeopolitik arenada etkilerini artırmaktadır. Bu tür projelerin devam etmesi, hem iki ülkenin birbirine olan güvenini perçinleyecek hem de küresel ölçekte daha etkili bir denge unsuru oluşturmalarına katkıda bulunacaktır.

Azerbaycan-Pakistan İlişkileri

Azerbaycan'ın bağımsızlığını Türkiye'den sonra tanıyan ilk ülke olan Pakistan, iki ülkenin karşı karşıya kaldığı benzer sorunlar nedeniyle güçlü bir dayanışma sergilemiştir. Azerbaycan'ın Karabağ sorunu ve Pakistan'ın çözüm bekleyen Keşmir meselesi, özünde benzer temellere dayandığından iki ülke arasında derin bir empati bağı oluşmuştur. Pakistan, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde (BMGK) Karabağ'a ilişkin Azerbaycan'ı desteklerken, Azerbaycan da Keşmir'in yasadışı işgaline karşı Hindistan'a karşı çıkarak Pakistan'ın yanında durmuştur. 2020'de Azerbaycan'ın Karabağ'da gerçekleştirdiği 44 günlük savaş sırasında Pakistan, Türkiye ile birlikte askeri ve diplomatik destek sağlayarak Azerbaycan'ın zaferinde etkili bir rol oynamıştır.

Bu zaferin ardından Azerbaycan ve Pakistan, diplomatik ilişkileri derinleştirme ve enerji, ulaşım, askeri alanlarda iş birliğini artırma yönünde adımlar atmıştır. 9 Aralık 2020'de Azerbaycan Dışişleri Bakan Yardımcısı Ramiz Hasanov ve Pakistan Dışişleri Bakanı Suhail Mahmood'un sanal toplantısında, enerji, demiryolu, bilim, teknoloji ve eğitim gibi alanlarda iş birliği

kararı alınmıştır. Bu anlaşmalar, iki ülke arasındaki stratejik ortaklığı güçlendirerek ilişkilerin farklı sektörlerde derinleşmesine zemin hazırlamıştır.

Azerbaycan ve Pakistan arasındaki askeri iş birliği, Ermenistan'ı silahlandırarak Hindistan için potansiyel bir tehdit olarak görülmektedir. Hindistan, Ermenistan'ı Azerbaycan'a karşı askeri olarak desteklemekte ve bölgedeki stratejik dengeleri kendi lehine çevirmeye çalışmaktadır. Pakistan'ın Azerbaycan'a JF-17 Thunder savaş uçakları satışı üzerine yapılan son anlaşma, Hindistan'da büyük endişe yaratmıştır. Hindistan, bu uçakların Azerbaycan'ın askeri kapasitesini önemli ölçüde artıracaklarını düşünmekte ve bu durumun bölgesel askeri dengede stratejik bir avantaj sağlayacağını farkındadır.

Şanghay İşbirliği Örgütü Devlet Başkanları Zirvesi'nde Üçlü Görüşme

Kazakistan'ın başkenti Astana'da 3-4 Temmuz'da düzenlenen Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) 24. Devlet Başkanları Zirvesi kapsamında Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve Pakistan Başbakanı Şahbaz Şerif bir araya geldi. Basına kapalı olarak Erdoğan'ın konakladığı otelde gerçekleştirilen bu toplantıya, Dışişleri Bakanı Hakan Fidan, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Alparslan Bayraktar, Hazine ve Maliye Bakanı Mehmet Şimşek, Ticaret Bakanı Ömer Bolat ve Cumhurbaşkanlığı Dış Politika ve Güvenlik Başdanışmanı Büyükelçi Akif Çağatay Kılıç da katıldı.

Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı tarafından yapılan açıklamada, Erdoğan'ın ŞİÖ Devlet Başkanları Zirvesi'nde gerçekleştirdiği temalar çerçevesinde, Azerbaycan ve Pakistan liderleriyle bölgesel ve küresel meselelerin ele alındığı üçlü bir görüşme gerçekleştirildiği ifade edildi. Açıklamada, şunlar kaydedildi: "Üçlü görüşmede, bölgesel ve küresel konular ve ülkeler arasındaki işbirliği alanları ele alındı. Cumhurbaşkanı Erdoğan görüşmede, Türkiye-Azerbaycan ve Pakistan'ın birçok alanda atabileceği ortak adımlar olduğunu, bunların üç ülkeye de yararlı olacağını ifade etti. Cumhurbaşkanı Erdoğan, savaşların, çatışmaların ve gerginliklerin baş gösterdiği bir coğrafyada ortaya konacak işbirliklerinin bölgesel ve küresel barışa da hizmet edeceğini belirtti."

Dışişleri Bakanlığında Türkiye-Azerbaycan-Pakistan Üçlü Toplantısı Ortak Açıklaması

Dışişleri Bakanlığında yapılan açıklamada, "Türkiye-Azerbaycan-Pakistan arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesinin bölgesel ve küresel barışa ve istikrara hizmet edeceği üzerinde mutabık kalınmıştır." ifadeleri kullanıldı. Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) Devlet Başkanları Konseyi vesilesiyle Türkiye, Azerbaycan ve Pakistan liderlerinin bir araya gelmesinin ardından yapılan ortak açıklamada, zirvede üç ülkenin işbirliğinin güçlendirilme-

sinin bölgesel ve küresel barışa hizmet edeceğinde mutabık kalındığı bildirildi.

Dışişleri Bakanlığında yapılan ortak açıklamada, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve Pakistan Başbakanı Şahbaz Şerif'in dün Kazakistan'ın başkenti Astana'da ŞİÖ 24. Devlet Başkanları Konseyi vesilesiyle bir araya geldiği; üçlü zirvede Türkiye, Azerbaycan ve Pakistan arasındaki ilişkilerin ele alındığı, "Gazze, Kıbrıs, Keşmir, İslamofobi" gibi bölgesel ve küresel konuların değerlendirildiği belirtildi. Açıklamada, daha önce Parlamento Başkanları ve Dışişleri Bakanları düzeyinde toplantılar gerçekleştirmiş olan üçlü iş birliği sürecinin liderler düzeyine taşınmasının kararlaştırıldığı, dost ve kardeş üç ülke arasındaki iş birliği olanaklarının geliştirilmesine yönelik güçlü iradenin teyit edildiği vurgulandı. "Türkiye-Azerbaycan-Pakistan arasındaki iş birliğinin güçlendirilmesinin üç ülke halklarının refahına katkı yapmanın yanı sıra bölgesel ve küresel barışa ve istikrara hizmet edeceği üzerinde mutabık kalınmıştır." ifadesine yer verilen açıklamada, ihtilafların egemenliğe ve toprak bütünlüğüne saygı ilkeleri gözetilerek ilgili ülkeler arasında diyalog yoluyla çözümlenmesine öncelik verilmesine üç ülkenin desteğinin vurgulandığı aktarıldı. Açıklamada, şunlar kaydedildi: "Terörle mücadele başta olmak üzere sınır aşan tehditlerle mücadelede üç ülke arasındaki iş birliğinin önemi ve bu konudaki ortak kararlılık keza teyit edilmiştir. Üçlü iş birliği sürecinin müteakip toplantılarının önümüzdeki dönemde Türkiye, Azerbaycan ve Pakistan'da düzenlenmesi kararlaştırılmıştır."

Değerlendirme

Türkiye, Azerbaycan ve Pakistan liderlerinin Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) Devlet Başkanları Konseyi vesilesiyle Astana'da gerçekleştirdiği zirve, üç ülkenin stratejik iş birliğinin bölgesel ve küresel barışa katkı sağlama potansiyelini vurgulayan önemli bir adım olmuştur. Bu üçlü iş birliği, yalnızca ticaret ve savunma gibi alanlarda değil, Gazze, Kıbrıs ve Keşmir gibi hassas konularda da ortak duruş sergileyerek, küresel sorunlara birlikte çözüm üretme hedefini ortaya koymaktadır. Zirvenin liderler düzeyine taşınması, iş birliğinin derinleşeceğini ve daha somut adımların atılacağını gösteriyor. Bölgesel barış ve istikrar için egemenlik ve toprak bütünlüğüne saygı prensipleri etrafında birleştirici bir rol üstlenmek, bu ülkelerin uluslararası arenada daha etkin ve işlevsel bir aktör olma arzusunu yansıtmaktadır.

Enerji güvenliği, terörle mücadele ve insani yardım konularında üç ülke arasında geliştirilecek ortak politikalar, sadece kendi bölgeleri için değil, daha geniş bir coğrafya için de olumlu etkiler yaratacaktır. Türkiye, Azerbaycan ve Pakistan arasındaki bu ittifak, ŞİÖ'nün çok kutuplu dünya düzeninde oynadığı rolü de güçlendirebilir. Ortak diplomatik girişimler, barış inşasında ve krizlerin çözümünde daha kapsayıcı çözümler üretilmesini sağlayabilir. Bu zirve, küresel iş birliğinin ve dayanışmanın yeni bir döneme girdiğini göstermektedir.

Hulusi Kılıç

Emekli Bakü Büyükelçisi

Merhaba, Türkiye Azerbaycan Dergisi olarak (E) Bakü Büyükelçisi Hulusi Kılıç ile Azerbaycan Milli Meclis Seçimleri ve Türkiye-Azerbaycan ilişkileri üzerine bir röportaj gerçekleştireceğiz. Sözü kendisine bırakıyoruz.

1 Eylül 2024'teki Azerbaycan Milli Meclis seçimleri sırasındaki genel siyasi atmosferi nasıl değerlendiriyorsunuz?

1 Eylül 2024'te Azerbaycan'da yapılan parlamento seçimlerini tarihi seçimler olarak nitelendiriyoruz. Neden tarihi seçimler? Öncelikle Can Azerbaycan topraklarının tamamını düşman işgalinden, Ermeni istilasından kurtardı. Dolayısıyla bu seçimler Azerbaycan'ın bütün topraklarında gerçekleştirilen ilk parlamento seçimleri oldu. İşgalden kurtarılan topraklar dahil olmakla birlikte Azerbaycan'ın genelinde, bugüne kadar ilk defa böyle bir seçim yapıldı. Bu nedenle bu seçimlerin tarihi önemi bulunmaktadır. Bu seçimleri hem Azerbaycan için hem de Türk dünyası için önemli görüyoruz. Ayrıca seçimlerin erkene alınması kararı doğal olarak yerinde bir karar olmuştur. Cumhurbaşkanlığı seçimleri bu yılın şubat ayında yapılmıştı. Ayrıca genel seçimlerin öne alınması da BM İklim Değişikliği 29. Taraflar Konferansı'nın 2024 yılı Kasım ayında Bakü'de düzenlenecek olması da önemli bir etken olmuştur. Esasen seçimlerin erkene alınması gerekirdi. Çünkü toprak bütünlüğünü sağladıktan sonra Can Azerbaycan'ın Cumhurbaşkanının hızına uyabilecek ve gücüne güç katabilecek yeni bir parlamentoya ihtiyacı vardı. Yeni seçilen Milli Meclis Milletvekilleri ile birlikte Cumhurbaşkanı Sayın İlham Aliyev yoluna daha hızlı ve başarılı bir şekilde devam edecektir. Aynı şekilde Cumhurbaşkanı Birinci Yardımcısı Mehriban Aliyeva da yeni parlamentodan aynı şekilde güç alarak ülkenin kalkınmasına desteğini sürdürecektir. Ben 1 Eylül'de Azerbaycan'daydım. Herkesin büyük bir heyecanla sandığa gittiğini gördüm. Çünkü bu seçim, biraz önce söylediğim gibi, Azerbaycan'ın toprak bütünlüğü sağlandıktan sonra ilk parlamento seçimleriydi. Sanıyorum yeni parlamentonun 1/3'ü yeni milletvekillerinden oluşuyor. Seçimler son derece serbest, hür ve şeffaf yapıldı. Türkiye ve bir çok ülkenin yanı sıra bazı uluslararası kuruluşlardan çok sayıda

gözlemci seçimleri izledi. Seçimler sırasında herhangi bir olay yaşanmadı ve kanuna aykırı bir durum olmadı. Bu seçimlerin Azerbaycan'ın Türk Devletleri Teşkilatı'ndaki rolüne de katkısı olacaktır. Ayrıca Türk Devletleri Teşkilatı'nın bir organı olan Türk Devletleri Parlamenter Asamblesi'nde de Azerbaycan'ın yeni milletvekilleri görev alacaktır. Can Azerbaycan yeni bir heyecanlı sürece girmiştir. Yeni süreç Can Azerbaycan ve Türk dünyası için hayırlı olsun.

Bu seçimlerde uluslararası toplumun ve özellikle Türkiye'nin tepkisi ve ilgisi nasıldı?

Uluslararası toplum bu seçimleri yakından takip etti. Türkiye'den gözlemciler vardı; Türkiye-Azerbaycan Parlamentolararası Dostluk Grubu'nun bazı üyeleri ile Başkanı İstanbul Milletvekili Sayın Şamil Ayrım ve TÜRKPA Türk Heyeti de seçimlerde gözlemciydi. Diğer kardeş ülkelerden de gözlemciler vardı. Ayrıca Avrupa'dan ve bazı uluslararası kuruluşlardan gözlemciler seçimi izledi. AGİT'ten de gözlemciler vardı. Tabii seçimlerle ilgili AGİT Heyeti'nin önyargılı ve olumsuz yaklaşımı sır değildi. Ancak biz AGİT Heyeti'nin bu yaklaşımını önemsemiyoruz. Çünkü ben seçimlerden sonra yapılan basın konferansını izledim. Genel olarak herkes bu seçimlerin demokratik ve şeffaf bir şekilde yapıldığını, herhangi bir kanunsuzluk olmadığını ve olay yaşanmadığını açıkça söyledi. Bu beyanlar farklı gözlemciler tarafından yapıldı. Dediğim gibi genel olarak seçimler şeffaf, demokratik şekilde yapılmıştır. Azerbaycan çok iyi organize olmuştur. İsteyen gözlemci istediği yerde sandıkları gözlemlemiş ve seçimlerin nasıl yapıldığını görmüştür.

Türkiye bu seçimleri tabii ki çok önemsendi. Toprak bütünlüğünü sağlamış Can Azerbaycan'da bir Parlamento seçimi yapılıyor, Türkiye bunu son derece önemli görmüştür. Nitekim biz Azerbaycan'daki bu seçimleri Türkiye'deki seçimler gibi değerlendiriyor ve çok önemsiyoruz. Dışişleri Bakanlığı da bir açıklama yaparak seçimlerin hayırlı olmasını diledi. Ayrıca seçimlerin şeffaf ve demokratik şekilde yapıldığını ve seçimlerin Azerbaycan'ın işgalden kurtarılan toprakları dahil bütün Azerbaycan genelinde gerçekleştirildiğini açıkladı ve tebrik etti.

Türkiye ve Azerbaycan arasındaki siyasi diyalogun son dönemdeki seyrini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Türkiye ile Azerbaycan arasındaki ilişkileri her zaman çok özel ilişkiler olarak görürüm. Biraz tarihe yolculuk yaparsak 1915'te Azerbaycan daha devlet olmadan Çanakkale Savaşı'nda düşman askerlerine karşı Türk askerleri ve Azerbaycan Türkleri omuz omuza savaşmışlardır. Çanakkale Savaşı'nda çok sayıda Azerbaycan Türk'ü şehit düştü, Çanakkale'de anıtları da var. Yine 1918 yılında Azerbaycan'da, Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti kuruldu. Bu devlet İslam dünyasında kurulan ilk hukukî ve demokratik devlet oldu. Bu devleti ilk tanıyan ise Osmanlı Hükümeti olmuştu. Bu devlet kurulduktan sonra Ermeniler bu devleti yok etmek için katliamlar yaptılar. Bunun üzerine Osmanlı Hükümeti "Kafkas İslam Ordusu" adıyla bir ordu kurdu. 12 bin askerimizi Azerbaycan'a gönderdi. Bu ordu 15 Eylül 1918 tarihinde Azerbaycan'ın başkenti Bakü'yü düşman işgalinden kurtardı. Böylece Başkent Gence'den Bakü'ye taşındı.

Atatürk Kurtuluş Savaşı'nı yürütürken yardıma ihtiyaç duyuyor ve Azerbaycan'dan yardım istiyor. Azerbaycan'ın o zaman ki Başbakanı Neriman Nerimov topladığı yardımları Atatürk'e gönderiyor. Bu yardımlar arasında önemli miktarda yakıt ve Azerbaycanlı hanımların bilezikleri de vardı.

1991 yılında Azerbaycan yeniden bağımsızlığını kazan-

dığında, bağımsızlığını ilk Türkiye tanıyor. 1992'den itibaren Azerbaycan topraklarını Ermeniler işgal ediyor. Türkiye bu işgal nedeniyle 1991 yılında tanıdığı Ermenistan ile diplomatik ilişkilerini 1993 yılında kesiyor ve Ermenistan ile ortak sınırı kapatıyor. Bu sınır 31 yıldır kapalı. Diplomatik ilişkiler Ermenistan ile kesilmiş durumda. Dünyada bu dayanışmanın başka bir örneği yoktur. Bir ülke bir başka ülke için sınırını kapatmaz. Bunu Azerbaycan ile ilişkilerin ne kadar önemli olduğunu ifade etmek için söylüyorum.

1998 yılında Azerbaycan savaş halindeyken Ulu Önder Haydar Aliyev, Bakü-Tiflis -Ceyhan ham petrol boru hattının Türkiye'den geçmesine karar verdi. Bu boru hattı 2006'da açıldı. Bakıldığında Azerbaycan 10 Kasım 2020 tarihine kadar savaş halinde. Ancak mega projelerini Türkiye'de gerçekleştirmiştir. Ulu Önder Haydar Aliyev tarafından başlatılan mega yatırımlar Ali Başkomutan İlham Aliyev tarafından devam ettirilmiştir. Bu ne ifade ediyor? Doğal olarak Azerbaycan'ın Türkiye'ye yardımını ve desteğini ifade ediyor. Mega Projeler: Bakü-Tiflis-Ceyhan ham petrol boru hattı, Bakü-Tiflis-Erzurum gaz boru hattı, Bakü-Tiflis-Kars demiryolu hattı. Ayrıca TANAP (Trans Anadolu doğal gaz boru hattı). Bu proje Yunanistan'dan İtalya'ya uzanıyor ve Balkan ülkelerine gaz sağlıyor. Ayrıca Azerbaycan'ın İzmir Aliağa'da büyük yatırımları bulunmaktadır. Petkim'in yüzde 60 hissesi Azerbaycan'ındır. Uçak petrolü üreten Star Rafineri de Aliağa'da bulunuyor. Bunlar da Azerbaycan'a aittir.

Türkiye Azerbaycan Dergisi

Baktığınızda 2020 yılına kadar savaş halindeki olan Azerbaycan, bunların hepsini Türkiye'de gerçekleştirmiştir. Bu durum ilişkilerin neden özel olduğunu açıkça göstermektedir.

II. Karabağ Savaşı 27 Eylül 2020'de başladığında Türkiye dünyaya şöyle bir mesaj veriyor: 'Azerbaycan tek değildir'. Bu Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'ın ifadesidir ve çok önemlidir. Savaş öncesi Türkiye F16'ları Gence'de konuşlandırıldı. 44 günlük vatan muharebesi sırasında Türkiye, Azerbaycan'a diplomatik ve siyasi desteğini her zaman verdi. Savaş Ali Başkomutan İlham Aliyev'in liderliği ve birinci yardımcısının ona verdiği destek ile birlikte Karabağ, Azerbaycan ordusunun gücü ve halkın dayanışması ile 44 gün sonunda kazanıldı.

Türkiye ve Azerbaycan ilişkileri çok önemli bir döneme girdi. İki devlet arasında 15 Haziran 2021'de imzalanan Şuşa Beyannamesi bunun göstergesidir. Bu Beyanname Türkiye-Azerbaycan ilişkilerini müttefiklik düzeyine yükseltmiştir. Ben bu belgeyi ilişkilerin tapusu olarak niteliyorum. Dolayısıyla bizi birbirimize daha çok yaklaştıran bir belgedir. Bunun ders kitabı olarak okullarda okutulması gerekir. Beynamede her şey var: 1921 Kars Antlaşması'ndan iki ulu önderin, Atatürk'ün ve Haydar Aliyev'in sözleri mevcut. Atatürk'ün 'Azerbaycan'ın sevinci sevincimiz kederi kederimizdir.' sözünden, Haydar Aliyev'in 'Bir millet iki devletiz.' sözüne kadar birçok husus belgede yer almaktadır. İki ülke parlamentosu tarafından da onaylanan Şuşa Beyannamesi'nde Türk Devletleri Teşkilatı ile ilgili de hususlar bulunmaktadır. Bu belgede ki en önemli madde: 'Taraflardan birine bir saldırı olması halinde diğer taraf otomatik olarak devreye girecektir.' Dolayısıyla Şuşa Beyannamesiyle Türkiye ve Azerbaycan ilişkileri en üst düzeye ulaşmıştır. İki ülke arasındaki ilişkiler başka hiçbir ülke ilişkileriyle mukayese edilemez. Belgede siyasi, iktisadi, kültürel, askeri, spor ve sanat gibi alanlarda geleceğe yönelik iş birliği öngörülmektedir.

Azerbaycan bizim asrın felaketi dediğimiz 6 Şubat depreminde ilk gelen ve son ayrılan ülkedir. Azerbaycan, Kahramanmaraş'ta 1100 konutluk bir mahalle inşa etmektedir. Türkiye'deki yangınlarda yine ilk gelen son giden Azerbaycan'dır. Özetle, Türkiye-Azerbaycan ilişkileri her gün daha da güçlenmektedir. Türkmenistan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan bizim kardeş ülkelerimizdir ama Azerbaycan bizim ikiz kardeşimizdir.

İki ülke arasında pasaportla değil Kıbrıs'a gider gibi kimlik kartlarıyla gidilip gelinmektedir. Azerbaycan'a gittiğinizde vatanınızda hissedersiniz. Ben Azerbaycan'da 5 yıla yakın Büyükelçilik yaptım ve Azerbaycan'da Büyükelçi olmayı kendim istedim. Önceki görevim nedeniyle dünyanın her yerine gidebilirdim ancak Azerbaycan'a gideyim vatanda çalışayım dedim. Zor günle-

rimiz de oldu. O zor günlerde krizlerimiz de oldu ama o krizleri çok şükür atlattık, geride bıraktık; Çekişerek pekiştik diyorum.

Zengezur Koridoru'nun açılması gündemdeki en kritik konulardan biri. Ancak barış müzakerelerinde ulaşım koridorlarına ilişkin madde kaldırıldı. Bu konuyu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Zengezur Dehlizi konusu tabii ki çok önemli bir konudur. 10 Kasım 2020 tarihinde imzalanan 3'lü beyannamenin 9. Maddesinde Zengezur Dehlizi'ne atıfta bulunulmuştur. Zengezur Dehlizi sadece Azerbaycan ve Ermenistan için değil bütün bölge, hatta Asya ve Avrupa ülkeleri için önem arz etmektedir. Bir geçiş dehlizidir. Bu nedente dehlizin er geç açılması gereklidir. Ancak barış süreci devam ediyor. Zengezur Dehlizi meselesinin görüşülmesinin sonraya bırakılması bir sorun teşkil etmeyecektir. Bizim arzumuz Azerbaycan- Ermenistan barış anlaşmasının bir an önce imzalanmasıdır. İlerde bazı devletlerin desteğiyle de Zengezur Dehlizi sorununun çözüme kavuşacağına inanıyorum. Ermenistan'ın da bu konuda katı tutumu yok. Başka ülkelerin müdahalesini istemiyor.

Er ya da geç bu dehliz açılacaktır. Sonuçta Azerbaycan ve Nahçıvan'ın birbirine bağlanması gerekmektedir. Bu husus 3'lü beyanda mevcut. Dehlizin açılması hem Azerbaycan hem Ermenistan hem Türkiye hem de Türk devletleri için çok önemlidir. Zengezur Dehlizi meselesinin ilerde ele alınması sorun değildir; önemli olan bu sorunun er geç çözülmesidir. Bizim önceliğimiz Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki barış anlaşmasının bir an önce imzalanması ve bunu takiben de Türkiye ve Ermenistan ilişkilerinin normalleşmesidir. Böylece bölgede barış, huzur ve kalkınmaya yönelik bir süreç başlayacaktır.

Bu sürecin gerçekleşebilmesi için, barış anlaşmasının imzalanması ve sonrasında bölgedeki devletlerin birbirlerine duyduğu güvenin artması gerekmektedir. Bu güven arttıkça, Zengezur Dehlizi gibi meselelerin çözülmesi daha kolay olacaktır. Türkiye'nin de bu süreçte oynayacağı rol, bölgesel barışa ve istikrara katkıda bulunacaktır. Türkiye-Ermenistan ilişkilerinin normalleşmesi de bu süreçte çok önemli bir adımdır. Ermenistan'ın dış politika yönelimleri, özellikle Azerbaycan ile barışın sağlanmasının ardından değişebilir. Bu durumda, Zengezur Dehlizi, sadece bir kara yolu değil, aynı zamanda bölge halkları arasında daha derin bağların kurulmasına hizmet edecek bir sembol haline gelebilir. Bütün bu gelişmeler, yalnızca Azerbaycan, Ermenistan ve Türkiye için değil, tüm bölge ülkeleri için bir dönüm noktası olabilir. Zengezur Dehlizi, bölgesel istikrarın ve kalkınmanın önünü açacak önemli bir yapı taşına dönüşecektir. Bu süreç, bölge halklarının birbirine daha yakın olmasını sağlayacak ve daha geniş bir iş birliği ortamı yaratacaktır.

Türkiye ve Azerbaycan Savunma Sanayiinde Önemli Anlaşmalara İmza Attı

Türkiye ve Azerbaycan, tarihi ve kültürel bağların ötesine geçen, savunma sanayiinde de stratejik ortaklıklarını güçlendiren önemli adımlar atmaya devam ediyor. 2023 yılında iki ülke arasında imzalanan yeni anlaşmalar, askeri iş birliği ve savunma sanayii alanındaki ilişkileri yeni bir boyuta taşıdı. Bu anlaşmalar, Azerbaycan'ın savunma kapasitesinin artırılması, modernizasyonu ve iki ülkenin ortak güvenlik stratejileri doğrultusunda savunma sanayiinde daha derin bir iş birliği kurulmasını hedefliyor.

Türkiye ve Azerbaycan, uzun yıllardır askeri alanda yakın bir iş birliği yürütmektedir. İki ülke arasındaki bu iş birliği, özellikle 2020 yılında II. Karabağ Savaşı sırasında kendini net bir şekilde göstermiştir. Türkiye'nin Azerbaycan'a verdiği askeri ve teknolojik destek, Azerbaycan'ın zaferinde büyük rol oynamıştır. Bu bağlamda, savunma sanayiinde iş birliğinin derinleşmesi, her iki ülkenin de güvenlik politikaları açısından stratejik bir adım olarak değerlendirilmektedir.

24 Eylül 2024 tarihinde Türk savunma sanayii şirketleri ile Azerbaycan devleti arasında, başkanlık koordinasyonunda savunma sanayii alanında bir dizi önemli anlaşma imzalandı. Anlaşmalar, Elektronik Harp Araçlarının Ortak Geliştirilmesi, Akıllı Mühimmat Ortak Üretimi, Simülasyon Eğitim Teknolojileri, Mühimmat Üretim Hattı, Stratejik Şebeke Haberleşme Sistemleri ve Hava Platformları Haberleşme Modernizasyonu gibi birçok kritik projeyi kapsıyor.

İmza töreni, Milli Savunma Bakanı Yaşar Güler, Azerbaycan Savunma Bakanı Zakir Hasanov ve Savunma Sanayii Başkanı Prof. Dr. Haluk Görgün'ün katılımıyla gerçekleştirildi. Bu kap-

samda, Baykar, ROKETSAN ve ASELSAN gibi Türk savunma sanayisinin önde gelen şirketleri eğitim, elektronik harp araçlarının ortak geliştirilmesi, akıllı mühimmat ortak üretimi, simülasyon eğitim teknolojileri, mühimmat üretim hattı, stratejik şebeke haberleşme sistemleri, hava platformları haberleşme modernizasyonu başta olmak üzere pek çok önemli projede mutabakat zaptı ve anlaşma imzaladı.

Savunma Sanayii Başkanlığı koordinasyonunda, Türk savunma sanayii şirketleri ile Azerbaycan Devleti arasında savunma sanayii alanında bir dizi önemli anlaşma gerçekleştirildi. Yetkililer, imzalanan anlaşmaların her iki ülkenin savunma kabiliyetlerini artıracaklarını ve bölgesel güvenliğe katkı sağlayacağını belirterek, "Anlaşmaların her iki ülke için de hayırlara vesile olmasını temenni ederiz" ifadelerini kullandı.

Türkiye ve Azerbaycan arasında imzalanan bu yeni savunma sanayii anlaşmaları, geniş bir yelpazede iş birliğini kapsamaktadır. Bu anlaşmaların başında, askeri eğitim, teknoloji transferi, ortak üretim ve savunma sistemlerinin modernizasyonu gelmektedir. Ayrıca, Azerbaycan'ın savunma sanayii projelerinde yer alacak Türk şirketleriyle uzun vadeli ortaklıklar kurulması, iki ülkenin savunma sanayii sektöründe daha fazla entegrasyon sağlamasını amaçlamaktadır.

Türkiye ve Azerbaycan arasındaki savunma sanayii iş birliği, sadece iki ülkenin savunma kapasitelerini artırmakla sınırlı kalmamaktadır. Aynı zamanda, Güney Kafkasya ve Orta Asya bölgelerinde güvenlik ve istikrarın korunmasına da katkı sunmaktadır. Bölgesel dengeler göz önüne alındığında, Türkiye ve Azerbaycan'ın savunma alanındaki stratejik ortaklığı, dış teh-

Azerbaycan'dan Yangın Söndürme Çalışmalarına Destek

Türkiye, birkaç yıldır orman yangınlarıyla mücadele eden bir ülke durumuna gelerek orman bütünlüğünü dengede tutmaya çalışmaktadır. Özellikle dünyada küresel ısınma sebebiyle yaşanan iklim değişikliği, artan sıcaklıklar ve kuraklık gibi olumsuz hava koşulları Türkiye için de bir tehdit olup, orman yangınlarına davetiye çıkaran bir ortam hazırlıyor. Bununla beraber orman yangınları, doğal yaşam alanlarını tahrip ederek hayvan ekosistemini olumsuz yönde etkilemeye devam ediyor. Bu durum ülke genelinde üzücü ve üstesinden gelinmesi zor bir süreci yaşatarak, geriye küllere dönmüş ormanlar bırakıyor.

Bu süreçte ülke imkanları ve ülkelerarası dayanışma ile bu sorunun üstesinden gelinmeye çalışılmaktadır. Özellikle uzun yıllardır dostluğun ve kardeşliği simgesi haline gelmiş Azerbaycan ve Türkiye, bu sürece birlikte girerek, yardım ve dayanışmayı yeni bir boyuta taşıdılar. Yangınların başlamasından itibaren ilk yardıma koşan Azerbaycan, insan gücü ve ekipman sağlayarak desteklerini sundu. Bu destek Türkiye'ye önemli boyutta yardım sağlayarak yangınların kontrol altına alınmasında yardımcı oldu.

Türkiye, orman yangınları söndürme çalışmalarında verdiği destekten dolayı Azerbaycan'a, teşekkür mesajını verdi. Dışişleri Bakanlığının sosyal medyadan yaptığı paylaşımında, "Ülkemiz genelindeki orman yangınlarını söndürme çalışmalarına verdiği değerli destek için can Azerbaycan'a teşekkürlerimizi sunuyoruz." ifadelerini kullandı.

Cumhurbaşkanı Erdoğan, Azerbaycan Cumhurbaşkanı Aliyev ile Telefonda Görüştü

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev telefon görüşmesi gerçekleştirerek sürecin durumunu yüksek merciden paylaştılar. Aliyev, bir yangın söndürme uçağını Türkiye'ye yardım amacıyla yolladığını belirterek desteklerini sunduğunu ifade etti. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığından yapılan açıklamaya göre telefon görüşmesinde, Türkiye ile Azerbaycan ikili ilişkileri, bölgesel ve küresel gelişmelerin ele alındığı belirtildi. Görüşmede, Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, orman yangınları nedeniyle Cumhurbaşkanı Erdoğan'a geçmiş olsun dileklerini ilet-

rek, orman yangınlarıyla mücadelede Azerbaycan'ın her türlü desteği vermeye hazır olduğunu ve bu çerçevede bir yangın söndürme uçağının ülke genelindeki orman faaliyetlerine katılması için talimat verdiğini bildirdi. Cumhurbaşkanı Erdoğan, Azerbaycan halkının desteğine teşekkür ederek, "Türkiye ile Azerbaycan kardeşliğinin böylesi günlerde daha da perçinlendiği" ifadelerinde bulundu.

Azerbaycan'ın gönderdiği amfibi uçak, yangın söndürme faaliyetlerinde görev aldı. Azerbaycan'dan gönderilen "Be-200" tipi amfibi uçak, 18 Ağustos'ta yangın söndürme çalışmalarına destek vermek amacıyla İzmir'e gönderildi. İzmir'e gönderilen amfibi uçak, Türkiye genelindeki yangın söndürme faaliyetlerine destek vererek iki ülke arası dayanışma gücünü bir kez daha ortaya koydu. Balıkesir'in Edremit ilçesinde orman yangın söndürme faaliyetleri için yürütülen çalışmalara destek olan Azerbaycan, Olağanüstü Haller Bakanlığında yapılan açıklamaya göre, amfibi uçağın Balıkesir'in Edremit ilçesindeki yangın bölgesinde söndürme çalışmalarına katıldığını belirtti. Amfibi uçak, Balıkesir yangınlarından sonra İzmir'in Bergama ilçesinde çıkan orman yangınının söndürülmesi için yürütülen çalışmalarda da destek vermeye devam etti. Azerbaycan Olağanüstü Haller Bakanlığında yapılan açıklamada, amfibi uçağın Bergama'daki yangın söndürme çalışmalarına destek sağladığı bildirildi. Amfibi uçak, Muğla'ya bağlı Ula, Bolu'ya bağlı Gerede, Manisa'ya bağlı Akhisar-Taşkuyucak gibi bölgelerde orman yangın söndürme faaliyetlerinde büyük yardım sağlamıştı.

Tarihsel Süreç İçerisinde Zengezur Koridoru

Prof. Dr. Ali Poyraz Gürson
İstanbul Okan Üniversitesi

Zengezur bölgesi, tarihi kaynaklara göre adını Türklerin Zengi boyundan almıştır. Bu bölgenin Türkler ve diğer devletler açısından önemini daha iyi anlayabilmek adına tarihsel arka planının incelenmesi gerekmektedir. Bu da öncelikle Azerbaycan'da Ermeni meselesinin arka planını incelemekle mümkündür.

Karabağ bölgesi, Azerbaycan'daki Kür ve Araz nehirleri ile Ermeni sınırları içerisinde bulunan Göyçe gölü arasındaki dağlık bölge ve ovalardan oluşmaktadır. Bölge Azerbaycan'ın diğer bölgelerini kontrol edebilmesinin yanı sıra hem Ermenistan'ı hem de İran'ı kontrol edebilmesi için oldukça stratejik önem taşımaktadır.

Karabağ'ın genel tarihçesi incelendiğinde bölge, dünyanın en eski yerleşim yerlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. M.Ö 3000 yılından itibaren yerleşim yeri olarak kullanılan Karabağ'da ilk yerleşimciler ise, Türk olduğu iddia edilen Hurriler olmuştur. Zira Hurriler Kafkasya'ya gelerek bu bölgeye yerleşmişlerdir.

Zengezur, stratejik konumu itibarıyla tarihin çeşitli dönemlerinde farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Nitekim bölgenin geçiş güzergâhı üzerinde bulunması medeniyetlerin bölgede hakimiyet kurma güdüsü içine girmesine sebep olmuştur. Bu bağlamda bölge, M.Ö 4 ile M.S 8 yılları arasında Alban Devleti hakimiyeti altında kalmıştır. Bununla birlikte 7. yüzyıldan itibaren Sasaniler, 9. yüzyıldan itibaren Arap Halifeliği, 11. yüzyıldan itibaren ise sırasıyla Saciler, Salarlar, Ravvadiler hakimiyet kurmuştur. 12 ve 13. yüzyılın başında Azerbaycan Atabeyleri Devleti, 13-14. yüzyılda Haluku Devleti, 14. Yüzyılın sonlarında ve 15. yüzyılın başlarında Celayirler ve Timur İmparatorluğu, 15. yüzyıl ve 16. yüzyılın başlarında ise Akkoyunlu ve Karakoyunlular bölgeye hâkim olmuştur. Nihayetinde ise bölge 16. yüzyılda ise Safevi Hanedanının egemenliği altına girmiştir. 17. yüzyıldan sonra bölgede Osmanlılar hakimiyet kurmuştur. Hanlıklar devrinde ise bölge Karabağ

Hanlığının hakimiyeti, altına girmiştir.

İran ile Rusya arasında meydana gelen savaş sonucunda Penahali Han tarafından 18. yüzyıl başlarında kurulan Karabağ Hanlığı, ne yazık ki 1828 yılında Türkmençay Antlaşması ile Rusya'nın kontrolü altına girmiştir. Bu tarihlerde Kafkasya'da Osmanlı Devleti ile Rusya arasında yaşanan savaş da Karabağ Hanlığı'nın bağımsızlığını kazanmasına yardımcı olamamıştır. Ancak bu savaşların sonucunda imzalanan antlaşmaların da bir sonucu olarak Karabağ bölgesine Ermeni göçleri yaşanmıştır. İran topraklarından 18.000, Türkmençay Antlaşması'yla 50.000, Edirne Antlaşması ile de 84.000 Ermeni Karabağ bölgesine göç ettirilmiştir. Bu ve sonrasında yapılacak olan göçlerle birlikte Rus Çarı I. Nikolay, bölgede bir Ermeni vilayetinin oluşturulmasına dair ferman yayınlamıştır.

Bölgeye göç ettirilmiş Ermeniler 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başlarında Kafkasya'da hızla örgütlenmiş ve bu örgütlerin belki de en önemlisi olan Taşnaksütyun Komitesi'ni kurmuşlardır. Bu komitenin amacı, Doğu Anadolu'da bilhassa Osmanlı Devleti'nin topraklarını kapsayan bir bölgede Ermeni Devleti kurmaktır. Nitekim komite faaliyetlerini silahlı eylemlerle yürütmüş, bölgede katliamlar ve soykırımlar yapmıştır. Bu eylemler ve Ermenilerin yaptığı zulümler neticesinde başta Doğu Anadolu olmak üzere Kafkasya'da ulusal uyanış hareketini meydana getirmiştir. 1905 yılında Kafkas coğrafyası, Ermeni ve Azerbaycan Türkleri arasında kanlı çatışmalara sahne olmuştur.

Türkler ve Ermeniler arasındaki çatışmalar 1906-1918 yılları arasında durmuş, hatta bazı konularda iki millet birlikte hareket etmiştir. Ancak 1917-1918 yıllarında Rusya'da Bolşevik Devrimi meydana gelmiş, Rus Duması bölgede feshedilmiştir. Bununla beraber, Bolşevikler her ulusun kendi kaderini tayin etmesi ilkesini benimsemiş, bölgede tekrar bir iktidar boşluğu yaşanmıştır. Bu tarihlerde Ermeniler, Osmanlı topraklarından birtakım taleplerde bulunmuş ve bu talepleri yerine getirmek için çeşitli saldırganlıklara başvurmuştur. Bu doğrultuda Doğu Anadolu ve Azerbaycan'a ait bölgelere saldırmaya başlamış, bu durum Ruslardan yardım alamayan Azerbaycan'ı zor durumda bırakmıştır.

1918 yılı Ermeni kuvvetler için Bakü'de kanlı çarpışmalar yaptığı bir sene olarak tarihe geçmiştir. Bolşevik kuvvetlerinin Ermeni milliyetçileri desteklemesiyle olaylar içinden çıkılmaz bir hal almıştır. Bu olaylar sonucunda 28 Mayıs 1918 yılında Azerbaycan bağımsızlığını ilan etmiş, 1920 yılında Azerbaycan'ın Yüksek Konsey üyeleri ve müttefik devletler tarafından fiilen tanındığı açıklanmıştır.

Azerbaycan'da Sovyet yönetimi ilan edildiği dönemde Zengezur bölgesi, Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti sınırları içinde bulunmuştur. Ancak amaçlarına ulaşmak için tarih boyunca Ruslarla birçok kez iş birliği yapan Ermeniler, Azerbaycan'da Bolşevik Rusya'nın kontrolünde iktidarın kurulmasını bir fırsat olarak görmüştür. Bu noktada Karabağ bölgesi hakkındaki iddialarını daha yüksek sesle dile getirmeye başlamışlardır. Başlangıçta, Ermenistan henüz Sovyet Rusya'nın kontrolüne girmediği için Moskova yönetimi bu konularda Azerbaycan'dan yana tavır alarak Ermenistan üzerinde baskı kurmaya çalışmıştır. Aynı zamanda, Ermenistan'da Sovyet iktidarı kurulursa Nahçıvan, Karabağ ve Zengezur bölgelerinin Ermenistan'a verilebileceğine dair birtakım vaatler verilmiştir.

Öte yandan Sovyetler döneminde bölgenin demografik yapısı Ermeniler lehine değiştirilmiştir. Zira 1920 yılında bölgede yaşayan nüfusun yüzde 70'i Azerbaycan Türklerinden oluşmaktayken, Kızıl Ordu'nun 1920 yılında Azerbaycan'ı ilhak etmesiyle bölgeye Rus desteği ile Ermeni göçü artırılmıştır. Buna ek olarak bölgede yaşayan Türk nüfusu ise bölgeden tehcir edilmiştir. Bu durum, haliyle bölgedeki nüfus üstünlüğünün Ermeniler lehine değişmesine sebep olmuştur.

1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılma sürecine girmesi bölgeyi derinden etkilemiştir. Zira Sovyetlerin yıkılmasıyla birlikte, ona bağlı devletler birer birer bağımsızlıklarını ilan etmiştir. Bunlar arasında Ermeniler ve Azerbaycan Türkleri de bulunmaktaydı. Bununla birlikte 10 Aralık 1991'de Karabağ'da bir halk oylaması yapılmış, 6 Ocak 1992'de de Karabağ parlamentosunda bağımsız bir Karabağ Cumhuriyeti ilan eden deklarasyon beyan edilmiştir. Ancak bu bağımsızlığı kendileri dışında hiçbir devlet tanımamıştır.

Sovyetlerin yıkılmasıyla birlikte istikrarsızlaşan Kafkasya'da nüfuz elde etmek isteyen Ermeniler, 26 Şubat 1992'de, Rusların desteğini alarak Karabağ'da bulunan Hocalı köyünde Azerbaycan Türklerine yönelik bir katliam başlatmıştır. Bu

saldırı sonucunda 600'den fazla sivil hayatını kaybetmiştir. Bu süreç içinde Ermeniler, Karabağ'da sistematik olarak ilerlemeye başladılar. Öyle ki 1988-1994 yılları arasında Azerbaycan topraklarının yaklaşık yüzde 20'sini işgal etmişlerdir. Nihayetinde Azerbaycan ile Ermenistan arasında, 7 Mayıs 1994'te Kırgızistan'ın başkenti Bişkek'te ikili görüşmeler başlamış; 12 Mayıs 1994'te de bir ateşkes antlaşması imzalanmıştır. Ancak bu antlaşma Ermeni saldırılarının yoğunluğunu düşürse de onların saldırganlık politikasından vazgeçirmemiştir. Haydar Aliyev'in hayatını kaybetmesi sonrasında iktidara gelen İlham Aliyev, babasının Zengezur ve Karabağ'a yönelik politikasından vazgeçmemiştir.

Değerlendirme

Sonuç olarak, Sovyetler Birliği'nin 1991'de dağılması Kafkasya'daki istikrarsızlığı derinleştirmiştir. Bu süreçte Ermeniler, Rus desteği ile Hocalı'da bir katliam gerçekleştirerek Karabağ'daki ilerleyişlerini sürdürmüşler ve 1988-1994 arasında Azerbaycan topraklarının yaklaşık yüzde 20'sini işgal etmişlerdir. 1994'te imzalanan Bişkek Ateşkesi, çatışmaları hafifletmiş olsa da barış sürecini başlatmakta yetersiz kalmıştır. Zengezur ve Karabağ bölgesindeki Azerbaycan-Ermenistan çatışmaları, Sovyetler Birliği döneminde şekillenmiş, ardından Sovyetlerin dağılmasıyla yoğunlaşmış ve günümüze kadar devam etmiştir. Demografik değişiklikler, etnik sürgünler ve askeri müdahalelerle şekillenen bu çatışmalar, bölgenin istikrarını derinden etkilemiştir. 1994'teki ateşkes anlaşması, çatışmaları geçici olarak durdursa da, iki ülke arasında barışçıl bir çözüm sağlamakta yetersiz kalmıştır. Günümüzde, Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki bu bölgesel ihtilaf, Kafkasya'da kalıcı barışın sağlanabilmesi adına dikkatle ele alınması gereken hassas bir mesele olmaya devam etmektedir. Azerbaycan'ın, İlham Aliyev liderliğinde Zengezur ve Karabağ'a yönelik hak iddialarını sürdürmesi, bölgedeki dengeleri yeniden şekillendirmeye yönelik önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır.

Zengezur Koridoru'nun Tarihsel, Jeopolitik ve Jeostratejik Önemi Üzerine Bir Değerlendirme

Dr. Mehmet Babacan

Kafkasya bölgesi çok renkli etnik bir mozaığe ve uzun tarihi geçmişe sahip olmasının yanında jeopolitik ve jeostratejik açılardan önem taşımakta, özellikle "Kafkas-ötesi (Trans-Kafkasya)" ve Orta Asya petrollerinin transferinde alternatif güzergâhlara sahip olması bakımından jeoekonomik boyutuyla da öne çıkmaktadır. Basra Körfezi'ni kontrol eden stratejik bir noktada konumlanması yanında Rusya ile aradaki tek geçit olması jeopolitik önemini artırmaktadır. 1990 sonrasında uluslararası sistemde meydana gelen büyük dönüşüm küresel ve bölgesel aktörlerin Kafkasya'ya yönelik politikalarını da farklılaştırmış özellikle Türkiye'nin ve Batılı aktörlerin Hazar bölgesinde etkisini artırmaya başlaması Rusya ve İran'ı birbirine yakınlaştırmıştır. Uzun yıllar çatışmaların ve hâkimiyet mücadelelerinin yaşandığı bölge; günümüzde doğrudan menfaati bulunan aktörler olan Türkiye, Rusya ve İran ile dolaylı menfaati bulunan ABD, İngiltere ve Fransa arasında jeopolitik güç mücadelesine ve rekabete sahne olmaktadır.

Türkiye'nin bölgeye olan ilgisi Bakü-Ceyhan Petrol Boru Hattının ve Türkmen doğalgazının önem kazanarak bunların güvenli bir şekilde transfer edilmesi noktasında yoğunlaşırken, Rusya'nın tarihî sıcak denizlere inme politikasında çok önemli bir yer tutan Kafkasya bölgesi dağlık yapısıyla Asya ve Avrupa'yı birbirinden ayıran bir "doğal sınır" vazifesi görmektedir. 122 etnik gruptan oluşan halkların yaşadığı ve bu yüzden sürekli etnik ve siyasi çatışmaların tesiri altında olan Kafkasya bölgesi, I. Dünya Savaşı'nda günümüze yeraltı zenginlikleri ve Orta Asya'ya geçiş ve kontrolü elinde tutması nedeniyle yatırımcıların ilgisini çekmiştir.

Türkiye açısından bakıldığında Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile Orta Asya Türk Cumhuriyetleriyle bağlantıyı sağlaması ve enerji nakil hatlarının güvenliği açısından kilit öneme sahip Kafkasya bölgesinin bu özelliği deyim yerindeyse "damıtılmış" haliyle Azerbaycan ve Zengezur özelinde vücut bulmaktadır. Sovyet İmparatorluğu'nun çöküşü ve komünizm idealinin iflas ettiği bölge genelinde Sovyet sonrası dönemde bu coğrafya-

daki ideoloji arayışlarını bölgenin "multi-etnik" yapısına bağlı olarak milliyetçilik/ulusalcılık akımlarına yönlendirerek "devlet/ulus-devlet (nation-state)" temelli bağımsızlık taleplerini ortaya çıkarmıştır. Günümüzde bölgedeki aktörlerin "Zengezur Bölgesi Koridoru'nun" açılmasına tepki göstererek engellemeye çalışmasının altında koridorun Türkiye-Azerbaycan stratejik ortaklığı sayesinde Türk dünyasının irtibatını ve bölgedeki Türk milliyetçiliğini güçlendirmesinden çekinmeleri yatmaktadır. 130 yılı aşkın bir süredir bölgeyi işgali altında tutan ve bu nedenle mezkûr coğrafyayı "arka bahçe" veya "yakın çevre" olarak isimlendirip doktrinleştiren Rusya'nın desteği ile Ermenileştirilen "Zengezur Bölgesi" Azerbaycan topraklarının arasına adeta bir kama gibi sokularak Türkiye'nin Azerbaycan ve Hazar-ötesi Türk dünyası ile irtibatını kesmesi planlanmış, bölgede Rus çıkarlarının öncelendiği bir jeopolitik meydana getirilmiştir.

Esasen "Zengezur" olarak adlandırılan bölge/koridor; Azerbaycan Cumhuriyeti ile kendisine bağlı Nahçıvan Özerk Bölgesi arasında yer alan toprak parçası olmakla birlikte Güney Kafkasya'daki en engebeli yörelerden birini oluşturmakta ve asırlardır "Zengezur" olarak bilinmektedir. Kuzeyde Gökçegöl (Sevan) ile güneydeki Alagöller bölgesinden başlayıp güneye doğru bir yelpaze gibi açılan Zengezur arazisinin adını verdiği "Zengezur Sıradağları" kuzey-güney istikametinde uzanarak Ordubad ile Mehri kasabaları arasındaki Aras nehrine ulaşmaktadır. Zengezur bölgesi, Türkiye'nin genel olarak Kafkaslar ve özel olarak da Güney Kafkasya'daki tek doğal müttefiki konumundaki Azerbaycan Cumhuriyeti ile arasındaki stratejik köprü vazifesi görmektedir. Türkiye'nin bölgesel stratejik menfaatleri bakımından Zengezur bölgesi Nahçıvan-Azerbaycan bağlantısını sağlaması açısından önem taşımaktadır.

Jeopolitik ve jeostratejik düzeydeki öneminin yanı sıra Zengezur bölgesinin zengin bakır ve tuz madenlerinin yanı sıra taş ocaklarına sahip olması, tarım ve hayvancılık için elverişli araziler ve geniş ormanlık alanlarla kaplı olması jeoekonomik açıdan da yöreyi değerli kılmaktadır. Bu stratejik açıdan önemli ve verimli araziye tarihsel süreçte öne çıkaran faktörlerden birisi de tarihî İpek Yolu üzerinde yer alarak ticaretin geliştiği ve refah düzeyinin yüksek olduğu bir noktada konumlanması olmuştur. Rus Çarlığı'nın bölgede Ermeni nüfusu artırma çabalarının neticesi olarak 1905-1906 arasında bölgede meydana gelen Ermeni-Müslüman çatışmasında Müslüman nüfusa yönelik katliam gerçekleştirilmiş, Ekim Devrimi sırasında ise

Türkiye Azerbaycan Dergisi

(1917-1922) bölgedeki Müslüman ahalî Ermeniler tarafından ikinci kez sürgüne ve katliama uğramıştır. Bolşevik Devrimi'nin ardından kurulan Sovyetler/SSCB döneminde de Ermenilerin bölgeye yönelik talepleri devam etmiş, özellikle 1980'lerin sonundan itibaren bölge toprakları üzerinde açıkça hak iddia edilmeye başlanmıştır. Bu kapsamda 1988-1992 yılları arasında Karabağ'da cereyan eden çatışmalar esnasında Ermenistan Zengezur bölgesinin doğu kısımlarını işgal etmiş ve bölgede "etnik temizlik" politikasına girişmiştir.

1 milyondan fazla Müslümanın yerinden sürgün edildiği bu dönemde Rus destekli Ermeni birlikleri Azerbaycan topraklarının yaklaşık %20'sini işgal etmişlerdir. 1994 yılında imzalanan "Bişkek Protokolü" ile ateşkes sağlanmış olsa da BM Güvenlik Konseyi kararlarının (822, 853, 874 ve 884 N.K.) uygulanmasına ilişkin yaklaşık 30 yıl süren müzakerelerde Ermenistan'ın yapıcı bir tavır göstermemesi ve ateşkesi yer yer ihlal etmesi barış girişimlerini eksik ve neticesiz bırakmıştır. Bölgede kalıcı barışın tesis edilmesi amacıyla yönelik olarak oluşturulan AGİT-Minsk Grubu eş başkanlarının "işgalci" konumundaki Ermenistan'a yönelik taraflı tutumları da diplomatik çabaların yetersiz kalmasında ve barış girişimlerinin olumsuz sonuçlanmasında etkili olmuştur.

2020 yılında 44 gün süren ve diğer adı "Vatan Muharebesi" olan II. Karabağ Savaşı'nın Azerbaycan Cumhuriyeti'nin bariz bir zaferiyle sonuçlanmasının ardından 10 Kasım 2020 tarihinde Rusya, Azerbaycan ve Ermenistan arasında ateşkes anlaşması imzalanmıştır. Daha sonra Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ile Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından 15 Haziran'da imza edilen "Şuşa Beyannamesi" ile Zengezur Koridorunun açılması teyit edilerek üçüncü bir devletin saldırısı veya tehdidi durumunda Bakü ve Ankara'nın birbirine destek olacağı kararlaştırılmıştır. Bu bakımdan II. Karabağ Savaşı'nın Türkiye açısından en önemli stratejik neticelerinden biri Zengezur Koridoru'nun açılmasının gündeme getirilmesi olmuştur. Keza, Zengezur Koridoru Türkiye'nin Azerbaycan'a ve dolaylı olarak Türkistan'a açılan kapısı niteliğinde olup Türkiye ve bölgedeki diğer Türk devletleri arasındaki ekonomik ve ticari ilişkilerin geliştirilmesi için kilit bir önem sahiptir. Zengezur Koridoru açıldığı takdirde Türkiye, Azerbaycan'a doğrudan bir karayolu ile bağlanmış olacak ve Hazar havzasına açılan bir kapı işlevindeki Zengezur Koridoru sayesinde Orta Koridor güzergâhına yeni bir yol ve alternatif

rota ortaya çıkacaktır. Böylelikle Güney Kafkasya'daki ekonomik iş birliğini geliştirmesinin yanı sıra koridor, Türkiye'yi Türkistan'daki devletlerle buluşturmuş olacak ve aynı zamanda Hazar Denizi üzerinden Çin'e uzanan daha kısa, daha kârlı ve daha ekonomik alternatif bir transit ulaşım ağı tesis edilmiş olacaktır.

Ancak Türkiye'nin bölgedeki barışı destekleme ve ekonomik iş birliği potansiyellerini ortaya çıkarma çabalarına rağmen Zengezur Koridoru'nu bir "Turan Koridoru" olarak değerlendirip koridorun inşasına şüpheyle yaklaşan diğer aktörler Türk dünyasındaki entegrasyonu derinleştirecek böyle bir imkânın yaratılmasından çekinmektedirler. Sözgelimi Ermenistan, Brüksel görüşmelerinde koridorun açılmasına şüpheyle yaklaşmış, İran ve Gürcistan gibi diğer bölgesel aktörler ise koridor hakkındaki gelişmeleri tedirginlikle karşılamıştır. Zengezur Koridor'u gibi jeopolitik ve jeostratejik açılardan ziyadesiyle önemli bir koridorun Türk dünyasının kara bağlantısının sağlanması anlamına gelmesi ve bölgedeki rekabet ve hegemonya mücadelesinde dengeyi Türkiye ve diğer Türk devletleri lehine bozması İran, Ermenistan ve Gürcistan gibi aktörleri telaşlandırmaları yanında Orta Doğu'da İsrail'in jeopolitik hedeflerine engel olma potansiyeli dahi taşımaktadır. Zengezur'daki kilidin çözülmesi Macaristan'dan Çin'e kadar olan coğrafyada birleşmeyi mümkün kılacağından bölgede bir Turan hegemonyası istemeyen aktörlerin yüksek sesli itirazlarına neden olmuş, Ermenistan ile Azerbaycan arasındaki barış görüşmeleri koridorun inşası talebi nedeniyle tıkanırken, Azerbaycan "şimdilik" Zengezur koridorunu bir öncelik olmaktan çıkarmıştır. Özellikle Azerbaycan Cumhurbaşkanı Yardımcısı Hikmet Hacıyev'in 25 Ekim 2023 tarihinde yaptığı bir açıklamada Zengezur projesi ile ilgili olarak "(...) Bizim için çekiciliğini yitirdi, bunun yerine bunu İran'la yapabiliriz." ifadelerini kullanması haklı olarak "Azerbaycan Zengezur Koridorundan

vaz mı geçti?" sorusunu akıllara getirmiş ancak kısa zamanda gerçeğin daha farklı olduğu anlaşılmıştır. Öncelikle Azerbaycan ve Ermenistan arasında kapsamlı bir barış için görüşmeler devam ederken Ermenistan tarafının tacizleri ve sınır ihlalleri devam etmekte, Ermenistan başta ABD ve Fransa olmak üzere Batılı aktörlerce yoğun bir biçimde silahlandırılmaktadır. Buna rağmen Orta Doğu'da giderek yükselen tansiyon ve İsrail ile Hamas arasındaki savaşın yanı sıra Kursk saldırısı ile başka bir yöne evrilen ve giderek şiddetlenen Rusya-Ukrayna Savaşı'nın üstüne Güney Kafkasya'daki kırılgan barışın bozulmasını da istemeyen ABD ve AB üyesi ülkeler Zengezur Koridoru'nun Ermenistan yönetiminde olmasını yeğleyerek Rusya'yı bölgeden dışlamaya çalışmaktadır.

Ayrıca Azerbaycan için şu an en önemli mesele Ermenistan Anayasası'nın değişmesidir. Çünkü Azerbaycan barış anlaşmasının imzalanması için Ermenistan Anayasasının değiştirilmesi şartını ileri sürmüştür. Bu nedenle Zengezur Koridoru da dahil olmak üzere ulaşım ile ilgili konular ve diğer ekonomik başlıklar sonraki süreçlere ertelenmiştir. Orta Doğu'daki ve Ukrayna'daki Savaşın yanı sıra Güney Kafkasya'da Zengezur Koridoru yüzünden yeni bir çatışmanın çıkması bölgesel ve küresel aktörlerin tercih etmeyeceği bir seçenek olacaktır. Bu nedenle gerek bölgesel gerekse uluslararası konjonktür nedeniyle ve gerekse de Azerbaycan'ın bir öncelik sıralaması yaparak barış sürecini sabote eden taraf olarak lanse edilmemek istemesi Zengezur Koridoru 'nu taktiksel olarak sadece arkaya saklamıştır. Ancak kesinlikle bu koridordan vazgeçilmesi gibi

bir durum söz konusu değildir. Burada ifade etmek zaruridir ki Zengezur Koridoru mutlaka gerçekleşecektir ve Orta Koridor'a eklenecek Zengezur Koridoru Asya ile Avrupa'yı birbirine bağlamasının yanı sıra Türk devletlerinin uluslararası sistemdeki konumunu da güçlendirecektir. Günümüzde Azerbaycan özellikle 7 Ekim 2023 sonrası Orta Doğu'da tırmanan gerilim ve Doğu Avrupa'daki savaş düşünüldüğünde Zengezur Koridoru başta olmak üzere bölgedeki ulaşım yolları meselesini barış anlaşmasından çıkararak sonraki görüşmelere ve süreçlere ertelemiş, bu politikasıyla Güney Kafkasya'da olası bir gerginliği önlemiş ve doğru hamlede bulunmuştur.

Bölgede Ermenistan üzerinden etkili olmaya çalışan Batılı aktörlerin taleplerinin aksine Rusya 10 Kasım 2020 mutabakatına referansla koridorun güvenliğini sağlayacağını belirtirken İran, koridor üzerindeki muhalefetini devam ettirmekte ve bölgedeki önemli ulaşım yollarının kendi toprakları üzerinden geçmesini istemektedir. Tam da bu noktada küresel ve bölgesel aktörlerin rekabet ettiği Avrasya coğrafyasında ekonomik, askeri ve siyasi açılarından söz sahibi olmaya çalışan Türk devletleri için Zengezur Koridoru, başarılması gereken önemli bir sınav olarak belirlemektedir. Zengezur Koridoru hakkında ortak bir stratejide buluşması elzem olan Türk devletlerinin jeopolitik, jeostratejik ve jeoekonomik açılarından son derece önemli olan ve bölgedeki güç dengeleri üzerinde çok önemli etkileri bulunan koridorun Türk dünyasının geleceğini ilgilendirdiğini unutmamaları gerekmektedir.

Bakü'nün Kurtuluşu

Dr. Cavit İsmail

Transkafkasya Seymi'nin dağılmasından sonra, 28 Mayıs 1918'de, Tiflis'teki Kafkas valisinin ikametgâhında toplanan Azerbaycan Milli Şurası 'Bağımsızlık Bildirgesi'ni kabul etti. Bildiriyle, 'Güneydoğu Kafkasya'dan ibaret Azerbaycan'ın tam egemenliğe sahip bağımsız bir devlet' olduğu ilan edildi. 30 Mayıs'ta Azerbaycan'ın bağımsızlığını ilan etmesiyle ilgili, dünyanın önde gelen siyasi merkezlerine telgraf yoluyla bilgi verildi.

Tiflis'ten Gence'ye...

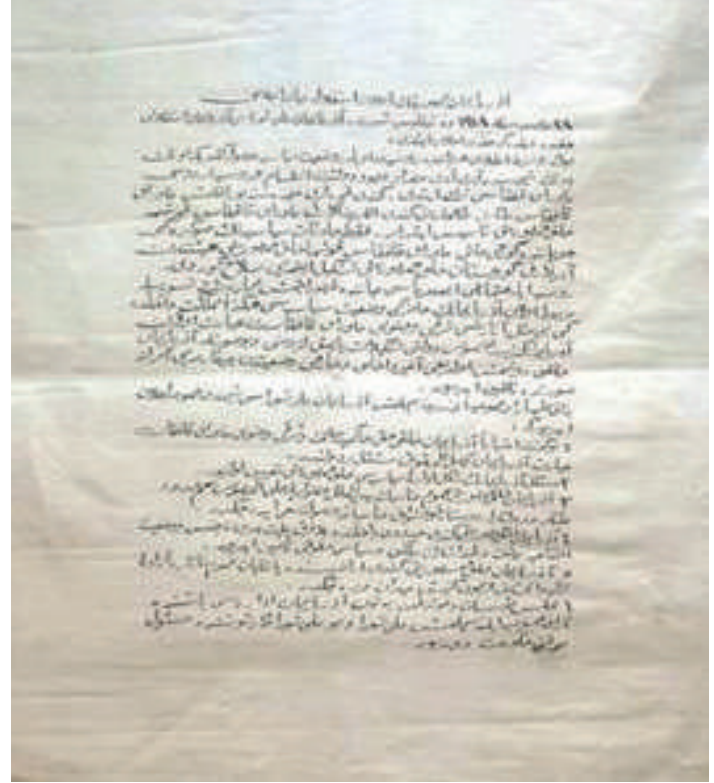
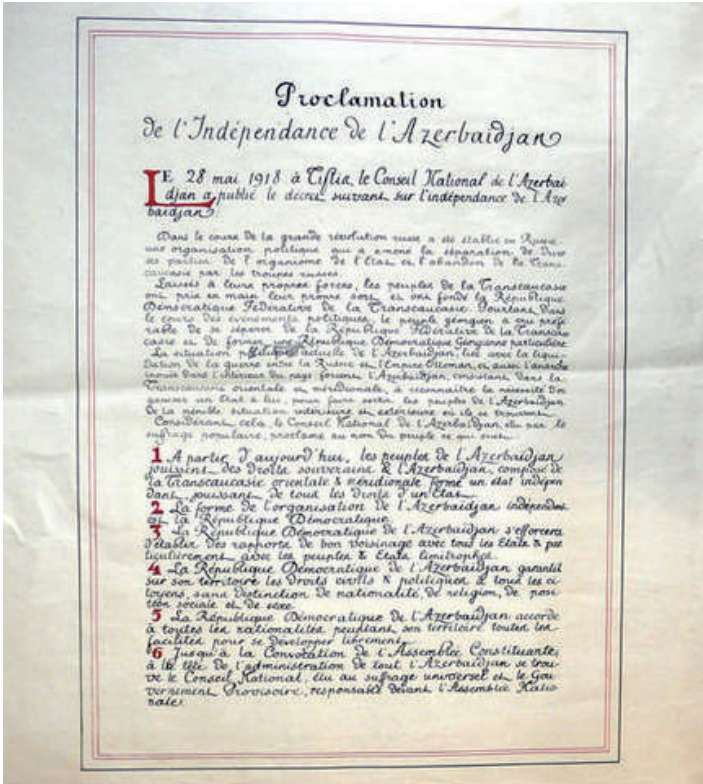
1918 yılı 28 Mayıs'tan 16 Haziran'a kadar Azerbaycan Milli Şurası ve Geçici Hükümeti Tiflis'te faaliyet gösterdi. Cumhuriyet tarihimizin Tiflis döneminde, gelecekteki başarıların temelini atan iki önemli adım atıldı: Osmanlı Devleti ile Batum Antlaşması imzalandı ve Osmanlı Devleti'nden askeri yardım

istendi. 4 Haziran 1918'de imzalanan bu antlaşma, Azerbaycan hükümetinin imzaladığı ilk devletlerarası anlaşma oldu. Yeni devletin tartışmalı ve tek taraflı olarak karşılanan kararı Tiflis'te İrevan'ın, Ermenistan'a taviz olarak verilmesi oldu. 1918 yılı 29 Mayıs'ta İrevan, bir şartla Ermenistan'a bırakıldı: Ermeniler, Karabağ üzerindeki toprak iddialarından vazgeçmeliydiler. Ne yazık ki, bu gerçekleşmedi.

Yeni devletin başkenti ilan edilen Bakü şehri işgal altında olduğundan, Milli Şura ve Fethali Han Hoyski'nin başkanlık ettiği ilk hükümetin Gence'de faaliyet göstermesi kararlaştırıldı. Zaten bağımsızlık ilanından üç gün önce yani 25 Mayıs'ta, Osmanlı Devleti Harbiye Nazırı Enver Paşa'nın kardeşi Nuri Paşa'nın komuta ettiği Kafkas İslam Ordusu Gence'ye ulaşmıştı ki, bu da Cumhuriyet hükümetinin güvenli bir ortamda faaliyet göstermesini sağlayabilecek en önemli faktördü. Bu sebeple Milli Şura ve ilk hükümet, 16 Haziran 1918'da Tiflis'ten Gence'ye taşındı.

Gence'de Bakü için Ordu Kurmak

4 Haziran'da Batum'da Azerbaycan Halk Cumhuriyeti ile Osmanlı Devleti arasında 'Dostluk Antlaşması' imzalandı. Antlaşmayı Osmanlı tarafında Adalet Bakanı ve Devlet Şurası Başkanı Halil Bey Efendi ile Kafkas Cephesi Komutanı Vehip Paşa, Azerbaycan tarafında ise Milli Şura Başkanı M. E. Resulzade ve

Dışişleri Bakanı M. Hacınski imzaladılar. Antlaşmanın şartları, Azerbaycan ve Osmanlı Devleti arasında 'daimî barış ve dostluk ilişkilerini' tesis ediyordu. Antlaşmaya göre, Osmanlı Devleti, Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını tanıdı ve askeri yardımı üstlendi. Antlaşmanın 4. maddesinde şöyle deniliyordu: 'Osmanlı İmparatorluğu Hükümeti, Azerbaycan Cumhuriyeti Hükümeti'nin düzen ve ülke güvenliğini sağlama ihtiyacı duyması halinde, askeri kuvvetle yardım etmeyi taahhüt eder.'

Yeni kurulan Azerbaycan hükümetinin talebine cevaben, Osmanlı hükümetinin Harbiye Nazırı Enver Paşa, ilk yardım olarak Azerbaycan'a 2 milyon Türk lirası tutarında kredi ayırdı. Çünkü Azerbaycan'da bulunan Türk ordusunun ihtiyaçlarına her ay 50 bin lira harcanıyordu. Bunun yanı sıra, Enver Paşa İstanbul'da M. E. Resulzade ile görüşmesinde, Azerbaycan Milli Ordusu'nun kurulmasının önemini özellikle vurgulamıştı.

26 Haziran'da Azerbaycan Milli Ordusu'nun kurulması hakkında bir ferman çıkarılsa da Milli Ordu'nun oluşturulma süreci oldukça yavaş ilerliyordu. Bu durumu, Nuri Paşa ve Doğu Orduları Komutanlığı tarafından 27 Haziran ve 1 Temmuz 1918'de İstanbul'a gönderilen raportalardan da görmek mümkündür: 'Yeni kurulmaya çalışılan Kafkas İslam Ordusu'nun çalışmalarından bir sonuç alınmıyor. Buradaki Türk gençlerinden silah altına en az 30 bin kişinin toplanacağını umuyorduk. Buna karşılık orduya katılanların sayısı 37 kişidir... Bu koşullar altında Azerbaycan'ın ve Bakü'nün kurtuluşunu sağlamak, Osmanlı Devleti'nin halk nezdindeki itibarını korumak daha da elzem hale gelmiştir...'

Ancak Osmanlı'nın Azerbaycan'a yeni bir tümen göndermesi hiç kolay değildi. Bakü Sovyeti'nin lideri Stepan Şaumyan,

Türk birliklerinin Azerbaycan'a ulaşmasını engellemek amacıyla, V. İ. Lenin'in talimatıyla Gürcistan Hükümeti Başkanı Jordaniya'ya başvurmuştu. S. Şaumyan, Jordaniya'ya eğer Gürcistan, Türk birliklerinin kendi topraklarından Azerbaycan'a geçmesine izin vermezse, Sovyet Rusya'sının Gürcistan'ın bağımsızlığını tanıyacağını vaat ediyordu. Aynı zamanda, Almanlar Bakü petrolüne özel ilgi duymaları sebebiyle, Bakü'nün ele geçirilmesini engellemek amacıyla Osmanlı'nın 5. Tümeninin Gürcistan demiryolu üzerinden Gence'ye gitmesini yasaklamışlardı. Bu nedenle Mürsel Paşa'nın komuta ettiği 5. Kafkas Piyade Tümeni, Gümrü-Dilican-Ağstafa yolunu savaşıarak geçmek zorunda kaldı ve Gence'ye ulaşarak Nuri Paşa'nın emrine hazır bekledi.

Bakü Uğruna Savaş

Azerbaycan hükümeti, Kafkas İslam Ordusu aracılığıyla kısa sürede otoritesini yerel alanlara yayabildi ve uzak bölgelerde devlet organlarını kurmaya başladı. Bakü'nün düşman güçlerinden kurtarılması için Kafkas İslam Ordusu ciddi hazırlık çalışmaları yaptı.

Bakü Halk Komiserleri Sovyeti'nin liderleri ise Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'ni daha beşikte boğmak için yollar arıyorlardı. 10 Haziran'da Stepan Şaumyan'ın emriyle Bakü Sovyeti'nin birlikleri Gence yönüne ilerlemeye başladı. 12 Haziran'da Kürdemir'i işgal eden Bakü Sovyeti Kuvvetleri Göyçay'a yaklaştılar. İki haftadan fazla süren kanlı çatışmalar, Osmanlı Devleti'nin gönderdiği ek birlikler ve Azerbaycan gönüllüleri sayesinde Kafkas İslam Ordusu'nun zaferiyle sonuçlandı.

Türkiye Azerbaycan Dergisi

Kafkas İslam Ordusu, 27 Haziran 1918'den 1 Temmuz 1918'e kadar, Korqanov'un komutasındaki Bakü Sovyeti Kuvvetleri'ni Karameryem yakınlarında hezimete uğrattı. Göyçay çevresindeki bu zafer, Azerbaycan'ın doğu kısmını, özellikle Bakü'yü Bolşevik-Taşnak işgalinden kurtarma mücadelesinde bir dönüm noktası oldu. Bu çatışmalarda Bakü Sovyeti Kuvvetleri'ne öyle ağır darbeler vuruldu ki, bir daha toparlanamadılar. Kafkas İslam Ordusu, Bolşevik-Taşnak birleşimlerini mağlup ederek, Bakü yönünde özgürlük yürüyüşüne başladı. 20 Temmuz'da bu yönde önemli bir stratejik nokta olan Şamahı şehri kurtarıldı. Temmuz sonunda S. Şaumyan'ın liderlik ettiği Bakü Sovyeti görevden çekildi. 1 Ağustos 1918'de Bakü'de, eser, menşevik ve taşnaklardan oluşan gerici bir yapı olan 'Sentrokaspi Diktatörlüğü' kuruldu.

Şamahı'dan sonra Salyan-Neftçala bölgesini de düşmandan temizlenmiş, Kafkas İslam Ordusu Bakü'nün 60-70 kilometre yakınına kadar yaklaşmıştı. Askeri birlikler tüm zorluklara rağmen ilerlemeye devam ediyorlardı. Ordu, silah ve mühimmat, iletişim, ulaşım, su ve gıda eksikliği gibi birçok zorlukla karşı karşıyaydı. Askerlerin ihtiyaçlarını karşılamak için kurulan merkezlerle ordu arasındaki mesafe de artmıştı. Düşman birlikleri geri çekilirken, iletişim hatlarını, demir ve kara yolları çevresindeki su ve gıda kaynaklarını yok ediyorlardı. Kafkas İslam Ordusu'nun tahkimat kurma olanakları sınırlıydı; gerekli malzemeler ellerinde yoktu. Nuri Paşa, düşmanın yok ettiği iletişim hatlarını ve demir yolunu kullanılabilir hale getirmeye çalışıyordu. Ancak, uzman personel bulmak zor olduğundan işler yavaş ilerliyordu.

Sonunda, 13 Eylül'de saat 17:11'de, Bakü'nün Hacı Hasan (şimdiki Hocasın) köyünün batısındaki gözlem noktasında, Nuri Paşa Bakü'ye yönelik kesin saldırı emrini imzaladı. O gün akşam, Kafkas İslam Ordusu komutanı 'Sarıhaçlı Kilisesi yönünde ilerleyin' emrini verdi. Bu emir, Bakü'ye yönelik kesin saldırının 14 Eylül'de başlayacağını belirtiyordu. 14 Eylül sabahı, güneş daha doğmadan kurtuluş ordusu Şubanı Dağları'ndan inerek Yasamal yamaçlarına çıktı ve el bombalarıyla düşmanı yok ederek şehrin girişinde durdu. Otuz saat süren kanlı çatışmanın ardından, beyaz bayraklı bir araçta İran konsolosuyla birlikte savaş alanına gelen düşmanın batı cephesi komutanı, şehri teslim etmeye hazır olduklarını bildirdi.

Bununla birlikte, 'Sentrokaspi Diktatörlüğü' yıkıldı ve Bakü, Azerbaycan düşmanlarından kurtarıldı. Nuri Paşa, Bakü'nün alınması hakkında Azerbaycan hükümetine, Enver Paşa'ya, 3. ve 9. Ordu komutanlarına telgraf gönderdi. Tüm telgraflar aynı cümleyle başlıyordu: 'Bakü şehri, 36 saat süren şiddetli bir savaşın ardından 15 Eylül'de saat 09:00'da fethedilmiştir.' İstanbul'daki M. E. Resulzade'yi telefonla arayan Osmanlı Devleti'nin Harbiye Nazırı Enver Paşa, onu tebrik etti. M. E. Resulzade, Azerbaycan hükümetinin Başkanı F. Hoyski'ye bir telgraf göndererek Azerbaycan halkı ve hükümetini büyük zafer nedeniyle tebrik etti. Fethali Han Hoyski, Nuri Paşa'yı şehrin kurtarılması nedeniyle tebrik ederken şunları yazdı: 'Millet size minnettardır.'

17 Eylül 1918'de, Fethali Han Hoyski kabinesinin kurulmasından üç ay sonra, Azerbaycan Cumhuriyeti hükümeti Bakü'ye taşındı. Bakü, başkent ilan edildi. Böylece, 28 Mayıs 1918'den sonraki dönemde Azerbaycan'ın tarihinde ikinci önemli olay gerçekleşti: Bakü kurtarıldı ve Azerbaycan hükümeti tam kadro olarak gerçek başkente yerleşti. Azerbaycan topraklarının özgürlüğü için Kafkas İslam Ordusu 4 bin asker şehit verdi. Bunlardan 1130'u Bakü için şehit olmuştu.

Kafkas İslam Ordusu'nun 15 Eylül 1918'de Bakü'yü kurtarışı, hem Azerbaycan'ın bağımsızlığı hem de Türkiye ile Azerbaycan arasındaki kardeşliğin temellerini atan önemli bir olay olarak tarihe geçmiştir. I. Dünya Savaşı'nın sona ermesine yakın bir dönemde, Osmanlı Devleti, Azerbaycan'ın Rus işgali altındaki topraklarını kurtarmak ve bölgedeki Türk ve Müslüman nüfusu korumak amacıyla askeri bir hareket başlatma kararı almıştır. Bu karar, Türkiye'nin milli çıkarları kadar, Azerbaycan halkıyla olan kültürel ve tarihsel bağlarıyla da şekillenmiştir. Kafkas İslam Ordusu adı verilen bu birlik, Osmanlı ordusunun Kuzey Kafkas-

ya'daki Müslüman gönüllülerle bir araya gelmesiyle kurulmuş ve Nuri Paşa komutasında Bakü'ye doğru harekete geçmiştir. 15 Eylül 1918'de Kafkas İslam Ordusu, zorlu bir mücadelenin ardından Bakü'ye girmiş ve şehir işgalden kurtarılmıştır. Bu zafer, Azerbaycan halkı için yalnızca bir kurtuluş değil, aynı zamanda kendilerini yalnız bırakmayan bir "kardeş eli" olarak Osmanlı Devleti'nin varlığını hissettirmiştir. Bakü'nün kurtarılması, Azerbaycan'ın bağımsızlık mücadelesinde çok önemli bir dönüm noktası olurken, Türkiye ile Azerbaycan arasındaki tarihi ve kültürel bağları pekiştirmiştir. Azerbaycan halkı, Osmanlı'nın bu desteğini büyük bir vefa ile anmış, "bir millet iki devlet" ifadesiyle özdeşleşen Türkiye-Azerbaycan kardeşliği o günlerden itibaren güçlenerek günümüze kadar gelmiştir. Bakü'nün kurtuluşu, aynı zamanda Azerbaycan'ın bağımsızlık mücadelesinde büyük bir moral kaynağı oluşturmuştur. Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti'nin 1918'de ilan edilmesinin ardından Bakü'nün kontrolünün sağlanması, Azerbaycan'ın bağımsızlığını perçinleyen bir gelişme olmuştur. Nitekim bu kurtuluş sayesinde Azerbaycan, kısa bir süre için de olsa bağımsız bir cumhuriyet olarak varlık göstermiştir. Kafkas İslam Ordusu'nun başarısı, aynı zamanda bölgede Müslüman halkın güvenliğini sağlamış ve Ermeni-Bolşevik ittifakının oluşturduğu tehdidi ortadan kaldırmıştır. Kafkas İslam Ordusu'nun Bakü'yü kurtarması, Türkiye-Azerbaycan kardeşliğinin temellerini atan tarihi bir olay olarak her iki ülke halkı tarafından günümüzde de büyük bir saygıyla anılmaktadır. 20. yüzyılın başında verilen bu mücadele, iki ülke arasındaki ilişkilerde derin bir dostluk ve dayanışma köprüsü kurmuştur. Bu kardeşlik, bugün iki ülkenin siyasi, ekonomik ve askeri alanlardaki iş birliklerinde kendini göstermektedir. Özellikle 2020 yılındaki II. Karabağ Savaşı'nda Türkiye'nin Azerbaycan'a verdiği destek, Kafkas İslam Ordusu'nun temellerini attığı bu dostluğun modern yansıması olarak kabul edilmektedir.

Kafkas İslam Ordusu: Osmanlı İmparatorluğu'nun Kafkasya'daki Stratejik Hamlesi

Dr. Aziz Armutlu

Kafkas İslam Ordusu, Osmanlı İmparatorluğu'nun I. Dünya Savaşı sırasında Kafkasya'daki Müslüman halkları Ermeni, İngiliz ve Rus işgalinden kurtarmak ve bölgedeki stratejik çıkarlarını korumak amacıyla kurduğu askeri bir birliktir. 1918 yılında tamamı Müslümanlardan oluşan ve Doğu Ordular Grubu'na bağlı yaklaşık yirmi bin er ve erbaştan oluşan Harbiye Nazırı Enver Paşa'nın girişimleriyle oluşturulan bu ordu, Kaf-

kasya'nın bağımsızlığına yönelik önemli bir askeri güç olarak tarihte yerini almıştır. Bu çalışma, Kafkas İslam Ordusu'nun kuruluş sürecini, askeri operasyonlarını ve bölgede bıraktığı kalıcı etkileri incelemeyi, bölgedeki tarihsel rolünü ve etkilerini geniş bir perspektifle ele alarak bölgenin Osmanlı İmparatorluğu ile olan ilişkilerini ve 20. yüzyılın başlarındaki jeopolitik dinamiklerini anlamaya katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Kafkas İslam Ordusu, üç piyade ve bir süvari tümeninden ibarettir. Bir piyade tümeni kadrosu Acara, iki tümeni Azerbaycan ve bir süvari tümen kadrosu da Kuzey Kafkasya için düşünülmüştür. Kafkas İslam Ordusu'nun kuruluşu, I. Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru Osmanlı İmparatorluğu'nun Kafkasya'daki etkinliğini artırma çabalarının bir parçası olarak değerlendirilmelidir. Osmanlı yönetimi, Rusya'da Bolşevik Devrimi'nin yarattığı boşluğu fırsat bilerek Kafkasya'daki Müslüman halkların Osmanlı Devleti'ne olan desteğini kazanmayı amaçlamıştır. Bu stratejik hedef, özellikle Enver Paşa tarafından des-

teklenmiş ve onun liderliğinde kurulan Kafkas İslam Ordusu, 1918 yılı Nisan ayında resmen faaliyete geçmiştir.

Ordunun komutasına, deneyimli bir Osmanlı generali olan Nuri Paşa (Killigil) atanmıştır. Nuri Paşa'nın liderliğinde Kafkas İslam Ordusu, Azerbaycan, Gürcistan ve Dağıstan gibi bölgelerde faaliyet göstermiş ve Bolşeviklerin ve Ermenilerin kontrolündeki topraklarda bağımsızlık mücadelelerini desteklemiştir. Ordunun kuruluş amacı, hem Osmanlı Devleti'nin doğu sınırlarını güvence altına almak hem de Kafkasya'daki Türk ve Müslüman nüfusun korunmasını sağlamaktır.

Askeri Operasyonlar ve Başarılar

Kafkas İslam Ordusu, I. Dünya Savaşı sırasında Kafkasya bölgesinde önemli askeri operasyonlar yürütmüştür. Güney Kafkasya'da Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünü koruma amacıyla çeşitli muharebelere katılan ordu, 1918'de gerçekleşen Gökçay ve Salyan Muharebeleri'nde kritik rol oynamıştır. Bu muharebelerde Kafkas İslam Ordusu, Bolşevik ve Ermeni güçlerine karşı başarılı bir şekilde mücadele ederek Bakü'ye doğru ilerlemiştir. 15 Eylül 1918'de Bakü'nün kurtarılması, ordunun en büyük başarılarından biri olarak tarihe geçmiştir.

Kafkas İslam Ordusu basında yer alan ilanda "Dinin ve vatanın muhafazası için İslam Ordusu'na kaydolunmak üzere kent ve kasabalardaki komutanlıklara müracaat edenlerin miktarı her geçen gün çoğaltmakta, din, vatan ve namusu korumak için düşmana karşı yapılan hazırlıklar memnuniyet verici görülmektedir." denilmiştir.

Kafkas İslam Ordusu'nun en önemli askeri operasyonlarından biri, 1918 yılında Bakü'nün ele geçirilmesi olmuştur. Bakü, hem stratejik konumu hem de zengin petrol yatakları nedeniyle büyük bir öneme sahipti. Bolşevik, Ermeni ve İngiliz kuvvetlerinin kontrolü altındaki şehir, Osmanlıların Kafkasya'daki ana hedeflerinden biri haline gelmiştir. 1918 yılının Eylül ayında, Nuri Paşa komutasındaki Kafkas İslam Ordusu, Azerbaycan Milli Ordusu ile iş birliği yaparak Bakü'ye bir harekât düzenlemiş ve şehri Bolşeviklerden kurtarmıştır. Bu operasyon, Kafkas İslam Ordusu'nun en büyük askeri başarılarından biri olarak kabul edilir ve Osmanlı Devleti'nin Kafkasya'daki nüfuzunu önemli ölçüde artırmıştır. Bakü'nün ele geçirilmesi, hem Kafkasya'daki Müslüman halklar için bir moral kaynağı olmuş hem de bölgedeki Türk varlığını güçlendirmiştir.

1918 yılı Haziran ayında kurulan Kafkas İslam Ordusu, Gence'de teşkilatlanmasını tamamladıktan sonra ileri harekâta geçerek Gökçay ve Salyan muharebelerinden sonra, 1918 yılı Ağustos ayı başlarında Bakü önlerine ulaşmıştır. Birinci ve İkinci Bakü Taarruzlarının ardından 15 Eylül 1918 tarihinde şehir, Kafkas İslam Ordusu tarafından işgalcilerden arındırılmış ve Azer-

baycan Milli Devleti'nin yönetimine teslim edilmiştir.

Azerbaycan'ın önemli devlet adamı Mehmet Emin Resulzade, Nuri Paşa'nın Gence'ye gelişi hakkında şöyle der: "Cenubi Kafkas temsilcileri ile Türk temsilcileri Batum'daki müzakere sırasında Nuri Paşa ile beraber birçok zabıtlar İran ve Karabağ istikametinden Gence'ye dâhil oldular. O zaman müthiş bir anarşiye maruz kalan, diğer taraftan da Bolşevik saldırılarıyla tehdit olunan Gence, Nuri Paşa'nın gökten inmiş halaskar bir melek gibi kabul etmişti. Halkın ona gösterdiği itibar, Gence tarihinde görülmemiştir."

Kafkas İslam Ordusu'nun Osmanlı basınında geniş bir yer bulduğu ve dönemin siyasi atmosferi içinde önemli bir rol oynadığını görülmektedir. Gazeteler, Kafkas İslam Ordusu'nun kurulmasından itibaren bölgedeki askeri ve siyasi gelişmeleri yakından takip etmiş, ordunun başarılarını ve stratejik hamlelerini okuyucularına aktarmıştır. Basın, özellikle Batum'un ve Bakü'nün ele geçirilmesi gibi kritik askeri zaferleri öne çıkarmış ve bu gelişmeleri Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğu'daki varlığının bir göstergesi olarak sunmuştur.

O dönem Osmanlı basını, Kafkas İslam Ordusu'nun faaliyetlerini yakından takip etmiş ve çeşitli gazetelerde bu konuyla ilgili birçok haber yayımlamıştır. Örneğin İkdam Gazetesi 7 Nisan 1918'de "Batum'a Doğru" başlıklı haberiyle ordunun hareketlerini bildirirken 16 Nisan 1918'de "Ordumuz Batum'u İstirdâd İtti" başlıklı haberle Batum'un ele geçirildiğini duyurmuştur. Tasvîr-i Efkâr Gazetesi ise 4 Temmuz 1918'de Kafkas İslam Ordusu Komutanı Nuri Paşa'nın Gence'ye varışını ve Müslüman Sovyet üyeleri tarafından coşkuyla karşılandığını aktarmıştır. Sabah Gazetesi, 17 Eylül 1918'de "Bakü Zabt İdildi" haberiyle ordunun Bakü'yü ele geçirmesi üzerine odaklanırken, 22 Eylül 1918'de bu zaferin ayrıntılarını "Bakü'nün Zabtı Tafsilâtı" başlığı altında detaylandırmıştır. Zaman Gazetesi de Kuzey Kafkasya Müslümanlarının bağımsızlık çabalarına ve bölgedeki siyasi gelişmelere yer vermiştir. Bu haberler Kafkas İslam Ordusu'nun askeri başarılarını ve stratejik önemini Osmanlı kamuoyuna aktarmakla kalmamış, aynı zamanda dönemin siyasi ve toplumsal dinamiklerini de yansıtmıştır.

Bakü'nün Kurtarılması ve Kafkas İslam Ordusu'nun Kahramanlıkları

Bakü, Hazar Denizi'nin batı kıyısında yer alması ve zengin petrol kaynaklarına sahip olması nedeniyle stratejik bir öneme sahipti. 1918 yılında Bolşevikler ve Ermeni Taşnak güçleri, Bakü'yü kontrol ediyordu ve Azerbaycanlı Müslüman nüfusu baskı altına almışlardı. Bakü'nün ele geçirilmesi, hem Azerbaycan'ın bağımsızlığı için bir dönüm noktası olacak hem de Osmanlı Devleti'nin Kafkasya ve Orta Asya'daki Türk ve Müslüman halklarla olan bağlarını güçlendirecekti.

Türkiye Azerbaycan Dergisi

Kafkas İslam Ordusu, Haziran 1918'de Azerbaycan'a girdi ve Bakü'ye doğru ilerlemeye başladı. Ordu, yol boyunca çeşitli zorluklarla karşılaştı; Ermeni ve Bolşevik kuvvetleriyle yapılan birçok çarpışmada üstünlük sağladı. Ağustos 1918'de, Bakü'ye yaklaşan Kafkas İslam Ordusu, yoğun bir çatışma sürecine girdi. Bu süreçte ordu, yerel Azerbaycanlı gönüllülerin desteğini alarak düşman kuvvetlerini geri püskürtmeyi başardı.

Türk ordusu, Ermeni ve Bolşevik güçlerine karşı Azerbaycan'da amansız bir mücadeleye girişmiş ve pek çok yeri düşmandan temizlemiştir. Kafkas İslam Ordusu büyük başarılar elde ederek git gide Bakü'ye yaklaşmıştır. Birinci Bakü taarruzundan sonra ikincisi yapılmış ve sonunda 15 Eylül 1918'de Bakü alınmıştır. Bakü'nün kurtuluşu Türklerde ve Azerbaycan halkında büyük bir sevince sebep olmuş ve kutlanmıştır. Bu zafer, Azerbaycan'ın başkentinin Ermeni ve Bolşevik güçlerinin kontrolünden kurtarılmasını ve Müslüman Türk nüfusun güvenliğini sağladı. Bakü'nün kurtuluşu, Azerbaycan'ın bağımsızlığını ilan etmesi sürecini hızlandırdı ve Kafkasya'daki Türk ve Müslüman halklar arasında büyük bir moral kaynağı oldu.

Kafkas İslam Ordusu'nun Bakü'nün ele geçirilmesindeki kahramanlıkları, büyük ölçüde cesaret ve fedakarlık içeren hikayelerle doludur. Ordu, sınırlı kaynaklara ve zorlu hava koşullarına rağmen, kararlı bir şekilde mücadele ederek hedeflerine ulaşmayı başardı.

Kafkas İslam Ordusu'nun Bakü'nün ele geçirilmesindeki rolü ve kahramanlıkları, Azerbaycan'ın bağımsızlık mücadelesinde ve Türk dünyasının dayanışmasında önemli bir yer tutmaktadır. Bu zafer, Osmanlı Devleti'nin son döneminde Türk dünyasının bir araya gelmesine ve Azerbaycan'ın bağımsızlığını kazanmasına büyük katkı sağlamıştır. Kafkas İslam Ordusu'nun kahramanlıkları, günümüzde de Azerbaycan ve Türkiye arasında güçlü bir bağın sembolü olarak anılmaktadır.

Kafkas İslam Ordusu'nun Bölgesel Etkileri

Kafkas İslam Ordusu'nun bölgesel etkileri, hem kısa vadeli askeri başarıları hem de uzun vadeli sosyo-politik sonuçları ile değerlendirilmelidir. Ordunun Kafkasya'da yarattığı etki, özellikle Azerbaycan'daki bağımsızlık hareketlerini ve milliyetçi duyguları canlandırmıştır. Bakü'nün ele geçirilmesi ve Azerbaycan'ın bağımsızlık mücadelesine olan destek, bölgedeki Müslüman topluluklar arasında Osmanlı İmparatorluğu'na duyulan sempatiyi artırmıştır.

Bakü'nün ele geçirilmesi ve Azerbaycan'ın bağımsızlık mücadelesine verilen destek, bölgedeki Türk ve Müslüman nüfus için önemli bir dönüm noktası olmuştur. Ordunun varlığı, Azerbaycan'da milliyetçi hareketlerin güçlenmesine ve Müslüman

toplumların kendi kimliklerini ve bağımsızlıklarını savunma motivasyonlarının artmasına yol açmıştır. Bu süreçte, Kafkas İslam Ordusu, sadece bir askeri güç olarak değil, aynı zamanda bir siyasi ve ideolojik sembol olarak da işlev görmüştür. Azerbaycan halkı, Osmanlı İmparatorluğu'nun desteği ile kendi kaderini tayin etme hakkına sahip olduğunu hissetmiş ve bu durum, bölgedeki millî kimlik inşasını hızlandırmıştır.

Ordunun çekilmesinden sonra bile Kafkasya'daki Müslüman halkların Osmanlı'ya ve daha sonra Türkiye Cumhuriyeti'ne yönelik ilgisi ve desteği devam etmiştir. Bu durum, bölgede oluşan yeni devlet yapılarını ve bu devletlerin Türkiye ile olan ilişkilerini etkilemiştir. Aynı zamanda Kafkas İslam Ordusu'nun faaliyetleri, bölgedeki anti-Sovyet hareketler ve Müslüman direniş hareketleri için bir ilham kaynağı olmuştur. Sovyet döneminde dahi bu tarihsel hatıra, Kafkasya'daki birçok toplum için bir direnç ve bağımsızlık sembolü olarak varlığını sürdürmüştür. Bu nedenle Kafkas İslam Ordusu'nun Kafkasya'daki varlığı ve etkileri, hem askeri hem de sosyal ve politik boyutlarda, bölgenin uzun vadeli tarihsel gelişimini şekillendiren önemli bir unsur olmuştur.

Kafkas İslam Ordusu ve Osmanlı Dış Politikası

Kafkas İslam Ordusu'nun kuruluşu ve faaliyetleri, Osmanlı İmparatorluğu'nun I. Dünya Savaşı sırasındaki dış politikasının bir parçası olarak değerlendirilmelidir. Osmanlı yönetimi, Kafkasya'daki Müslüman halkların desteğini kazanarak bölgedeki nüfuzunu artırmayı ve Rusya'nın güçsüzleştiği bir dönemde stratejik bir avantaj elde etmeyi amaçlamıştır. Bu politika, Osmanlı Devleti'nin Pan-İslamist ve Pan-Türkist ideolojilerle şekillenen dış politika hedefleriyle uyumlu bir şekilde ilerlemiştir.

Enver Paşa'nın liderliğindeki Osmanlı yönetimi, Kafkasya'daki Müslüman halkları Osmanlı Devleti'nin doğal müttefikleri olarak görmüş ve onların bağımsızlık mücadelelerine destek vermeyi bir dış politika önceliği olarak benimsemiştir. Bu çerçevede Kafkas İslam Ordusu'nun kuruluşu, hem ideolojik hem de stratejik bir gereklilik olarak görülmüş, Osmanlı İmparatorluğu'nun genişleme ve etki alanını koruma çabalarının bir ifadesi olmuştur. Enver Paşa ve Osmanlı yönetimi, Kafkasya'nın Müslüman nüfusunu Rus etkisinden kurtararak bölgede bir "Türk-Müslüman Kuşağı" oluşturmayı ve böylece hem Rusya'ya karşı bir tampon bölge yaratmayı hem de bölgedeki Müslümanların Osmanlı Devleti'ne bağlılığını güçlendirmeyi amaçlamışlardır.

Osmanlı dış politikası açısından Kafkas İslam Ordusu'nun faaliyetleri, aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin Avrupa devletleriyle olan ilişkilerini de etkilemiştir. I. Dünya Savaşı'nın sonunda Osmanlı İmparatorluğu'nun müttefikleriyle olan ilişkilerinde

önemli bir konumda olan bu ordu, Kafkasya'daki stratejik varlığıyla İngiltere ve Rusya gibi büyük güçlerin dikkatini çekmiştir. Özellikle Bakü'nün ele geçirilmesi, İngilizlerin bölgedeki çıkarlarını tehdit etmiş ve Osmanlı-İngiliz ilişkilerinde gerilime yol açmıştır. Ayrıca Osmanlı İmparatorluğu'nun Almanya ile olan müttefiklik ilişkileri de Kafkasya'daki gelişmelerden etkilenmiştir. Almanya, Osmanlı Devleti'nin Kafkasya'daki genişleme politikasını kendi çıkarlarına tehdit olarak görmüş ve bu konuda Osmanlı yönetimiyle diplomatik anlaşmazlıklar yaşamıştır.

Kafkas İslam Ordusu'nun faaliyetleri, aynı zamanda Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğu ve Batı dünyasındaki konumunu yeniden tanımlama çabasının bir parçası olarak da görülebilir. I. Dünya Savaşı'nda yenilgiye uğrayan Osmanlı Devleti, Kafkasya'daki operasyonları aracılığıyla İslam dünyasının lideri olma iddiasını sürdürmeye çalışmıştır. Bu çerçevede Kafkas İslam Ordusu, Osmanlı Devleti'nin hem Müslüman dünyasında hem de küresel siyasette aktif bir oyuncu olma niyetini yansıtmaktadır. Ordunun Kafkasya'daki varlığı ve elde ettiği askeri başarılar, Osmanlı İmparatorluğu'nun bölgedeki etkisini artırmış ve bu stratejik hamle, Osmanlı Devleti'nin savaş sonrasında bile İslam dünyasındaki liderlik iddiasını sürdürmesine olanak tanımıştır.

Değerlendirme

Mehmet Emin Resulzade'nin ifadesinde vuku bulan "Bir kere yükselen bayrak, bir daha gönüllerden, zihinlerden asla inmemiş" düsturuyla hareket edilmiş ve askeri başarılar elde edilmiştir. Kafkas İslam Ordusu, Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde Kafkasya'da oynadığı stratejik rol ve bıraktığı kalıcı etkiler açısından önemli bir tarihi olaydır. Aynı zamanda Osmanlı İmparatorluğu'nun I. Dünya Savaşı sırasında Kafkasya'daki Müslüman halkları koruma ve Rusya'nın zayıfladığı bir dönemde stratejik çıkarlarını güçlendirme çabalarının somut bir göstergesidir.

Kafkas İslam Ordusu, Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı sırasında Doğu'da stratejik ve ideolojik amaçlarını gerçekleştirme çabalarının bir sembolü olarak basında yer almış bu sayede ordu, bir askeri güç olmanın ötesinde, Osmanlı'nın Doğu politikalarının ve İslami dayanışmanın bir simgesi haline gelmiştir.

Kafkas İslam Ordusu'nun tarihi, sadece askeri bir başarı öyküsü değil, aynı zamanda Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde bölgesel güç mücadelesini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda Kafkas İslam Ordusu'nun tarihsel ve stratejik rolü, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönem dış politikalarının anlaşılması açısından önemli bir referans noktası olarak kalacağı değerlendirilmektedir.

Almanya'da Yaşayan Azerbaycanlı Doktorların III. Forumu Gerçekleştirildi

Almanya'nın Bonn şehrinde Almanya'da Yaşayan Azerbaycanlı Doktorların III. Forumu düzenlendi. Forum, Almanya Azerbaycanlıları İttifakı, Almanya'daki Azerbaycanlı Doktorlar Forumu'nun organizasyonu ve Devlet Diaspora Komitesi'nin desteğiyle yapıldı. Etkinliğe Almanya'nın 81 şehrinden 200 doktor ve tıbbın çeşitli alanlarında çalışan uzmanlar katıldı.

Almanya'daki Azerbaycanlı Doktorlar Forumu Yönetim Kurulu Başkanı Elvin Hüseyinov'un moderatörlüğünde gerçekleşen etkinlik, Milli Marşın okunması ve toprak bütünlüğümüz uğruna hayatını kaybeden şehitlerin aziz hatırasının bir dakikalık saygı duruşu ile anılmasıyla başladı. Daha sonra Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in Karabağ'da kazanılan zaferle ilgili görüşlerini yansıtan video ve Doktorlar Forumu'nun I. ve II. toplantılarından bahseden bir video gösterildi.

Devlet Diaspora Komitesi Başkanı Fuad Muradov, Azerbaycan'ın diaspora politikası ve ülke liderinin tavsiyeleri doğrultusunda hayata geçirilen projeler hakkında konuşarak, bu tür forumların diaspora birliğine ciddi katkı sağladığını belirtti.

Almanya Azerbaycanlıları İttifakı Yönetim Kurulu Başkanı Nuran Abdullayev, gelecekte bu forumun dünya çapında yaşayan Azerbaycanlı doktorları kapsayacağına dair öngörüsünü dile getirdi.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na bağlı Devlet Tıbbi-Sosyal Ekspertiz ve Rehabilitasyon Ajansı'nda Rehabilitasyon, Kalite Kontrol ve Hizmet Organizasyonu Departmanı Başkanı Bahadır Rzayev, temsil ettiği kurumun faaliyetlerinden bahsetti ve forumun Almanya'daki doktorlarla daha yakın ilişkiler kurulmasındaki rolünü değerlendirdi.

Resmi açılış töreninin ardından forum, çeşitli konularda panel tartışmalarıyla devam etti. Tartışmalarda, doktorlarımız bilimsel yaklaşımlarını ortaya koyarak buluşları ve keşifleri hakkında bilgi verdiler. Almanya ve dünya sağlık sistemindeki konularına değindiler ve başarı hikayelerini paylaştılar. Konular büyük ilgiyle karşılandı ve geniş bir fikir alışverişi yapıldı. Katılımcılar, hem genel olarak forumun işleyişini hem de belirli konular çevresinde yapılan bilimsel fikir alışverişini yüksek takdirle karşıladılar.

Forumda yapılan panel tartışmalarında Azerbaycanlı doktorlar, bilimsel buluşlarını ve başarı hikayelerini paylaştı. Almanya'daki sağlık sistemi ve dünya sağlık sistemindeki rollerini değerlendiren katılımcılar, meslektaşlarıyla geniş bir bilgi alışverişi sağladı ve forumun profesyonel dayanışmayı güçlendirdiği gözlemlendi.

Bakü'de Yurtdışında Yaşayan Azerbaycanlı Bilim İnsanları Forumu Gerçekleştirildi

Bakü'de Yurtdışında Yaşayan Azerbaycanlı Bilim İnsanları Forumu düzenlendi. Forum, Devlet Diaspora Komitesi, Bilim ve Eğitim Bakanlığı ve Dünya Azerbaycanlı Bilim İnsanları Birliği tarafından organize edildi.

Etkinliğe 23 ülkeden 80'den fazla Azerbaycanlı bilim insanı, Azerbaycan'ın çeşitli bilim kurumlarında çalışan akademisyen ve profesörler, tanınmış üniversitelerin rektörleri katıldı.

Forumun açılış törenine Azerbaycan Cumhurbaşkanlığı İdare Başkanlığı'nın İnsani Politikalar, Diaspora, Çokkültürlülük ve Dini İşler Dairesi Başkanı Farah Aliyeva, Diaspora İşlerinden Sorumlu Devlet Komitesi Başkanı Fuad Muradov, Bilim ve Eğitim Bakanı Emin Emrullayev, Kültür Bakanı Adil Kerimli, Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi Başkanı İsa Hebibbeyli, ADA Üniversitesi Rektörü Hafiz Paşayev ve çeşitli toplumsal figürler ile entelektüeller katıldılar.

Akademisyen Rafael Hüseyinov'un moderatörlüğünde gerçekleşen etkinlik, Milli Marşın okunması ve toprak bütünlüğümüz uğruna hayatını kaybeden şehitlerimizin anısına bir dakikalık saygı duruşuyla başladı.

Farah Aliyeva, Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in

forumun katılımcılarına yönelik mesajını okudu. Mesajda, dünyadaki Azerbaycanlı akademisyenlerin faaliyetleri takdir edilmiş ve forumun çalışmalarına başarılar dilenmiştir.

Diaspora İşlerinden Sorumlu Devlet Komitesi Başkanı Fuad Muradov, katılımcıları tebrik etti ve forumun önemini, farklı ülkelerde yaşayan Azerbaycanlı akademisyenlerin ağ oluşturmalarının avantajlarını anlattı. Daha sonra, ülkemizde bilim ve eğitime verilen önemi, diasporanın bu alandaki rolünü yansıtan bir video gösterimi yapıldı. Fuad Muradov, katılımcıları tebrik etti.

Bilim ve Eğitim Bakanı Emin Emrullayev, forum katılımcılarıyla Azerbaycan'ın yükseköğretim ve ortaöğretim kolektiflerinin görüşmelerinin düzenlenmesinin faydalı olacağını ve forumun akademisyenlerin ağ oluşturmada eşsiz bir rol oynayacağını vurgulamıştır.

ADA Üniversitesi Rektörü Hafiz Paşayev ise, yurtdışında yaşayan Azerbaycanlı akademisyenler aracılığıyla Azerbaycan biliminin gelişimini dünyaya tanıtmının mümkün olduğunu belirtmiştir.

Yurtdışında yaşayan Azerbaycanlı akademisyenlerin İstanbul'daki toplantısında kurulan Dünya Azerbaycanlı Akademisyenleri

yenler Derneği'nin başkanı Mesud Efendiyev, forumun öneminden bahsetmiş ve bu prestijli etkinliğin akademisyenlerin bilgi ve becerilerini birleştirmedeki rolünü vurgulamıştır. Etkinlik kapsamında, Nobel Ödülü sahipleri Aziz Sançar ve Arie Varşel'in foruma gönderdiği mektuplar sunulmuştur.

Forum sırasında Azerbaycan Kültür Bakanlığı tarafından düzenlenen halı ve kitap sergisi gerçekleştirilmiştir. Daha sonra forum, panel tartışmaları ve fikir alışverişleri ile devam etmiştir.

Forumun üçüncü gününde katılımcılar, Ermenistan'ın işgalinden kurtarılan Hankendi ve Şuşa şehirlerine ziyaret gerçekleştirdiler. Hankendi şehrini yakından gören katılımcılar burada Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'e bir müracaatta bulundular. Azerbaycanlı bilim adamları, forumun Karabağ'da devam etmesini ve burada sona ermesini tarihi bir olay olarak nitelendirip, ülkemizin geleceği için bundan sonra da ellerinden geleni yapacaklarını ve dünya bilimi ile Azerbaycan bilimi arasında daha güçlü köprüler kuracaklarını belirttiler.

Daha sonra forum katılımcıları, Karabağ Üniversitesi'nin rektörü ve kadrosuyla bir toplantı gerçekleştirdiler. Üniversitenin rektörü Şahin Bayramov, üniversitenin faaliyet planları ve perspektifleri hakkında bilgi verdi, gelecekteki planlardan bahsetti. Yurt dışında yaşayan bilim insanlarıyla Karabağ Üniversitesi arasında bilimsel iş birliğinin kurulması ve onların bilgi ve deneyimlerinden yararlanma imkanları üzerine fikir alışverişinde bulunuldu.

Hankendi'den Şuşa'ya yola çıkan katılımcılar, Şuşa'da yürütülen yeniden yapılanma çalışmalarını incelediler ve kültür başkentinin tarihi mekanlarına ziyaretlerde bulundular.

Bakü'de gerçekleşen Yurtdışında Yaşayan Azerbaycanlı Bilim İnsanları Forumu, Azerbaycanlı bilim insanlarının ülkeye olan bağlılıklarını ve bilimsel dayanışma ruhunu vurgulayan önemli bir etkinlik olarak öne çıktı. Devlet Diaspora Komitesi, Bilim ve Eğitim Bakanlığı ve Dünya Azerbaycanlı Bilim İnsanları Birliği tarafından organize edilen bu etkinlik, 23 ülkeden gelen 80'den fazla Azerbaycanlı bilim insanı ile Azerbaycan'daki akademisyenleri bir araya getirerek küresel bir ağ oluşturulmasına katkı sağladı. Forum, Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in katılımcılara yönelik mesajı ile başlarken, diaspora ile ülke bilimi arasında sağlam köprüler kurulması vurgulandı.

Forum kapsamında, Ermenistan işgalinden kurtarılan Hankendi ve Şuşa'ya yapılan ziyaretler etkinliğe anlam kattı. Bilim insanları bu şehirlerde devam eden yeniden yapılanma sürecini gözlemleyip Karabağ'da çalışmaların sürdürülmesini arzuladıklarını belirtti. Bu ziyaretler, Karabağ'ın kültürel ve bilimsel gelişimi için uluslararası katkının önemini ortaya koydu.

Stuttgart'ta Azerbaycan Toplumu ile Toplantı Düzenlendi

Almanya'nın Stuttgart ve çevre şehirlerinde yaşayan Azerbaycan toplumu ile bir toplantı düzenlendi. Toplantı, Milli Marşın okunması ve toprak bütünlüğümüz uğrunda canını veren şehitlerin aziz hatırası için bir dakikalık saygı duruşu ile başladı.

Almanya'daki Azerbaycan Kültür Merkezi'nin Yöneticisi Günay Mirzeyeva'nın moderatörlüğünde düzenlenen toplantıda, öncelikle Dr. Nuran Abdullayev konuşarak, liderlik ettiği Almanya Azerbaycanlıları İttifakı'nın faaliyetleri hakkında bilgi verdi.

Devlet Diaspora Komitesi Başkanı Fuad Muradov, Azerbaycan'ın diaspora politikasını ele alarak, Umummilli Lider Haydar Aliyev tarafından temeli atılan bu politikayı Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in başarıyla sürdürdüğünü vurguladı. Toplantıda, komitenin faaliyetleri, yurtdışındaki Azerbaycan evleri, Koordinasyon Kurulları, hafta sonu okulları, Diaspora Gençlerinin Yaz Kampı ve diğer büyük projeler hakkında kapsamlı bilgi verildi.

Türkiye Azerbaycan Dergisi

Azerbaycan diasporasının faaliyetleri ve Azerbaycan'ın Karabağ zaferini yansıtan video gösterimleri sunuldu. Günay Mirzeyeva, yönetimindeki merkezin faaliyetlerini vurgulayarak, Azerbaycan kültürünün dünyada tanıtılmasında ülkemizin Birinci Başkan Yardımcısı Mihriban Aliyeva'nın eşsiz hizmetlerinden bahsetti.

Almanya'daki Azerbaycan Kültür Merkezi'nin başkan yardımcısı, İtalyan besteci ve kültürel etkinlikler organizatörü Francesco Macco, Azerbaycan'a olan sevgisini ifade etti ve ülkemize yaptığı ziyaretler ve anıları hakkında konuştu.

İrevan Hanı'nın varisi, mühendis Emir Ali Serdari İrevani, tarihî bir gezinti yaparak İrevan Hanı'nın Azerbaycan tarihindeki rolünü hatırlattı. Aynı zamanda, bugün yurt dışında yaşayan Azerbaycanlılara gösterilen ilgi ve desteğe teşekkür ederek devletimize minnettarlığını dile getirdi.

Toplantı, fikir alışverişi ve soruların yanıtlanmasıyla devam etti. İcma üyeleri, Almanya'da faaliyet gösteren diaspora kuruluşlarının çalışmalarını olumlu değerlendirdiler. Bu tür görüşmelerin yurt dışındaki Azerbaycanlıların dayanışmasını güçlendirmeye katkı sağladığını belirterek, Stuttgart'ta bir Azerbaycan Evi açılması konusundaki dileklerini dile getirdiler. Toplantı, kültürel bir programla sona erdi.

Bu toplantı, Almanya'daki Azerbaycan diasporasının bir araya gelmesi ve Azerbaycan'ın yurtdışındaki nüfuzunu artırma çabalarının bir parçası olarak büyük önem taşımaktadır. Almanya'nın Stuttgart şehrinde düzenlenen bu etkinlik, Alman-

ya'daki Azerbaycan toplumu için önemli bir platform sağlamış, hem kültürel bağların güçlenmesine hem de ulusal kimlik bilincinin korunmasına yönelik adımların pekiştirilmesine katkıda bulunmuştur.

Stuttgart'ta düzenlenen toplantı, Almanya'daki Azerbaycan diasporasının güçlü bir dayanışma sergilediği önemli bir etkinlik olarak öne çıkmıştır. Toplantı, Almanya'da yaşayan Azerbaycanlıların kültürel bağlarını güçlendirme, milli kimliklerini koruma ve diaspora toplulukları arasında birlik sağlamaya yönelik fırsatlar sunmuştur. Özellikle genç nesillerin milli değerlerle tanışmaları, dillerini ve geleneklerini yaşatmaları açısından önemli bir platform oluşturmuştur. Etkinlik kapsamında toplumsal meseleler ve kültürel projeler ele alındı, böylece yurt dışındaki Azerbaycan toplumu arasındaki bağların güçlenmesine katkı sağlanmıştır.

Bu toplantı sadece bir diaspora etkinliği değil, aynı zamanda Azerbaycan'ın uluslararası arenadaki kültürel ve siyasi etkisini artırmaya yönelik stratejik bir adımdır. Diaspora toplulukları arasında dayanışmanın artırılması, Azerbaycan'ın ulusal çıkarlarının korunmasında ve dünya genelinde daha etkili bir ses olmasında kilit bir rol oynayacaktır. Bu tür etkinlikler, diaspora politikalarının somutlaşması ve yurtdışında yaşayan Azerbaycanlıların Azerbaycan ile olan bağlarının güçlenmesi açısından hayati öneme sahiptir. Stuttgart'ta böyle bir toplantının düzenlenmesi, Almanya'daki Azerbaycan topluluğunun birtelliğini pekiştirirken, aynı zamanda kültürel ve tarihî mirasın nesiller boyu aktarılmasına katkı sağlayacaktır.

ABD'de Azerbaycan Evi Açıldı

ABD'nin Virginia eyaletinin Alexandria şehrinde Azerbaycan Evi'nin açılış töreni gerçekleştirildi. Azerbaycan diasporasının, yerel halkın ve çeşitli toplulukların temsilcilerinin katıldığı tören, kırmızı kurdele kesilerek başlatıldı. Azerbaycan Derneği'nin kurucu ortağı Sevda Tahirli, misafirleri selamlayarak burada Azerbaycan toplumunun verimli çalışmaları hakkında bilgi verdi ve Azerbaycan Evi'nin açılışının ABD'deki toplumuz için büyük bir armağan olduğunu dile getirdi.

Azerbaycan Evi'nin açılışını, topluluğun etkinliğinin artmasına katkı sağlayan önemli bir faktör olarak değerlendiren Azerbaycan Devlet Diaspora Komitesi Başkanı Fuad Muradov, bu anlamlı olay nedeniyle soydaşları tebrik etti. Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in talimat ve önerileri doğrultusunda bugüne kadar 17 ülkede açılan 30 Azerbaycan Evi'nin, soydaşların aç

oluşturmaları açısından büyük bir öneme sahip olduğunu belirtti.

Azerbaycan'ın ABD'deki Büyükelçiliğinin geçici işleri yürüten Tuğrul Aliyev, Azerbaycan diasporasına başarılar diledi.

Açılış töreninden sonra Virginia'daki Azerbaycan topluluğu ile bir toplantı gerçekleştirildi. Azerbaycan Cumhuriyeti ve Amerika Birleşik Devletleri'nin milli marşlarının okunmasıyla başlayan toplantıda, ülkemizin toprak bütünlüğü için canlarını feda eden şehitlerin aziz hatıraları anıldı. Fuad Muradov, Azerbaycan'ın diaspora politikası ve komitenin çalışmaları hakkında bilgi verdi.

Topluluk üyelerinin konuşmalarında ABD'deki Azerbaycan topluluğunun koordineli faaliyetlerinin güçlendiği, örgütlenme

ve ağ oluşturma süreçlerinin hızlandığı vurgulandı. Daha sonra diaspora faaliyetleriyle ilgili videolar gösterildi. Toplantı, topluluğun gelecekteki çalışma ilkeleri, perspektiflerin tartışılması ve soruların yanıtlanmasıyla sona erdi.

Azerbaycan Devlet Diaspora Komitesi Başkanı Fuad Muradov, ABD ziyareti kapsamında Illinois eyaletinde ve Vaşington'da yaşayan Azerbaycan topluluğunun üyeleriyle de bir araya geldi. Illinois eyaletinde yapılan toplantıya katılan Türkiye'nin Şikago Başkonsolosu Engin Türesin, Azerbaycan ve Türk diasporalarının ortak çalışmalarının önemine dikkat çekti ve her zaman diasporamızın yanında olduklarını dile getirdi.

Vaşington'da düzenlenen toplantıda konuşan ABD'de yaşayan tanınmış doktor Şapur Ansari, Azerbaycan diasporasının daha da güçlendiğini, yeni dönemin zorluklarına hazır olduğunu ve ana vatan için daha fazla iş yapmanın önemini vurguladı.

Toplantılarda Devlet Diaspora Komitesi'nin faaliyetlerini ve diaspora hareketinde koordineli çalışmanın önemini anlatan videolar gösterildi, topluluk üyelerinin soruları yanıtlandı ve gelecek hakkında görüş alışverişinde bulunuldu. Aynı zamanda diaspora aktivistleri ödüllendirildi ve madalyalar takdim edildi.

ABD'nin Virginia eyaletinde açılan Azerbaycan Evi, diaspora faaliyetleri açısından önemli bir kilometre taşıdır. Açılış törenine Azerbaycan diasporası, yerel halk ve farklı topluluklardan katılım sağlanması, bu girişimin geniş bir yankı uyandırdığını göstermektedir. Azerbaycan Derneği'nin kurucu ortağı Sevdâ Tahiri ve Devlet Diaspora Komitesi Başkanı Fuad Muradov'un vurguladığı gibi, bu tür merkezler diaspora toplulukları arasın-

da güçlü bağlar kurarak onların etkinliklerini artırmakta kilit rol oynamaktadır. Azerbaycan Evi'nin açılması, sadece kültürel bir merkez olarak değil, aynı zamanda topluluk üyelerinin bir araya gelerek sosyal ağlarını güçlendirdiği bir platform olarak değerlendirilmektedir.

Azerbaycan'ın ABD'deki büyükelçilik yetkilileri ve diaspora komitesi liderlerinin bu sürece destek vermesi, diaspora politikalarının devlet düzeyinde koordine edildiğini ve bu tür girişimlerin teşvik edildiğini göstermektedir. Ayrıca Illinois ve Washington'da gerçekleştirilen diaspora toplantılarında da Azerbaycan ve Türk diasporalarının iş birliği ön plana çıkmış, diasporaların ortak hedefler doğrultusunda çalışmasının önemi vurgulanmıştır.

Bu tür girişimler, diaspora topluluklarının yerel düzeyde daha görünür olmasını sağlarken, aynı zamanda anavatanları

ile bağlarını güçlendirip diaspora faaliyetlerinin sürdürülebilirliğini desteklemektedir. Azerbaycan Evi'nin kurulması ve bu bağlamda düzenlenen toplantılar, diaspora çalışmalarının ilerleyişi için büyük bir adım olarak değerlendirilebilir.

ABD'de yeni açılan Azerbaycan Evi, Azerbaycan diasporası için kültürel ve sosyal anlamda bir dönüm noktası olarak değerlendirilebilir. Bu tür bir merkezin ABD gibi çok kültürlü ve geniş bir diaspora topluluğuna ev sahipliği yapan bir ülkede kurulması, Amerika'da yaşayan Azerbaycanlılar arasında güçlü bir dayanışma sağlama ve onların anavatanları ile olan bağlarını kuvvetlendirme açısından büyük bir öneme sahiptir. Azerbaycan diasporası, farklı coğrafyalarda yaşayan geniş ve dinamik bir topluluktur. Özellikle ABD gibi ülkelerde diaspora topluluklarının yaşadıkları ülkeye entegrasyon sağlamaları, fakat aynı zamanda da kendi kültürel kimliklerini korumaları oldukça önemlidir. Azerbaycan Evi, bu dengeyi kurmada kilit bir rol oynar. Burada düzenlenecek kültürel etkinlikler, bayram kutlamaları, dil ve tarih kursları ile genç nesiller, Azerbaycan'ın zengin tarihini, kültürünü ve milli değerlerini öğrenme fırsatı bulacaktır. Bu durum, diaspora mensuplarının aidiyet hislerini pekiştirerek milli kimliklerini güçlendirecek ve asimilasyon sürecinin olumsuz etkilerini azaltacaktır. Azerbaycan Evi'nin bir diğer önemli katkısı da diaspora topluluğunun daha organize ve etkili bir şekilde temsil edilmesine olanak tanımasıdır. Amerika'daki Azerbaycan toplumu, bu tür bir merkezi kendi meselelerini tartışabilecekleri, projeler geliştirebilecekleri ve ABD kamuoyuna Azerbaycan kültürünü ve meselelerini tanıtabilecekleri bir platform olarak kullanabilecektir. Böylece Azerbaycan diasporası, uluslararası alanda Azerbaycan'ın çıkarlarını daha etkili bir şekilde savunabilecek ve anavatanlarının imajını güçlendirebilecektir. Aynı zamanda, Azerbaycan Evi ABD'deki Azerbaycan büyükelçilikleri ve konsolosluklarıyla iş birliği yaparak kültürel diplomasinin geliştirilmesine de katkı sağlayacaktır.

Zaferin ve Fedakarlığın Mirası: Azerbaycan'da II. Karabağ Savaşı Şehitleri 4. Yılında Anıldı

Azerbaycan'da II. Karabağ Savaşı'nın dördüncü yıl dönümünde şehitler, ülkenin dört bir yanında saygı ve minnetle anıldı. Azerbaycan halkı için bu tarih, sadece zaferin değil, aynı zamanda vatan uğruna verilen fedakarlıkların da sembolüdür. 27 Eylül 2020'de başlayan ve 44 gün süren destansı mücadele, Azerbaycan'ın topraklarını işgalden kurtarmasıyla sonuçlandı. Savaşta 2 bin 908 Azerbaycan askeri şehit oldu. Dördüncü yıl dönümünde şehitlerin anılması, sadece geçmişin hatırlanması değil, aynı zamanda Azerbaycan'ın geleceği için atılan adımların bir hatırlatıcısıdır.

II. Karabağ Savaşı

Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki Karabağ sorunu, 1990'lı yılların başlarına dayanan uzun bir çatışma geçmişine sahiptir. Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla Ermenistan, Azerbaycan'ın Karabağ bölgesini ve çevresindeki yedi rayonu işgal etti. Bu işgal, binlerce insanın hayatını kaybetmesine ve yüz binlerce Azerbaycanlının yerlerinden edilmesine neden oldu. Birleşmiş Milletler tarafından Azerbaycan toprağı olarak tanınan bu böl-

geler, uluslararası hukuka rağmen yaklaşık 30 yıl boyunca Ermenistan'ın işgali altında kaldı. Azerbaycan ise bu süreçte hem diplomatik hem de askeri çözüm arayışlarını sürdürdü.

II. Karabağ Savaşı, 2020 yılında Ermenistan'ın provokatif hamleleri ve Azerbaycan'ın sabrının tükenmesi üzerine patlak verdi. Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri, Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in kararlı liderliğinde hızlı ve etkili bir şekilde ilerleyerek işgal altındaki toprakları geri aldı. 44 gün süren bu savaş, Azerbaycan'ın askeri gücünü ve halkın birlik ruhunu tüm dünyaya gösterdi. Ancak zaferin bedeli, hayatını kaybeden binlerce şehit ile ödendi.

Şehitlerin Anılması: Vatanseverlik ve Birlik Mesajı

Azerbaycan'da II. Karabağ Savaşı şehitlerinin anılması, ülkenin her köşesinde büyük bir ciddiyetle gerçekleştirilen bir gelenek haline geldi. 27 Eylül, Azerbaycan'da 'Şehitleri Anma Günü' olarak ilan edilmiş olup, bu tarihte ülke genelinde saygı duruşları, anma törenleri ve dualar düzenlenmektedir. Şehitliklerde, anıtlarda ve savaşın kritik noktalarında bir araya gelen halk,

şehitlerin aziz hatıralarını yaşatmaktadır. Şehitlerin aileleri, gaziler ve genç nesiller, bu anma etkinliklerinde buluşarak, ulusal birliğin ve fedakarlığın önemini bir kez daha gözler önüne sermektedir.

II. Karabağ Savaşı'nın ardından Azerbaycan, sadece topraklarını geri kazanmakla kalmamış, aynı zamanda uluslararası arenada haklı davasını tüm dünyaya duyurmuştur. Azerbaycan'ın askeri zaferi, uzun yıllar süren diplomatik çabaların bir sonucuydu. Türkiye başta olmak üzere birçok ülke, Azerbaycan'a bu süreçte açık bir destek verdi. Türkiye'nin "iki devlet, bir millet" anlayışı çerçevesinde Azerbaycan'a verdiği destek, savaş sırasında ve sonrasında Azerbaycan halkı için büyük bir moral kaynağı oldu.

Uluslararası hukuk açısından da Azerbaycan'ın haklılığı bir kez daha tescillendi. BM Güvenlik Konseyi kararları, Ermenistan'ın işgaline son vermesi gerektiğini açıkça belirtmiş, ancak yıllarca bu kararlar uygulanmamıştı. II. Karabağ Savaşı, bu uluslararası kararların fiili olarak hayata geçirilmesi anlamına geliyordu. Azerbaycan'ın askeri ve diplomatik başarıları, bölgesel barışa ve istikrara katkı sağladı. Ancak savaşın ardından bölgedeki kırılgan barış, şehitlerin fedakarlıklarının sürekli olarak hatırlanmasını ve barışın korunması için uluslararası işbirliğinin sürdürülmesini gerektiriyor.

Şehitlerin Mirası: Gaziler ve Yeniden İnşa Süreci

Şehitlerin fedakarlıkları, Azerbaycan'ın yeniden inşa sürecinde de büyük bir motivasyon kaynağı olmaktadır. Savaşın ardından Karabağ bölgesinde başlatılan geniş çaplı yeniden inşa projeleri, şehitlerin hatırasına adanmış birer başarı hikayesi olarak görülmektedir. Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in

öncülüğünde yürütülen bu projeler, Karabağ'ın yeniden canlandırılmasını ve işgalin izlerinin silinmesini amaçlamaktadır. Karabağ'ın şehirleri, köyleri ve altyapısı, modern bir şekilde yeniden inşa edilmekte, bölgenin Azerbaycan ekonomisine entegrasyonu sağlanmaktadır.

Şehitlerin bıraktığı miras, sadece fiziksel yapıların yeniden inşasıyla sınırlı değildir. Gaziler, savaştan dönen kahramanlar olarak toplumun bir parçası haline gelmiş ve şehitlerin bıraktığı boşluğu onurlu bir şekilde doldurmaktadır. Gazilere yönelik sosyal ve ekonomik destek programları, onların topluma kazandırılmasını ve şehitlerin mirasının yaşatılmasını amaçlamaktadır. Bu süreç, Azerbaycan toplumunun dayanışma ruhunu güçlendirmekte ve şehitlerin fedakarlıklarının boş gitmediğini göstermektedir.

Şehitlerin Hatırası: Gelecek Nesillere Bir Emanet

Şehitlerin anılması, Azerbaycan için sadece bir geçmiş hatırlama ritüeli değil, aynı zamanda bir gelecek inşa etme sorumluluğudur. II. Karabağ Savaşı, Azerbaycan'ın milli kimliğini ve birliğini pekiştiren bir dönüm noktasıdır. Şehitlerin hatırası, sadece bugünkü Azerbaycan için değil, gelecek nesiller için de bir emanet olarak görülmektedir. Genç nesiller, bu fedakarlıkların bilinciyle yetişmekte ve vatan sevgisiyle dolu bir nesil olarak Azerbaycan'ın geleceğini inşa etmektedir.

Azerbaycan hükümeti, eğitim müfredatında II. Karabağ Savaşı'na ve şehitlere geniş yer ayırmakta, gençlere milli tarih bilinci kazandırmak için çeşitli projeler yürütmektedir. Aynı zamanda, şehit ailelerine yönelik destek programları, onların toplumsal hayata aktif katılımlarını sağlamakta ve şehitlerin hatıralarının yaşatılmasına katkı sunmaktadır.

Azerbaycanlılar Malezya ve Singapur'da Bir Araya Geldi

Malezya'ya ziyarette bulunan Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Diaspora Komitesi Başkanı Fuad Muradov, Malezya'da temaslarda bulundu.

Ziyaret çerçevesinde, Malezya yetkilileriyle ikili görüşmeler gerçekleştirildi. Malezya Parlamentosu Senato Başkanı Awang Beme, Malezya Parlamentosunun Batı Asya Bölgesi Dostluk Grubu Başkanı Zahir bin Hassan, Yükseköğretim Bakan Yardımcısı Mustafa Sakmud, Ulusal Birlik Bakan Yardımcısı Sena-tör Saraswathy Kandasami ve Kuala Lumpur Belediye Başkanı Maimunah Mohd Sharif ile yapılan görüşlerde Komite Başkanı, geçen yıl Azerbaycan ile Malezya arasında diplomatik ilişkilerin kurulmasının 30. yılının tamamlandığını memnuniyetle hatırlattı. Azerbaycan topraklarının yüzde 20'sinin 30 yıl boyunca Ermenistan işgali altında olduğu dönemde, Birleşmiş Milletler, İslam İşbirliği Teşkilatı ve diğer uluslararası platformlarda ülkemizin haklı duruşunu sürekli desteklediği için Malezya hükümetine ve halkına teşekkür etti. İki ülke arasında önemli iş birliği potansiyellerinin bulunduğunu vurguladı ve Azerbaycan topluluğunun Malezya toplumuna entegrasyonu ile Azerbaycanlıların eğitim olanakları hakkında görüşlerini paylaştı.

Malezya Tercüme ve Kitap Enstitüsü'nde (Malaysian Institute of Translation & Books), Selangor Halk Kütüphanesi Ku-

rumu'nda (Selangor Public Library Corporation) ve Malezya Milli Kütüphanesi'nde yapılan görüşmelerde, halkları birbirine yakınlaştırmının en etkili yolunun kültür olduğu vurgulandı. Azerbaycan-Malezya ilişkilerinin geliştirilmesinde kitap değişiminin ve kütüphanelerarası iş birliğinin de önemli bir rol oynadığı belirtildi. Bu nedenle, bulunan Devlet Diaspora Komitesi'nin her yıl farklı dillerde onlarca kitabın basılmasına destek verdiği ifade edildi. Görüşlerin sonunda, enstitü ve kütüphanelere komitenin desteğiyle basılan Azerbaycan'ı konu alan kitaplar hediye edildi. Bunun yanı sıra, ziyaret çerçevesinde Türkiye'nin Malezya Büyükelçisi Emir Salim Yüksel ve Yunus Emre Enstitüsü'nün Malezya'daki temsilciliğinin başkanı Dr. Ömer Altun ile de görüşmeler gerçekleştirildi.

Bir sonraki görüşler Malaya Üniversitesi ve Putra Malaya Üniversitesi'nin (UPM) öğretim kadrosuyla yapıldı, bu kapsamda Azerbaycan hakkında sunumlar yapıldı. Karabağ sorunu, Azerbaycan topraklarının 30 yıllık işgalden Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in liderliğiyle sadece 44 gün içinde kurtarılması ve Bakü Hükümeti'nin barış gündemi, profesörlerin ve öğretim kadrosunun dikkatini çekti. Görüşlerin sonunda üniversitelere, komitenin desteğiyle basılan Azerbaycan hakkında kitaplar hediye edildi.

Aynı zamanda Komite Başkanı, Malezya Devlet Radyo Televizyonu'na ve Güneydoğu Asya bölgesinin saygın televizyon kanalı "Awani Global"e bir röportaj verdi. Röportajda Azerbaycan-Malezya ilişkilerinin mevcut durumu ve gelişim perspektifleri, COP29, Azerbaycan'ın Avrupa'nın enerji güvenliğindeki rolü, Karabağ sorunu ve Bakü hükümetinin Güney Kafkasya'da barış ve güvenlik adına planlarından bahsetti.

Ziyaret kapsamında Malezya'nın Kuala Lumpur şehrinde Güneydoğu Asya bölgesinde yaşayan Azerbaycan topluluğuyla bir toplantı düzenlendi. Toplantıya Malezya, Endonezya, Tayland, Filipinler, Vietnam, Kamboçya ve Güney Kore'den diaspor temsilcileri katıldı. Azerbaycan ve Malezya'nın milli marşlarının çalınmasıyla başlayan etkinlikte, ülkemizin toprak bütünlüğü için hayatını feda eden şehitlerin aziz hatırası bir dakikalık saygı duruşu ile anıldı.

Azerbaycan'ın Malezya'daki Büyükelçisi İrfan Davudov ve Azerbaycan'ın Tayland'daki Büyükelçisi Elçin Beşirov'un da katıldığı etkinlikte, Komite Başkanı Fuad Muradov, Azerbaycan'ın diaspora politikası ve Devlet Diaspora Komitesi'nin yürüttüğü geniş çaplı projeler hakkında ayrıntılı bilgi verdi. Koordinasyon şuraları, Azerbaycan evleri, hafta sonu Azerbaycan okulları, Diaspora Gençlik Yaz Kampları, komitenin yurt dışında düzenlediği uzmanlaşmış forumlar ve diğer faaliyetler hakkında da katılımcılara kapsamlı bilgi sunuldu.

Karşılıklı fikir alışverişi yapıldıktan ve soydaşlarımızın soruları kapsamlı bir şekilde yanıtlandıktan sonra, diaspora temsilcilerinin teklifiyle Güneydoğu Asya bölgesinde yaşayan Azerbaycanlıların Koordinasyon Şurası kuruldu ve Şura'nın koordinatörleri seçildi. Böylece dünya genelinde Azerbaycanlıların Koordinasyon Şuralarının sayısı 16'ya ulaştı.

Etkinlik kapsamında, Malay dilinde basılan Azerbaycan yazarlarının eserlerinden oluşan "Yürekte Yazı" adlı kitabın tanıtım töreni düzenlendi. Törene, Malezya Parlamentosu'nun Batı Asya Bölgesi Dostluk Grubu Başkanı Zahir bin Hassan, Malezya Turizm Bakanlığı Genel Sekreteri Vira Roslan Tan Sri Abdul Rahman, Ulusal Birlik Bakanlığı Genel Sekreteri Hasnol Zam Zam, Kuala Lumpur Belediye Başkanı Maimunah Mohd Sharif, Malezya'da akredite olmuş yabancı ülke büyükelçileri, üniversite rektörleri ve kütüphane müdürleri katıldı.

Malezya Tercüme ve Kitap Enstitüsü'nün (Malaysian Institute of Translation & Books) Başkanı Nur Amin Ahmed, konuşmasında kitabın, Devlet Diaspora Komitesi ve Azerbaycan'ın Malezya Büyükelçiliği ile yakın iş birliğinin verimli bir sonucu olarak ortaya çıktığını belirtti.

Toplantı, Azerbaycan'ın halk sanatçısı Mensum İbrahimov'un yönettiği "Karabağ" müzik grubunun performanslarıyla sona erdi. Bölgeye yapılan ziyaret çerçevesinde Singapur

Cumhuriyeti'nde yaşayan Azerbaycanlılarla da bir buluşma gerçekleştirildi. Azerbaycan ve Singapur'un milli marşlarının çalınmasıyla başlayan etkinlikte, Azerbaycan'ın toprak bütünlüğü uğruna can veren şehitlerin aziz hatırası bir dakikalık saygı duruşuyla anıldı.

Devlet Diaspora Komitesi Başkanı Fuad Muradov, ulu önder Haydar Aliyev'in temellerini attığı diaspora politikasının Cumhurbaşkanı İlham Aliyev tarafından başarıyla sürdürüldüğünü belirtti. Konuşmada, komitenin faaliyetleri, yurtdışındaki Azerbaycan evleri, koordinasyon şuraları, hafta sonu okulları, Diaspora Gençlik Yaz Kampları ve diğer projeler hakkında kapsamlı bilgi verildi.

Toplantıda, Azerbaycan diasporasının faaliyetlerini ve Azerbaycan'ın Karabağ zaferini yansıtan videolar gösterildi. Toplantıya katılan Azerbaycanlı iş insanları, öğrenciler ve farklı alanlarda çalışan soydaşlarımız, Singapur'daki Azerbaycanlıları ilk kez bir araya getirdiği için Azerbaycan devletine teşekkürlerini iletiler.

Azerbaycan'ın Endonezya ve Singapur'daki Büyükelçiliklerinin konsoloslarının da katılımıyla karşılıklı fikir alışverişini yapıldıktan ve Azerbaycanlıların soruları kapsamlı bir şekilde yanıtlandı. Akabinde diaspora temsilcilerinin önerisiyle Güneydoğu Asya bölgesinde yaşayan Azerbaycanlıların Koordinasyon Şurası'nın Singapur koordinatörü seçildi. Toplantı, Azerbaycan'ın halk sanatçısı Mensum İbrahimov'un yönettiği "Karabağ" müzik grubunun performanslarıyla sona erdi.

Azerbaycanlıların Malezya ve Singapur'da bir araya gelmesi, Güneydoğu Asya'da yaşayan diaspora topluluğunun dayanışmasını ve kültürel bağlarını güçlendirmesi adına oldukça değerli bir adımı temsil etmektedir. Bu tür buluşmalar, diaspora toplulukları için ortak kültürel değerlerin yaşatılması ve aidiyet duygusunun pekiştirilmesi açısından büyük bir öneme sahiptir. Malezya ve Singapur gibi kozmopolit ülkelerde yaşayan Azerbaycanlıların bir araya gelerek milli bayramlarını kutlamaları, kültürel etkinlikler düzenlemeleri ve çeşitli toplumsal projeler üretmeleri, bu toplulukların hem birbirlerine hem de anavatanlarına olan bağlarını korumasına katkı sağlamaktadır.

Bu buluşmalar, sadece Azerbaycan kültürünün tanıtılması değil, aynı zamanda bölgedeki toplumlarla etkileşim kurulması için de fırsatlar sunar. Bu etkinlikler aracılığıyla Malezya ve Singapur'da Azerbaycan kültürü, tarihi ve gelenekleri hakkında farkındalık yaratılırken, aynı zamanda bu ülkelerin kültürel çeşitliliğine bir katkı sağlanmaktadır. Bölgedeki Azerbaycanlılar, ülkeler arası ilişkilerin gelişmesine de olumlu bir etki yapabilecek, yerel toplumlarla ilişkilerini güçlendirerek Azerbaycan'ın tanıtımına destek olabilecektir.

Viyana'da Türk ve Azerbaycanlı Sanatçıların Yapay Zeka ile Sanatı Buluşturduğu Eserler Sergilendi

Türk ve Azerbaycanlı sanatçıların yapay zeka ile sanatı bir araya getirdiği "Danşların Sembolü" adlı sergi, Avusturya'nın başkenti Viyana'da sanatseverlerle buluştu. Viyana Azerbaycan Kültür Merkezi'nde düzenlenen sergide, Azerbaycan'ın özgü motifler dijital bir uygulama aracılığıyla hareketli görsellere dönüştürülürken, bazı eserlerde ise bu görsellere eşlik eden yöresel müzikler yer aldı.

İstanbul Dijital Sanat Festivali Direktörü Nabat Garakhanova, Viyana'da yapay zeka ile sanatı bir araya getirdikleri bu serginin, festivalin dünya genelinde düzenlediği sergilerin bir parçası olduğunu ifade etti. Garakhanova, Azerbaycan'ın ilk yapay zeka sanatçısını ürettiklerini belirterek, bu yenilikçi sanatçı aracılığıyla hem Türkiye'de hem de Azerbaycan'da dijital sanat alanındaki gelişmeleri ve çalışmalarını tanıtmayı amaçladıklarını vurguladı.

Garakhanova, bu sergiyi hem Türkiye'de hem de Azerbaycan'da dijital sanat alanında yürütülen çalışmaların ulaştığı seviyenin bir yansıması olarak sanatseverlere sunduklarını ifade etti. Ayrıca, serginin yoğun ilgi görmesinin kendilerini son derece mutlu ettiğini belirtti.

Garakhanova, yaptıkları çalışmanın çok yönlü olduğunu vurgulayarak, tekstil ürünleri üzerine yapay zeka kullanılarak 3 boyutlu semboller oluşturduklarını ve sergilenen eserlerin hem sanatsal hem de yeni bir moda akımının başlangıcına katkı sağladığını ifade etti. Garakhanova, "Dijital sanat sadece sanat değildir, aynı zamanda gençlere inovatif fikirlerle dünyaya yeni projeler üretme fırsatı sunuyor" dedi. Ayrıca, sergide Azerbaycan'ın ilk yapay zeka sanatçısı "Şuşa Hanım"ın da tanıtıldığını belirtti. Karabağ'ın tarih boyunca Azerbaycan için sanat ve kültür açısından önemli bir merkez olduğuna dikkat çeken Garakhanova, bu nedenle ilk yapay zeka sanatçısına "Şuşa" adını verdiklerini söyledi.

İstanbul Dijital Sanat Festivali'nin sanat yönetmeni Esra Özkan, festivalin kültürler arası etkileşimi teknoloji ve sanat yoluyla gerçekleştirdiklerini belirtti. Özkan, sergide yer alan eserlerin yapay zeka kullanılarak hazırlandığını ve çok yönlü, uzun soluklu bir çalışmanın ürünü olduğunu vurguladı. "Bu sergi, aslında çok katmanlı bir yapıya sahip; katman katman işlenmiş motifler görüyoruz. Kültürler arası geçişi sağlamak amacıyla teknoloji ve sanatı bir araya getiriyoruz," diyerek bu sürecin önemine dikkat çekti.

Avrupa'nın Enerji Arayışında Azerbaycan'ın Rolü

Rusya-Ukrayna Savaşı, Avrupa'nın açıkça Rusya'ya karşı bir tavır almasına yol açmış ve bunun doğal sonucu olarak, Avrupa doğalgaz tedarikinde ciddi aksaklıklar yaşamıştır. Bu durum, Avrupa'nın enerji ihtiyaçlarını karşılamak için alternatif tedarik yolları arayışına girmesine neden olmuştur. Bu arayış, özellikle 3.500 kilometreyi aşan bir alanı kapsayan Güney Gaz Koridoru'nun önemini artırmış ve bu projenin paydaşları arasında yer alan Azerbaycan, Avrupa için enerji güvenliğinde kilit bir oyuncu haline gelmiştir.

Azerbaycan'ın sahip olduğu zengin enerji kaynakları, Avrupa'nın Rusya'ya olan enerji bağımlılığını azaltma çabalarında önemli bir çözüm sunmuştur. Bu bağlamda, Azerbaycan ile enerji alanındaki iş birlikleri daha da derinleşmiş ve karşılıklı çıkarlar doğrultusunda ilişkiler güçlenmiştir. Azerbaycan'ın doğalgaz ve petrol tedariki, Güney Gaz Koridoru aracılığıyla Avrupa'ya taşınarak, bölgedeki enerji çeşitliliğini artırma hedefi doğrultusunda önemli bir adım atılmıştır. Bu gelişmeler, Azerbaycan'ı sadece bölgesel bir enerji sağlayıcı değil, aynı zamanda Avrupa'nın enerji haritasında stratejik bir aktör haline getirmiştir.

18 Temmuz 2022'de Azerbaycan ile Avrupa Birliği arasında imzalanan "Enerji Alanında Stratejik Ortaklığa İlişkin Mutabakat Zaptı", iki taraf arasındaki enerji ilişkilerini önemli ölçüde güçlendirmiştir. İlk etapta yalnızca Gürcistan ve Türkiye'ye doğalgaz sevk eden Azerbaycan, bu anlaşma ile Avrupa'ya yönelik enerji tedarikini artırarak, 5 Avrupa ülkesi ile birlikte toplamda 7 ülkeye doğalgaz ihraç etmeye başlamıştır. Bugün Azerbaycan'ın doğalgaz ihracatının yaklaşık %50'si Avrupa ülkelerine yapılmaktadır.

Bu gelişmeler, Azerbaycan'ın Avrupa için güvenilir bir enerji kaynağı haline gelmesini sağlamıştır. Avrupa Birliği liderleri, Azerbaycan'ı güvenilir bir ortak olarak tanımlayarak, ülkeyi "Pan Avrupa gaz tedarikçisi" olarak nitelendirmektedir. Azerbaycan'ın enerji kaynakları ve Güney Gaz Koridoru aracılığıyla sağladığı tedarik, Avrupa'nın enerji güvenliğini artırmak için önemli bir katkı sağlamaktadır.

Azerbaycan'ın Avrupa ile derinleşen enerji ilişkileri, hem bölgesel hem de küresel enerji dengeleri açısından büyük bir öneme sahiptir. Bu stratejik iş birliği, Azerbaycan'ı sadece

Enerji Boru Hatlarının Kapasitesinin Genişletilecek

bölgesel bir enerji tedarikçisi olmaktan çıkararak, Avrupa'nın enerji güvenliği için vazgeçilmez bir aktör haline getirmiştir. Azerbaycan'ın enerji kaynakları, özellikle doğalgaz ve petrol, Avrupa'nın enerji ihtiyacını çeşitlendirme ve Rusya'ya olan bağımlılığı azaltma çabalarının temel unsurlarını oluşturmaktadır. Güney Gaz Koridoru ve diğer enerji projeleri aracılığıyla Azerbaycan, Avrupa'nın enerji haritasında kritik bir yer edinmiş, böylece enerji alanındaki jeopolitik rolünü güçlendirmiştir.

Azerbaycan, günümüzde İtalya, Yunanistan, Bulgaristan, Romanya ve Macaristan gibi Avrupa ülkelerine doğal gaz ihracatı yapmaktadır. Bu ülkelerin yanı sıra, Sırbistan, Arnavutluk, Bosna-Hersek, Karadağ, Hırvatistan, Slovakya ve Kuzey Makedonya gibi ülkelerin de gelecekte Azerbaycan'dan doğal gaz alacağı öngörülmektedir. Azerbaycan'ın doğal gaz ihracatının yarısından fazlası, Avrupa ülkelerine yönlendirilmektedir. 2023 yılı itibarıyla, Azerbaycan'ın toplam doğal gaz ihracatının 23,8 milyar metreküp olduğu gözlemlenmiştir. Avrupa'ya yönelik ihracatın, 2021 yılında 8 milyar metreküpten fazla olduğu, ancak 2023 yılı itibarıyla bu rakamın 11,8 milyar metreküpe yükseldiği belirtilmektedir.

Azerbaycan'ın doğalgaz ihracatındaki artış, ülkenin enerji piyasasındaki rolünün giderek daha önemli hale gelmesinin bir göstergesidir. AB ile imzalanan mutabakat zaptı çerçevesinde, Azerbaycan'dan Avrupa'ya gönderilen doğalgaz hacminin 2027 yılına kadar 20 milyar metreküpe çıkarılması beklenmektedir. 2021 yılında Azerbaycan 19 milyar metreküp doğal gaz ihraç ederken, 2022 yılında bu miktar 22,6 milyar metreküpe çıkmış ve 2023 yılında ise toplamda 23,8 milyar metreküp doğal gaz ihraç etmiştir.

Azerbaycan'ın doğalgaz ihracatındaki bu artış, aynı zamanda ülkenin enerji altyapısının ve tedarik kapasitesinin güçlendiğinin bir göstergesidir. 2023'teki 23,8 milyar metreküplük ihracat, Azerbaycan'ın uluslararası enerji ticaretindeki gücünü pekiştirirken, gelecekteki projeksiyonlar, bu ülkenin enerji pazarındaki etkisini daha da artıracasına işaret etmektedir. Azerbaycan'ın, 2027 yılına kadar doğal gaz sevkiyatını artırma hedefi, Avrupa'nın enerji güvenliği için önemli bir adım olacak ve aynı zamanda Azerbaycan'ı küresel enerji dengelerinde daha güçlü bir aktör haline getirecektir.

Azerbaycan'ın doğal gaz ihracatındaki bu artış, ülkenin sahip olduğu zengin enerji kaynakları ve Güney Gaz Koridoru gibi stratejik projeler sayesinde mümkün olmuştur. Bu projeler, Azerbaycan'a sadece bölgesel değil, aynı zamanda küresel enerji piyasasında da önemli bir yer kazandırmaktadır. Güney Gaz Koridoru, Azerbaycan'dan Avrupa'ya doğrudan doğalgaz sevkiyatını sağlayan bir proje olup, Avrupa Birliği ülkeleri için enerji güvenliğini sağlamada kritik bir rol oynamaktadır. Azerbaycan'ın enerji politikaları, sadece Avrupa için değil, dünya enerji piyasası için de önemli bir etki yaratmaktadır.

Azerbaycan, dünya enerji piyasasında önemli bir oyuncu olarak, kanıtlanmış 2,6 trilyon metreküplük doğalgaz rezervine sahiptir. Bu devasa rezerv, ülkenin enerji stratejisinin temelini oluşturmakta olup, enerji tedarikinde sürdürülebilirlik sağlamaktadır. Azerbaycan'ın en büyük doğalgaz yatakları arasında yer alan Abşeron, Ümid, Babek ve Karabağ bölgelerinde yapılan keşifler, bu rezervin daha da artması beklentilerini doğurmaktadır. Bu keşifler, ülkenin doğalgaz üretim kapasitesini önemli ölçüde artırma potansiyeline sahip olup, Azerbaycan'ın global enerji tedarikindeki rolünü güçlendirecektir.

Azerbaycan'ın doğal gaz ihracatındaki en önemli projelerden biri, Güney Gaz Koridoru'dur. Bu koridor, Azerbaycan'dan Avrupa'ya doğalgaz tedarik eden bir enerji hattıdır ve bu hattın Avrupa'daki ayağını oluşturan Trans Adriyatik Boru Hattı (TAP), yıllık 10 milyar metreküp kapasiteye sahiptir. TAP, Azerbaycan doğalgazının Avrupa'ya ulaşmasını sağlayarak, Avrupa'nın enerji güvenliğini artıran önemli bir projedir. TAP'ın kapasitesinin artırılması ve Avrupa pazarına daha fazla gaz sağlanması hedeflenmektedir. Bu hedef doğrultusunda, Türkiye'nin güney sınırına kadar uzanan TANAP (Trans Anadolu Doğalgaz Boru Hattı) hattının kapasitesi de artırılacaktır. TANAP'ın mevcut kapasitesi 16 milyar metreküp iken, gelecekte bu kapasitenin 24 milyar metreküpe çıkarılması planlanmaktadır. Daha sonraki aşamalarda ise TANAP'ın kapasitesinin 31 milyar metreküpe yükseltilmesi hedeflenmektedir. Bu kapasite artışları, Azerbaycan'ın doğalgaz üretim kapasitesindeki artışa paralel olarak, bölgesel enerji tedarikinin güçlendirilmesine katkı sağlayacaktır.

Azerbaycan'ın doğalgaz tedarikindeki artış, özellikle Avrupa'nın enerji piyasasında büyük bir etki yaratmaktadır. Savaş öncesi dönemde, Avrupa, Rusya'dan yılda yaklaşık 155 milyar metreküp doğalgaz alıyordu. Ancak Rusya'ya uygulanan ambargolar dolayısıyla enerji tedarikinin durdurulması Avrupa'da enerji güvenliğini tehditmiş ve Avrupa'nın enerji çeşitliliği arayışlarına başlamıştır. Bu yönde atılan adımlar, Azerbaycan'dan daha fazla doğalgaz tedarik etmesini zorunlu kılmıştır. Bu çerçevede, Azerbaycan'ın Avrupa'ya yönelik doğalgaz sevkiyatının artması, mevcut enerji altyapısının genişletilmesini ve yeni yatırımların yapılmasını gerektirmektedir. Avrupa, Azerbaycan'dan daha fazla doğalgaz almayı hedeflerken, bu hedef doğrultusunda gerçekleştirilecek yatırımların büyüklüğünün de artması beklenmektedir. Bu yatırımlar, Güney Gaz Koridoru ve TANAP'ın kapasitesinin artırılması, boru hattı altyapısının güçlendirilmesi ve yeni projelerin hayata geçirilmesi gibi bir dizi stratejik adımı içermektedir.

Caspian Barrel Petrol Araştırmaları Merkezi Başkanı İlham şaban, Azerbaycan'ın Avrupa'ya doğal gaz ihraç etmeye

başladığı tarihin 31 Aralık 2020 olduğunu belirtmiştir. Şaban, yaptığı açıklamada, Azerbaycan'ın son üç yılda Avrupa pazarında güvenilir bir doğal gaz tedarikçisi olarak kendini kanıtladığını vurgulamış ve bu süreçte Avrupa'daki güvenin giderek arttığını ifade etmiştir. Şaban, Azerbaycan'ın doğal gaz üretim kapasitesini artırmaya yönelik önemli adımlar attığını da açıklamıştır. Ülkenin Abşeron yataklarını işletmeye başladığını ve Ümid yatağındaki üretimi artırdığını belirtmiştir. Ayrıca, Babek ve Karabağ yataklarının da devreye girmesiyle Azerbaycan'ın doğal gaz ihracatının önemli ölçüde artacağına dikkat çekmiştir. Bu gelişmelerin, Azerbaycan'ın enerji sektöründeki üretim ve ihracat kapasitesini daha da güçlendireceğini vurgulamıştır.

Şaban, Azerbaycan'ın doğal gaz rezervlerinin yeterli olduğunu ve ülkenin enerji stratejisinde petrol yerine doğalgazın daha fazla ön planda olacağını söylemiştir. Üretim ve ihracat noktasında doğal gazın giderek daha fazla yer alacağını ifade eden Şaban, Azerbaycan'ın 21. yüzyılda doğal gaz üretiminde büyük bir güç olacağını belirtmiştir. Bu ifadeyle, Azerbaycan'ın enerji stratejisinin gelecekteki yönünü ve dünya enerji piyasasındaki rolünü net bir şekilde ortaya koymuştur.

Azerbaycan'ın zamanında yatırımlar yaparak petrol ve doğal gaz hatları inşa ettiğini hatırlatan Şaban: "Bunun sonucu olarak Hazar'ın diğer ülkelerinin petrol ve doğal gazı Azerbaycan üzerinden transit olarak taşınıyor. Petrol üretimindeki azalmayı transit gelirleriyle kapatıyoruz. Kazakistan ve Türkmenistan petrolü Azerbaycan üzerinden taşınıyor. Türkmenistan'ın zengin doğal gaz kaynakları var. Buralardan çıkarılacak doğal gaz gelecekte Azerbaycan ve Türkiye üzerinden Avrupa'ya iletilecek. Sadece bunun için biraz zaman lazım." şeklinde değerlendirmelerde bulunmuştur.

Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Avrupa'ya doğal gaz sevkinin gerçekleştirilmelerini büyük bir stratejik başarı olarak değerlendirmiş ve bu adımın, Avrasya'nın enerji haritasını yeniden şekillendirmeye olan katkı sağladığını vurgulamıştır. Aliyev, Azerbaycan'ın bu başarı ile Avrupa'nın enerji güvenliğine önemli bir katkı sunduğunu belirterek, ülkesinin enerji kaynaklarının geleceğe yönelik sürdürülebilir olduğunu ifade etmiştir. Cumhurbaşkanı Aliyev, Azerbaycan'ın doğal gaz rezervlerinin, ülkeye ve ortaklarına en az 100 yıl yetecek kadar büyük olduğunu açıklayarak, Azerbaycan'ın enerji sektöründeki gücünü ve uzun vadeli tedarik kapasitesini ortaya koymuştur. Bu açıklamalar, Azerbaycan'ın hem bölgesel hem de küresel enerji tedarikindeki stratejik önemini bir kez daha gözler önüne sermiştir.

Azerbaycan'ın enerji alanındaki bu büyük adımı, yalnızca bölgesel enerji politikalarını değil, aynı zamanda Avrupa'nın enerji arz güvenliğini de dönüştüren bir gelişme olarak dikkat çekiyor. Azerbaycan, hem zengin enerji kaynakları hem de bölgedeki enerji yollarının kontrolü ile Avrupa'ya güvenilir bir alternatif sunmuş durumda. Bu sayede Avrupa, enerji tedarikinde çeşitliliği artırırken, Rusya'ya olan bağımlılığını da ortadan kaldırmayı hedefliyor.

Azerbaycan ile Avrupa Birliği (AB) arasında 2022 yılında imzalanan "Enerji Alanında Stratejik Ortaklığa İlişkin Mutabakat Zaptı", bu iş birliğini pekiştiren önemli bir adım olmuştur. AB Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen, Azerbaycan'ın enerji alanındaki rolünün giderek daha kritik hale geldiğini belirterek, AB'nin enerji güvenliği için Azerbaycan'ın güvenilir bir tedarikçi olduğunu ifade etmiştir. Von der Leyen, "AB, güvenilir enerji tedarikçilerine yöneliyor ve Azerbaycan da bu güvenilir

tedarikçilerden biri" diyerek, Azerbaycan'ın Avrupa'nın enerji stratejilerinde üstlendiği önemli rolü vurgulamıştır.

Azerbaycan'ın enerji kapasitesi, yalnızca Avrupa için değil, aynı zamanda bölgedeki diğer ülkeler için de stratejik önem taşıyor. Ülkenin doğalgaz rezervleri, dünya enerji piyasasında büyük bir potansiyel olarak öne çıkmaktadır. Azerbaycan'ın, Avrupa'ya doğalgaz sevkiyatını artırması ve mevcut enerji altyapısını güçlendirmesi, Avrupa'nın enerji çeşitliliğini artıracak ve enerji güvenliğini sağlamlaştıracak önemli bir faktör olarak değerlendirilmektedir.

"Azerbaycan güvenilir ortak olduğunu kanıtladı. Sözümüz, imzamız kadar geçerlidir."

Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de 1 Mart 2024 tarihinde Güney Gaz Koridoru 10. Danışma Kurulu Toplantısı düzenlendi. Bu toplantıda Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev enerji konusunda önemli açıklamalarda bulundu.

İlham Aliyev, toplantıda yaptığı konuşmada Güney Gaz Koridoru ile sevk edilen Azerbaycan doğal gazının Avrupa için yeni ve güvenilir kaynak olduğunu belirtmiş, Abşeron yatağında da büyük miktarda doğal gaz bulunduğunu açıklamıştır. Bununla birlikte 2025'in ilk çeyreğinde Azeri-Çirak-Güneşli yatağından da doğal gaz çıkaracaklarını bildirmiş; Azerbaycan'da üretilen elektrik enerjisinin de Karadeniz'den Avrupa'ya iletilmesinin öngörüldüğü bilgisini aktarmıştır. Aliyev, 6'sı Avrupa ülkesi 8 ülkeye doğal gaz ihraç ettiğini belirterek "Son dönemde Türk dostlarımızla Türkiye'nin aracılığı ile Trans Balkan Boru Hattı'na katılımı müzakere ettik." diye konuşarak enerji sevkini çeşitlendirilmesine önem verdiklerini ifade etmiştir. Aliyev, "Azerbaycan güvenilir ortak olduğunu kanıtladı. Sözümüz, imzamız kadar geçerlidir." sözlerini kullanmıştır.

"Ukrayna'ya saldıran Rusya ile enerji alanında ilişkilerimiz önceki gibi olmayacak."

AB Komisyonu Enerjiden Sorumlu Üyesi Kadri Simson, AB ülkelerinin 2023 yılında Azerbaycan'da 11 milyar metreküp doğal gaz aldığını açıklamıştır. Simson, "Azerbaycan güvenilir ortaktır. İşbirliğimizin pekiştirilmesi için güçlü potansiyel var. Avrupa ülkeleri Azerbaycan'dan daha fazla gaz almak istiyor. Azerbaycan gazı Avrupa'nın enerji sisteminde büyük rol oynayacak." değerlendirmesini yaparak Avrupa'nın yaşadığı enerji krizinde Azerbaycan'ın önemli bir çözüm ortağı olduğunu ortaya koymuştur. Ukrayna'daki savaş nedeniyle yaşanan enerji krizine değinen Simson, "Ukrayna'ya saldıran Rusya ile enerji alanında ilişkilerimiz önceki gibi olmayacak." dedi. Simson, yenilenebilir enerji konusunda da Azerbaycan'la yakın çalışmalarını söyleyerek "Güney Gaz Koridoru başarı hikayesidir. Azerbaycan'ın AB ile böyle olumlu ilişki kurmasından memnunum. Enerji kaynaklarının çeşitlendirilmesini hızlandırmalıyız." ifade etmiştir.

Azerbaycan'ın Avrupa ile yaptığı bu iş birliği, sadece enerji alanında değil, aynı zamanda uluslararası ilişkilerde de güçlü bir temel oluşturuyor. Enerji alanındaki ortaklık, iki tarafın da uzun vadeli çıkarlarını koruyacak şekilde şekilleniyor ve bu da gelecekteki küresel enerji politikalarının önemli bir parçası haline gelecektir. Azerbaycan'ın enerji politikaları, aynı zamanda bölgedeki enerji yollarının kontrolünü de pekiştirmektedir. Güney Gaz Koridoru gibi büyük projeler, Azerbaycan'ın doğalgazını Avrupa'ya taşıırken, ülkenin küresel enerji tedarik zincirindeki yerini sağlamlaştırmaktadır. Bu projeler, Azerbaycan'ı sadece bir enerji üreticisi olarak değil, aynı zamanda bölgesel enerji yollarının yönetiminde de önemli bir aktör haline getirmektedir. Azerbaycan, enerji sektöründeki bu stratejik adımlarla, gelecekteki enerji güvenliği için kritik bir kaynak olmaya devam edecek gibi görünüyor.

Değerlendirme

Azerbaycan ile Avrupa arasındaki enerji ilişkileri, son yıllarda özellikle küresel enerji dinamiklerinin değişmesiyle önemli bir ivme kazandı. Azerbaycan, stratejik konumu ve büyük enerji rezervleriyle, Avrupa için kilit bir enerji ortağı olarak yükselmektedir. Bu durum, özellikle Rusya-Ukrayna Savaşı ve Avrupa'nın Rus enerji kaynaklarına olan bağımlılığını azaltma çabalarıyla birlikte daha da önem kazandı. Azerbaycan, büyüyen doğal gaz rezervleri ve Güney Gaz Koridoru gibi altyapı yatırımları sayesinde, Avrupa'nın güvenilir enerji tedarikçisi olma yolunda önemli adımlar atıyor.

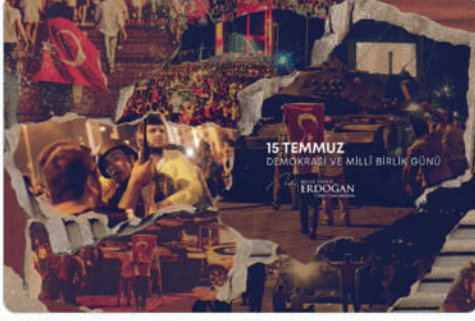
2024 yılında Azerbaycan, Avrupa'ya doğal gaz ihracatını önemli ölçüde artırmış durumdadır. Azerbaycan'ın 2,6 trilyon metreküpük kanıtlanmış doğal gaz rezervleri ile Avrupa'nın artan enerji talebini karşılamaya hazır olduğu görülüyor. Güney Gaz Koridoru, özellikle TAP (Trans-Adriatik Boru Hattı) ve TANAP (Trans-Anadolu Boru Hattı) gibi boru hatları sayesinde bu ihracatın sağlanmasını mümkün kılıyor. TAP'ın yıllık kapasitesinin artması, Azerbaycan'ın Avrupa enerji haritasındaki önemini pekiştiriyor.

Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, ülkesinin enerji güvenliği açısından Avrupa'ya sağladığı katkıyı vurgulayarak, Azerbaycan'ın enerji rezervlerinin en az 100 yıl yetecek kadar büyük olduğunu belirtti. Avrupa Birliği, Azerbaycan'ı "güvenilir enerji tedarikçisi" olarak tanıyarak, iki taraf arasında yapılan "Stratejik Ortaklık Anlaşması" çerçevesinde iş birliğini güçlendirmeye devam ettirmektedir. Sonuç olarak, Azerbaycan ve Avrupa arasındaki enerji ilişkileri, yalnızca Azerbaycan'ın ekonomik ve jeopolitik konumunu güçlendirmekle kalmıyor, aynı zamanda Avrupa'nın enerji güvenliğini sağlamada kritik bir rol oynamaktadır. Bu büyüyen ortaklık, gelecekte daha fazla enerji ihracatının gerçekleşmesiyle daha da derinleşebilir.

Recep Tayyip Erdoğan
@RTErdogan

15 Temmuz hain darbe girişiminin 8'inci yılı dönümünde, göğüslerini kurşunlara siper ederek şehadet şerbeti için tüm kahramanlarımıza Allah'tan rahmet diliyorum.

Aynı kutlu gaye uğrunda mücadele ederken yaralanan gazilerimize şükranlarımı sunuyorum.

Ali Yerlikaya
@AliYerlikaya

Tarih: 15 Temmuz 2016...
Yer: Gaziantep

O uzun gecede Gaziantep Valisi olarak görev yapıyordum.

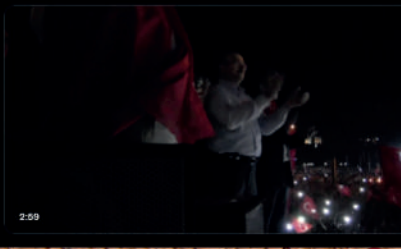
O Gaziantep ki; Milli Mücadele ruhunun öncüsü, istiklal ve istikbalimizin sönmeyen meşalesi olmuş bir şehirdir.

Zillet altında yaşamaktansa seve seve ölüme koşanları; Fransız işgalinde, "Haydi Antepçiler namus güdüdür!" diyen Karaylan'ın, "Düşman cesedimi çöğmeden geçemez, Antep'e giremez!" diyen Şahinbey'in, iflet ve namus uğruna şehadete eren Şehitkamil'in yurdudur...

Hamd olsun cesaretini, ferasetini ve gücünü ayıldızlı bayrağımızdan, vatan aşkından, "İman dolu göğsü gibi serhaddinden" alan milletimiz ülkemizin dört bir yanında o hainlere gereken cevabı verdi!

O gün bir kez daha gördük ki bu milletin bağınca; daha nice Karaylanlar, Şahinbeyler, Şehitkamiller, Kara Fatmalar, Yürük Ali Efeler, Çetmili Kara Ali Çavuşlar çıkar.

#15Temmuz
#MilletiminZaferi

2:59

Cevdet Yılmaz
@cevdetyilmaz

15 Temmuz gecesi milletimiz, hain FETÖ darbe girişimini bozguna uğratmış ve hafızalardan silinmeyecek büyük bir destan yazmıştır.

Bu aziz millet, 8 yıl önce 15 Temmuz gecesi istikbaline ve istiklaline vurulmak istenen prangaları, yankılanan selalar ve tekbirler ile parçalamıştır. Vesayete geçit vermemiş, demokrasiye canı pahasına sahip çıkmıştır.

Milletin vergileri ile alınan silahların millete çevrildiği o gece yaşanan ihaneti unutmamak, unutturmayacağız.

FETÖ terör ve ihanet örgütü ve tüm terör örgütlerine karşı mücadelemizi kararlılıkla sürdürüyoruz, sürdüreceğiz.

Milli birlik ve beraberlik içinde, kalkınma ve demokrasi yolunda 86 milyon olarak Türkiye Yüzyılı'nı inşa etmeye devam edeceğiz.

15 Temmuz Demokrasi ve Milli Birlik Günü vesilesiyle vatanımızın birliği ve demokrasimizin geleceği için canlarını feda eden şehitlerimize rahmetle yâd ediyorum. Gazilik payesi ile şereflenen kardeşlerimize şükranlarımı sunuyorum.

Rabbim birliğimizi, beraberliğimizi ve kardeşliğimizi dâim kılsın, tarihin tozlu sayfalarında kalan vesayetçi zihniyete ve hainliklere fırsat vermesin.

#15Temmuz Milletin Zaferi

Numan Kurtulmuş
@NumanKurtulmus

15 Temmuz hain darbe girişiminin yıl dönümünde, milletimizin demokrasiyeye ve ulusal egemenliğe sahip çıkışını bir kez daha saygıyla yâd ediyoruz.

O gece halkımız, vatan sevgisi ve bağımsızlık tutkusuyla, işgale niyetlenen darbecilere geçit vermedi. Gücünü haklılığından ve samimiyetinden alanlar, silahların karşısında mutlaka galip gelirler. O süreçte yaşanan da budur. 15 Temmuz'daki direniş ve toplumsal birlik ruhunu daima canlı tutacağız.

Demokrasimizi geliştirmek ve güçlendirmek için daha çok çalışacağız. Her türlü vesayete karşı durarak, hukukun üstünlüğüne dayalı cumhuriyetimizi korumaya devam edeceğiz.

Allah birliğimizi daim etsin.

Translate post

Dr. Sinan Oğan
@DrSinanOgan

FETÖ terör örgütünün ülkemize ve milletimize kastetmek amacıyla giriştiği hain darbe girişimine karşı canlarını feda ederek karşı duran asker, polis, sivil tüm şehitlerimize rahmet ve minnetle anıyor, kahraman gazilerimize şükranlarımı sunuyorum.

#15Temmuz

Translate post

Post

Hakan Fidan
@HakanFidan

15 Temmuz Demokrasi ve Millî Birlik Günü'müz kutlu olsun!

Devletimizin en hassas organlarına bir istihbarat örgütü gibi sızan FETÖ, emniyet ve yargı içindeki unsurlarıyla hazırladığı 7 Şubat ve 17/25 Aralık komplolarının başarısızlığı neticesinde deşifre olmuştu.

Bu terör örgütünün, 15 Temmuz'da ordu içindeki uzantılarını kullanarak darbe yoluyla devleti ele geçirme teşebbüsü ise Sayın Cumhurbaşkanımızın liderliğinde, milletimiz tarafından akamete uğratılmıştır.

15 Temmuz destanı akabinde FETÖ'ye karşı yürütülen topyekün mücadele, Türk milletinin iradesini gasbetmeye yeltenenlerin cezasız kalmayacağını bir kez daha göstermiştir.

Ülkemizde çöktürülen bu örgütün yurt dışındaki üyelerini yargı önüne çıkarmak için her türlü adımı kararlılıkla atmaya devam ediyoruz.

Aziz milletimiz, bağımsızlığına kasteden gerek aslı gerek vekil güçlere asla geçit vermeyecektir.

Bu uğurda canlarını veren #15Temmuz şehitlerimize rahmetle yâd ediyor, gazilerimize şükranlarımı sunuyorum

Mahmur Özdemir Göktaş
@MahmurOzdemir

Bir hıllâ uğruna canlarını feda etmekten çekinmeden hain FETÖ'nün darbe teşebbüsünü göğsünde durduran kahramanlarımız da; o kararlık gecenin nasıl aydınlığa döndüğünü de unutmamak, unutturmayacağız.

#15Temmuz'un ruhunu bu topraklarda her daim diri tutacak, Cumhurbaşkanımız Sayın @RTErdogan'ın tarihi liderliğindeki "Milletin Zaferi"ni nesilden nesile aktaracağız.

Demokrasimize ve millî birliğimize kasteden hain darbe girişiminin yıl dönümünde aziz şehitlerimize rahmetle yâd ediyor, gazilerimize şükranlarımı sunuyorum.

Translate post

Prof. Dr. Ömer Bolat
@omerbolatTR

15 Temmuz gecesi, aziz milletimiz şanlı tarihinden aldığı güçle, ülkemizin geleceğini hedef alan hain darbe girişimine karşı şanlı bir direniş göstermiştir.

Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın (@RTErdogan) göstermiş olduğu liderlik ve milletimizin dünyaya örnek olan engin cesaretiyle bütünleşmiş olan direniş ruhu, devletimizi, geleceğimizi, ekonomimizi, güvenliğimizi hedef alan cuntacıların ve onların arkasındaki odakların planlarının başarısızlığa mahkum olmasında büyük bir rol oynamıştır.

15 Temmuz gecesi devletimizi, kurumlarımızı, Gazi Meclisimizi, şehirlerimizi ve milletimizin iradesini hedef alan saldırılara karşı devlet-millet eli verecek Türkiye'mizin geleceğini karantılığa sokmaya çalışan hain saldırıyı püskürttü.

Bu düşüncelerle, ülkemizin bağımsızlığını ve birliğini hedef alan hain darbe girişiminin yıl dönümünde 15 Temmuz gecesi şehit olan tüm vatan evlatlarımız Allah'tan rahmet, gazilerimize şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca bu aziz vatan için canını feda eden tüm kahraman asker, polis ve sivil şehitlerimize şükranlarımı sunarım. Yüce Allah'tan gani rahmet diliyoruz.

Tarih boyunca birçok zorluğun üstesinden gelen milletimiz ile eli ele vererek ecdadımızın bize miras bıraktığı ülkemizi daha güçlü yarınlara hazırlamaya ve 15 Temmuz ruhunu yaşatmaya devam edeceğiz.

MFA Azerbaijan
@AzerbaijanMFA

Qardaş Türkiyənin demokratik təsisatlarını və konstitusiyaya qurulmasını hədəf alan çevriliş cəhdinin qarşısını alarkən canlarından keçən şəhidlərimizin əziz xatirəsini hörmət və minnətdarlıqla anırıq.

15 iyul - Demokratiya və Milli Birlik Günü'nüz mübarək!

@TC_Disisleri
Translate post

Cantürk Alagöz
@canturkalagöz

Milletin iradesi darbelere geçit vermez.

CC

#15Temmuz Demokrasi ve Milli Birlik Günü vesilesiyle, 8 yıl önceki hain darbe girişiminde, demokrasi ve vatan uğruna canlarını feda eden aziz şehitlerimizi saygi ve rahmetle aniyor, kahraman gazilerimize şükranlarımı sunuyorum.

#MilletinZaferi
#UnutmadikUnutmuyacagiz
Translate post

Abdulkadir URALOĞLU
@a_uraloglu

Bu zalimlere boyun eğmeyen bir "Milletin Zaferi"...

Hainlerin karartmaya çalıştığı geceyi aydınlık kılanlar! Ömerler, Dursunlar, Aliler, Cennetler, Ahmetler darbecilere boyun eğmediler!

Vatan, bayrak, ezan uğruna bin birer bin yanınız dediler!

Öimediler...

#15Temmuz Kahramanları hakkında ödenmez! CC
Translate post

Mehmet Fatih KACIR
@mfatihkacir

#15Temmuz Türk Milletinin istikbaline ve istikbaline sahip çıkarak, kadınıyla erkeğiyle, gençleriyle yaşlılarıyla birlikte verdiği kahramanca mücadelesini ve yazdığı destanın adıdır.

Cumhurbaşkanımız ve Başkomutanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın liderliğinde kazanılmış #MilletinZaferi'dir.

Şair'in "Asım'ın nesli diyordum ya; nesilmiş gerçek..." diye bahsettiği o nesilden, nâmusunu çiğnetmemek adına şehadete koşan Kahramanlarımızı rahmetle, şanlı Gazilerimizi minnetle anıyorum.

Translate post

Prof. Dr. Vedat İŞKİHAN
@iskihanvedat

"Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda? Şüheda fışkıracak, toprağı sıksan şüheda."

15 Temmuz gecesi adeta ölümlü öldüren, hain darbe ve işgal girişimine karşı iradesini çiğnetmeyen, Cumhurbaşkanımız Sayın @RTErdoğan'ın liderliğinde aziz vatanımızın bütünlüğünü canı pahasına koruyan milletimize şükranlarımı sunuyorum.

Şehitlerimize rahmet, kahraman gazilerimize minnetle...

#15Temmuz
Translate post

SOCAR Türkiye
@SOCAR_Turkiye

15 Temmuz Demokrasi ve Milli Birlik Günü'nde tüm şehit ve gazilerimizi saygıyla anıyoruz.

Translate post

Yılmaz TUNÇ
@yilmaztunc

UNUTMAYACAĞIZ, UNUTTURMAYACAĞIZ!

15 Temmuz, istiklal ve istikbalinden asla vazgeçmeyen, hainlere geçit vermeyen milletimizin onuru ve şerefli direnişidir.

O karanlık gecede Cumhurbaşkanımız Sayın @RTErdogan'ın çağrısıyla meydanlara inen milletimizin tüm dünyaya verdiği demokrasi ve bağımsızlık dersini, ASLA UNUTMAYACAĞIZ.

Yaşanarlara oyun, tiyatro diyerek iftara atmaya kalkarlara da ASLA UNUTMAYACAĞIZ.

UNUTMAYACAĞIZ ki bir daha aynı hainlikleri yaşamayalım.
UNUTMAYACAĞIZ ki şehitlerimiz rahat uyuşun.
UNUTMAYACAĞIZ ki Türkiye Cumhuriyeti ilelebet payidar olsun.

#15Temmuz Milletın Zaferi

Translate post

Mehmet SIMSEK
@memetsimsek

Hain darbe girişiminin ilk saatlerinde meydanlardaydık.

Milletimizin destansı direnişini saygıyla yad ediyor, şehitlerimizi rahmetle, gazilerimizi minnetle anıyoruz.

Milli irade daima galip gelecek CC

#15Temmuz

#Demokrasi

Translate post

Azerbaycan Diasporasının Dünyada Düzenlediği Faaliyetler

Azerbaycan'ın emektar sanatçısı Cihangir Novruzov'un doğumunun 70. yıl dönümü Ankara'da kutlandı.

'Kardeş Karabağ Okulları' projesi kapsamında düzenlenen IV. Yaz Kampı sona erdi.

Gürcistan'ın Bolnisi kentinde Azerbaycanlı genç soydaşlarımız için yaz kampı düzenlendi ve Kobuleti şehrinde 'Yeşil Dünya için Dayanışma Yılı-Gürcistan' sloganıyla eğitimler düzenlendi.

Macaristan'ın Bugaç kentinde Hun-Türk Kongresi'nin resmi açılış töreni düzenlendi. Azerbaycan kongrede Diaspora Devlet Komitesi'ne bağlı Diaspora Destek Fonu tarafından temsil edildi.

Azerbaycan-Amerikan Tabipler Birliği'nin toplantısı ABD'nin New York kentinde faaliyet gösteren 'Türk Evi'nde gerçekleştirildi.

ABD'nin başkenti Washington'da düzenlenen Amerika-Azerbaycan Gençlik Forumu katılımcıları arasında 'Beyin Yüzüğü' entelektüel oyunu düzenlendi.

Diaspora temsilcilerinin 'Demir Yumruk Gücüyle Şuşa'dayız' sloganıyla 12. Şuşa ziyareti.

Florida'da 28 Mayıs Bağımsızlık Günü'ne özel etkinlik düzenlendi.

Varşova'daki Azerbaycan Evi'nde 'Çocuğumun Benliği' konulu seminer düzenlendi.

Kore INHA Üniversitesi'nde 'Azerbaycan Günü' adlı etkinlik düzenlendi.

Krakow'deki Azerbaycan Evi'nde 'Polonya'da Eğitim, Yaşam ve Kariyer Olanakları' konulu seminer düzenledi.

'Uluslararası Kültür Programları' organizasyonun 'Pop-Up İngilizce Kulübü'nün 4 günlük eğitimi Marneuli'de faaliyet gösteren Gürcü Azerbaycanlıların Entegrasyon Merkezi'nde sona erdi.

TÜRKİYE AZERBAYCAN

*Dergimize reklam
vermek ister misiniz?*

(0312) 433 76 76

dergi@turkiyeazerbaycan.com

/TurkiyeAzerbaycanDergisi/

/turkiyeazerbaycandergisi

/trazdergisi

KEYMEN
İLAÇ SANAYİ

REDOKS
KİMYA VE LABORATUVAR ÇİNGELERİ

KEYVAC

CAN
ÇEVRE ve ENERJİ

NİL
ÇEVRE ve ENERJİ

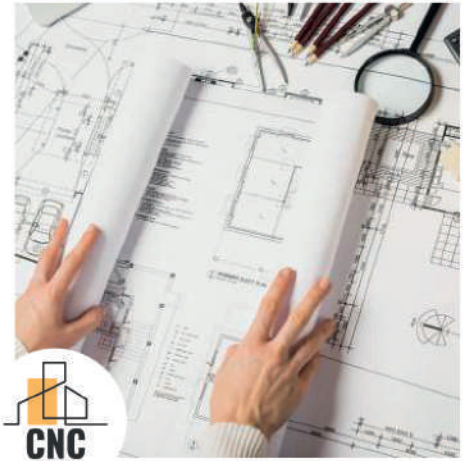

ALAGÖZ MADEN

ALAGÖZ KİMYA

ALAGÖZ
HOLDİNG
**Birlikte
daha
güçlüyüz**

CNC
PROJE

BMED

ALAGÖZ VAKFI

ALAGÖZ HAVACILIK

Cumhuriyetimizin yeni 100* yılına hazırız.

VOLTGC

Download on the
App Store

GET IT ON
Google Play

